

ТЕРАКТ У НОРВЕГІЇ:
ЧОМУ ТРАГЕДІЯ
БУЛА ПЕРЕДБАЧУВАНА

ЩО МОЖЕ СПРОВОКУВАТИ
РІЗКУ ДЕВАЛЬВАЦІЮ
ГРИВНІ ВОСЕНИ

В ОЧІКУВАННІ НАШОЇ «БУЛГАРІЇ»:
ЯК ТОНУТЬ
УКРАЇНСЬКІ КОРАБЛІ

Тиждень

український www.tyzhden.ua

ВІЛЬЯМ ГЕЙГ
ПРО ЯДЕРНІ
АМБІЦІЇ ІРАНУ

№ 31 (196) 29 ЛИПНЯ – 4 СЕРПНЯ 2011 р.

20 РОКІВ

БАЛАНСУВАННЯ

Україна має відійти від олігархічно-люмпенської моделі.
Шлях до змін повинна вказати інтелектуальна еліта.

ЧАСУ ЛИШАЄТЬСЯ ОБМАЛЬ

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

9 771996 156002

31 >

жк

Клуб інтелектуальної книги

У НАШОМУ КЛУБІ:

Найкраща література всесвітньо відомих авторів, ретельно відібрана для інтелектуалів та любителів якісної літератури

Своєчасні та якісні анотації, відгуки та фахові рецензії допоможуть вибрати книжку, що відповідає саме вашим запитам

Клубна ціна на 20% нижча за роздрібну. Лише для членів клубу ми пропонуємо значно дешевші книжки. Такого ви не знайдете у книгарнях!

Унікальна можливість замовити нову книжку, яка ще не надійшла у продаж

Різні варіанти оплати і доставки, які ви можете обрати для своєї зручності

ПРО ІНШІ ПЕРЕВАГИ ДЛЯ ЧЛЕНІВ КЛУБУ

ДІЗНАЙТЕСЯ НА НАШОМУ САЙТІ:

www.ibookclub.com.ua

тел. (044) 209-34-94

(067) 402-28-64

Фото тижня
Розстріляний
спокій
Європи

4

«Правосуддя»
за викликом
Підозрілу
вибірковість
Феміда виявляє не
лише в покаранні,
а й у помилуванні

6

Все вище і вище
Хто користується
плодами
економічного
зростання, яке
фіксує прем'єр

8

СПЕЦПРОЕКТ

Юрій
Макаров
про
500 днів
«норми»

10

Проплачені
і дуже
небезпечні
За що платять
«судовим
активістам»

12

Спецпроект «Україна-20»
2005–2011. Революція і реставрація
Чому опозиція початку 2000-х
виявилася неспроможною виконати
завдання суспільства і подолати
олігархічно-люмпенську систему

14

20 років
балансування:
що далі?

22

ВПРИТУЛ

Обман валюти
Чому восени
гривня
може різко
девальвувати

24

Танці над прірвою
Яка мінімальна
і максимальна
ціна можливого
дефолту
для США

28

Радикальна симетрія
Норвезька трагедія
є наслідком провалу
європейської політики
багатокультурності

30

Від Придністров'я
до Нагірного
Карабаху і назад
Про траєкторії
москвської
дипломатії в
гарячих точках

32

Перед бурею
Майкл Бініон
про Росію,
яка завмерла
в передчутті
змін

34

Вільям Гейт, міністр
закордонних справ
Великої Британії:
чому тривога з
приводу Ірану
обґрунтована

36

Економічний
джихад
Іран почав
реформи на
заздрість уряду
інших країн
регіону

37

Останній
із магнатів
Руперт Мердок –
представник
вимираючої
касти

38

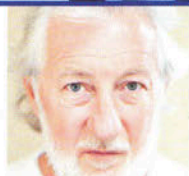

Перевертні
в попівських рясах
Як на довірі людей
заробляють шахраї,
що видають себе за
святихслужителів

42

В очікуванні нашої
«Булгарії»
В Україні, як і в Росії,
на ринку пасажирських
перевезень річками
і морем вистачає безладу

44

Людина vs система
Дисидент Петро Вінч
про очищення
від соціалізму
та бізнесу без «даху»

46

Друге
нашестя
Хто повернув
більшовиків
в Україну?

48

Приборкувач короля
інструментів
Як Володимир Кошуба
потрапив до когорти
музикантів тисячоліття

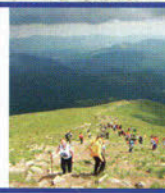
52

НАВИГАТОР

Амбітно. З гумором
Чим здивував
цьогорічний
Одеський
міжнародний
кінофестиваль

56

9 кроків на Говерлу
Інструкція-репортаж:
як потрапити на
найвищу гору
України

62

Тижень

№31 (196) 29.07–4.08.2011
Засновник ЕСЕМ Медіа ГМБХ
Видавець ТОВ «Український Тижень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступники головного редактора
Ростислав Павленко, Наталія Петринська
Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко,
Андрій Дуда, Алла Лазарева
Редактори Жанна Безп'ятчук, Дмитро Губенко,
В'ячеслав Дарнінцян, Роман Кабачий,
Дмитро Крапивенко, Ігор Кручик, Андрій Лаврик,
Олена Максименко

Журналісти Богдан Буткевич, Інна Загородня,
Олександр Михельсон, Аліна Пастухова,
Олена Чекан
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Ганна Єрмакова,
Тимофій Молодчиків
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменюв,
Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкоплас
Літературні редактори Юрій Бедрик,
Лариса Мінченко, Марина Петрова
Коректори Росіна Ларіна, Ірина Павленко

Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: olena.andreeva@tyzhden.ua
Skype: tyzhdenadvert
тел.: 067 407-10-89
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашейда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідчення про державну реєстрацію
КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2
Адреса редакції та видавця
03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@ut.net.ua.
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,
Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідчення суб'єкта видавничої справи
ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 115202
Наклад 41 500
Номер підписано до друку 27.07.2011 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі
та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

Розстріляний сп

Спокійній Європі

Норвегія поволі оговтується від шоку і найбільшої трагедії з часу завершення Другої світової війни – жорстокого подвійного теракту. Життя багатьох норвежців, як, зрештою, і загалом європейців, поділиться на до і після 22 липня, коли Андрес Брейвік вирішив донести світу свою ідеологічну «істину» про боротьбу з мультикультуралізмом і лівими поглядами в щонайбрутальніший спосіб, підірвавши заміноване авто в центрі Осло, яке забрало вісім життів, а потім перестрілявши 68 ні в чому не винних молодих людей на острові Утойя в молодіжному таборі від правлячої Трудової партії. Багата Норвегія (ВВП на душу населення 2010 року був третім у світі – \$53 тис.) виявилася абсолютно не готовою до захисту своїх громадян. Тривалий мир і спокій атрофував місцеві сили правопорядку. У спецназ, який кинувся на порятунком молодих людей, не було гелікоптера – до місця трагедії поліцейські добиралися на авто. Брейвік залишався віч-на-віч із жертвами 95 хвилин. Через дві хвилини після того, як правоохоронці прибули на острів, злочинець здався без опору. Напередодні теракту Брейвік поширив маніфест, у якому пояснював майбутній вчинок бажанням повернути увагу до проблем «ісламізації Європи», «небезпеки лівих поглядів» і «провалу політики мультикультуралізму». Але він не лише привернув увагу до питань, які толерантна Європа тривалий час волила не помічати, а й безжалюдно продемонстрував усьому континенту його беззахисність...

Фото: AP

Продовження теми
на стор. 30

21 липня

Автомобілісти провели в Мінську акцію «Стоп-бензин!», спрямовану проти чергового підвищення цін на пальне

22 липня

У Грузії відбувся суд над фотографами-шпигунами. Усі обвинувачувани отримали умовні терміни покарання

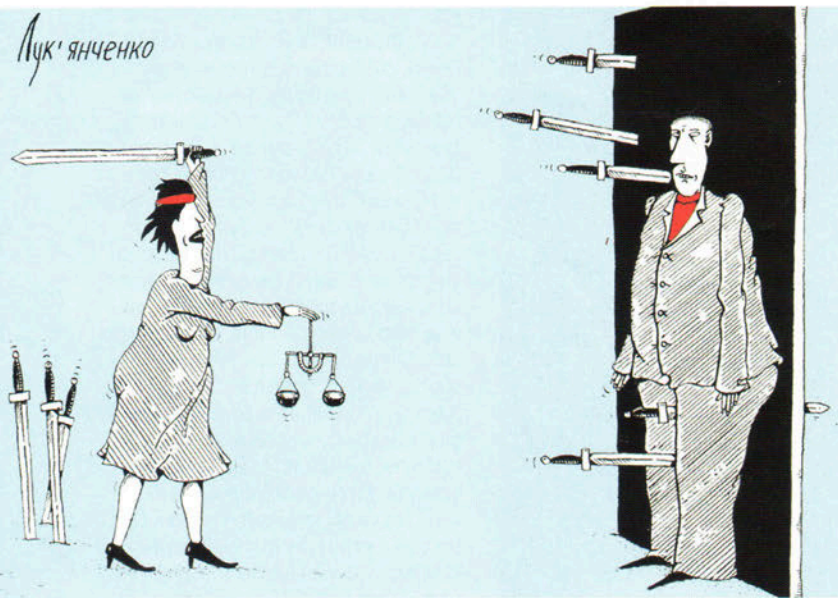

23 липня

У Лодоні знайдено мертвою відому поп-співачку Емі Вайнхаус

«Правосуддя» за В

Лук'яненко

Українське суспільство прискіпливо спостерігає за кримінальними справами проти посадовців та великих бізнесменів – як «учорашніх», так і сьогоднішніх представників владних кіл. Що ж воно бачить? З одного боку, керівництво держави бадоро рапортує про все нові арешти й затримання чиновників та місцевих депутатів. Мовляв, ми не лише Тимошенко чи Луценка «пресуємо», а наводимо лад! Залишається під вартою екс-голова ВР Криму Анатолій Гриценко, заарештовано начальника (тепер уже колишнього) Держкомфінпослуг Василя Волгу, затримано кількох колишніх і навіть діючих (на час затримання) мерів та їхніх заступників, а також Героя України, начальника Одеського порту Миколу Павлюка (його колега, очільник Іллічівського порту, втік за кордон), триває слід-

ство щодо розкрадання київських земель. Не жаліють навіть «золоту молодь»: українські правоохоронці оперативно домоглися згоди Росії на екстрадицію горезвісного депутата Луганської міськради й затягнотого хулігана Романа Ландіка.

Проте є й інший бік. І це не лише хрестоматійний приклад судді Печерського суду Вовка, котрий дав умовний термін чиновникові, який отримав 140 тис. грн. хабара, але й далі тримає під вартою «надзвичайно небезпечного» екс-голова МВС Юрія Луценка.

Днями в Сімферополі повторно затримали колишнього депутата міської ради Йосипа Файнгольда – одразу ж після того, як він вийшов з-під варти під заставу 600 тис. грн. Кримська преса пише, що насправді «регіональні» господарі півострова таким чином просто намагаються змусити багатія «ділитися», а також заробляють собі позитивний імідж. Адже родина Файнгольдів давно «дістала» кримчан своїми викрутасами – достатньо згадати історію із сином мільйонера Віталієм (1984 р. н.), який на швидкості 170 км/год збив на смерть 26-річну мотоциклістку і відбувся... умовним терміном.

Характерно, до речі, що Файнгольда-молодшого ніхто так і не чіпає, хоча в його біографії це вже друга ДТП зі смертельним результатом, а ще були, за оперативними даними міліції, згвалтування, хуліганство і завдання тяжких тілесних ушкоджень (зокрема, офіцерам міліції). Екс-начальник УМВС України в Криму, нардеп Геннадій Москаль не виключає: за синка візьмуться у разі, якщо тато виявиться недостатньо зговірливим.

Та сама картина вимальовується і в низці інших випадків. Усім, скажімо, відомо, що Одеський, а тим паче Іллічівський порти є великими ворітьми контрабанди. Проте Миколу Павлюка затримали за... нецільове використання коштів на ремонт готелю. Як стверджують обізнані

Тиждень в історії

29 липня 1776 року

30 липня 1941 року

31 липня 1971 року

Останній отаман Січі Петро Калнишевський засланий на Соловки, де провів 25 років

СРСР відновив дипломатичні стосунки з урядом Польщі в еміграції

Вперше людина проїхалась Місяцем на спеціальному модулі Lunar Rover Vehicle

24 липня

25 липня

26 липня

27 липня

Зіткнення двох потягів у Китаї. 35 людей загинули, 191 пасажир постраждав

В Україні припинив дію закон про стандартизацію якості продуктів

Юлія Тимошенко відмовилася від послуг адвокатів, оскільки вони не можуть вчасно ознайомитися зі справою

Негода в Україні знеструмила 319 населених пунктів

ВІКЛИКОМ

люди, вся справа в майбутній приватизації порту. Зараз 71-річного чиновника випустили під заставу, що дорівнює сумі «завданої шкоди» (180 тис. грн). Щоб подумав?

Інтереси, далекі від інтересів правосуддя, джерела вбачають і у справі Ландіка: нібито йдеться просто про боротьбу між двома групами впливу на Луганщині. Навіть якщо це не так, не викликає сумніву інше: скандал вибухнув лише з благословення президента Януковича (який, до речі, на своїй прес-конференції 8 липня зізнався, що ознайомився з порушеною лише 7 липня справою).

Підозрілу вибірковість Феміда виявляє не лише в покаранні, а й у помилуванні. На початку липня суд відпустив на підписку про невиїзд звинувачених у газовій справі колишніх високопосадових митників Макаренка й Шепітька. Як виявилось, у першого проблеми зі здоров'ям, а на другого вдома чекають неповнолітні діти. Разом із тим за ґратами лишився экс-заступник голови НАК «Нафтогаз України» Ігор Діденко, чия справа швиденько виділила в окреме провадження. Чому до суду лише зараз «дійшло», що Макаренко має серцеві хвороби, а Шепітько – дітей? В оточенні головної звинувачуваної в газовій справі Юлії Тимошенко твердять: тому що вони погодилися дати проти экс-прем'єрки потрібні Банковій свідчення. І знову-таки, якщо це навіть неправда, раптове прозріння суду викликає великі запитання.

Таких прикладів дуже багато. Нелогічність дій правоохоронців і суддів можна пояснити лише одним: усі відповідні процеси провадяться в ручному режимі, під контролем не закону, а зацікавлених можновладців. І важко сказати, що більше роз'їдає правову систему країни: відсутність правосуддя взагалі чи «правосуддя» за викликом.

Олександр Михельсон

Латвія vs олігархи

23 липня 95% латвійських громадян, які взяли участь у референдумі про майбутнє парламенту, цілком очікувано погодилися на його розпуск (запропонований 28 травня экс-президентом Валдісом Затлерсом як реакція на олігархізацію і корумпованість сейму). Явка становила лише 44%, що свідчить про певне розчарування латвійців у інститутах влади. Нові парламентські вибори мають відбутися вже за 2 місяці. Поки в опитуваннях лідирує «Центр згоди», який віднедавна трансформувалася з етнічної партії (за неї переважно голосували російськомовні латвійці) в соціал-демократичну. Однак 35 – 40% населення досі не визначилися або можуть змінити думку, відтак непогані шанси на успіх має новостворена правоцентристська Партія реформ Затлерса, у якій багато латвійців уже побачили нову перспективу. Йдеться то того, що на формування урядової коаліції претендуватиме «Єдність» (політична сила чинного прем'єр-міністра країни Валдіса Домбровскіса), Партія реформ Затлерса і «Центр згоди». Проблеми з проходженням у сейм матимуть олігархічні партії і етнічно зорієнтовані політики.

Свобода ненадовго

Президент підписав Закон «Про амністію у 2011 році», який передбачає достроковий вихід на свободу найбільш соціально незахищених засуджених, зокрема неповнолітніх, вагітних, літніх, інвалідів. Загалом цього разу випустять близько 10 тис. в'язнів. Більшість правозахисників переконані, що масштабна амністія не позначиться на кримінологічній ситуації в країні, посилаючись на попередній досвід. Натомість експерти зазначають, що амністія не виконує якоїсь суспільно важливої функції. За інформацією представника Харківської правозахисної групи Андрія Діденка, близько 55% людей, які повертаються з місць позбавлення волі, здійснюють рецидив: «І це здебільшого особи, які звільнилися достроково, а також ті, кого амністовано за законом». Правозахисники зауважують, що в Україні немає ефективних механізмів для адаптування колишніх злочинців до суспільства.

ФОТО: REUTERS, УНАН, ОЛЕКСАНДР ЧЕКАМЕНОВ

1 серпня 1937 року

2 серпня 1888 року

3 серпня 1911 року

4 серпня 1961 року

У Мінську працівники НКВС спалили кілька десятків тисяч рукописів білоруських письменників

Народився Кость Буревій, український поет, драматург, публіцист, член Центральної Ради

Вперше аероплани використано у військових цілях

Народився Барак Обама, перший чорношкірий президент США

2700 грн

такий дохід на одного члена сім'ї вважають достатнім для безбідного існування 54% українських сімей. Дані Держкомстату

\$40 млрд на рік

може заощаджувати Україна, якщо побудує сквище для утилізації ядерних відходів. Обрахунки Національного інституту стратегічних досліджень

17 пам'ятників

Степанові Бандері споруджено в Україні. Незабаром пам'ятники провідників ОУН мають постати в Луцьку та Здолбунові (Рівненська обл.)

5 ОБЛИЧ

ПАТРІАРХ КІРІЛЛ
обмовився за Фройдом

Під час промови біля пам'ятника Володимиру в Києві очільник РПЦ помилково назвав князя Володимира «рівноапостольним князем Кіріллом».

МИТРОПОЛИТ ПАВЛО (ЛЕБІДЬ)
нагрубівняв журналісту

Ієрарх УПЦ МП обізвав бандитом і невігласом журналіста каналу «1+1», який поцікавився його статками.

ОЛЕКСАНДР ОМЕЛЬЧЕНКО
звинувачує Ющенко

Екс-мер столиці заявив, що Віктор Ющенко, будучи президентом, допоміг своєму братові Петру орендувати на 49 років Український дім у центрі Києва.

БАРАК ОБАМА
проти братви

Президент США закликав посилити боротьбу з міжнародною мафією, зокрема з пострадянською Brother's Circle, тобто братвою.

ГОРАН ХАДЖИЧ
вже в Гаазі

Екс-президент Республіки Сербська Країна, останній обвинувачуваний у військових злочинах у колишній Югославії, постав перед Міжнародним трибуналом.

МАЙЖЕ СЕРІОЗНО

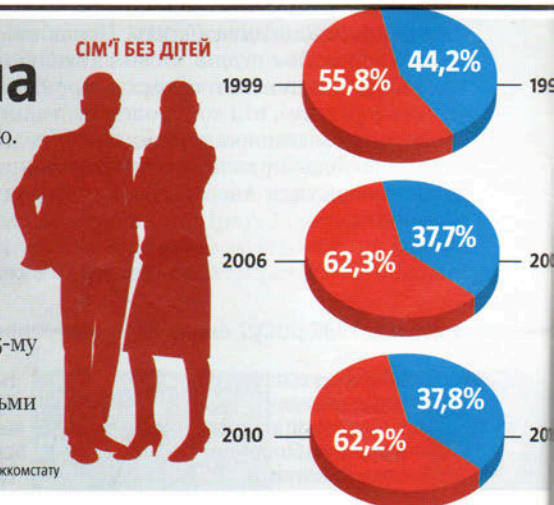

ДЕМОГРАФІЯ

Україна бездітна

Багатодітні сім'ї в Україні стають екзотикою. Якщо ще 1999 року кількість родин, що мають трьох і більше дітей, становила 7,5% загальної кількості домогосподарств, у яких є малеча, то 2010-го цей показник знизився до 3%. Цікавим є той факт, що матеріальне заохочення не надто сприяє зростанню народжуваності: відколи у 2005-му були значно збільшено державні виплати при народженні, сімей із двома-трьома дітьми поменшало, натомість зросла кількість бездітних пар.

СІМ'Ї БЕЗ ДІТЕЙ

За даними Держкомстату

33 млн грн

витратять на ремонт Українського дому в Києві

20 млн користувачів

протягом трьох тижнів з початку тестування набрала нова соціальна мережа Google+

КОРОТКО

Необов'язкові свідки

Екс-міністр енергетики Юрій Продан у ході допиту свідків у Печерському суді в справі Тимошенко повідомив, що директиви колишньому голові Нафтогазу щодо підписання газових угод Олегу Дубині передав він, а не екс-прем'єрка. Заява Продана суперечить його свідченням під час досудового слідства. У суді він сказав, що знайшов серед своїх документів ксерокопію написаного від руки доручення Тимошенко, яким вона зобов'язує його ознайомити зі змістом своїх директив НАК «Нафтогаз України». На запитання судді, хто передав директиви Дубині, Продан відповів: «Мені здається, що я передав». За його словами, минуло 2,5 роки, тому він не все пам'ятає.

Врятувати Європу

На екстреному саміті в Брюсселі лідери провідних європейських держав схвалили попередній план дій з приборкання боргової кризи, що охопила євросону. Греції, Португалії та Ірландії буде надано нові довгострокові позики за зниженою відсотковою ставкою. Як тільки ця інформація просочилася в пресу, курс євро стрімко пішов угору. На думку більшості економістів, якщо зараз не протягнути Афінам і К^о руку допомоги, то незабаром криза перекинеться й на інші країни.

«Привіт» від Митного союзу

Комісія Митного союзу (Росія, Білорусь, Казахстан) вирішила встановити мито на рівні 21,8% митної вартості на імпорт машинобудівного кріплення (болтів і гайок тощо) з України до 14 травня 2012 року. Від цієї заборони постраждають передусім заводи Донбасу. Болти і гайки – черговий крок Росії до того, щоб змусити Україну вступити до Митного союзу.

До Молдови як у ЄС

Парламент Молдови схвалив у першому читанні внесений урядом проект закону про державний кордон, що посилює правила в'їзду в країну для іноземців. Якщо запропоновані законодавчі зміни наберуть чинності, незабаром на молдовському кордоні іноземцям доведеться обґрунтовувати мету в'їзду. Для цього крім паспорта треба буде надавати запрошення від організації чи приватної особи, туристичний ваучер, бронь готелю, зворотний квиток, програму та опис політичних, культурних, наукових і спортивних заходів, у яких має намір взяти участь людина, що в'їжджає в Молдову.

Good bye, Green Card?

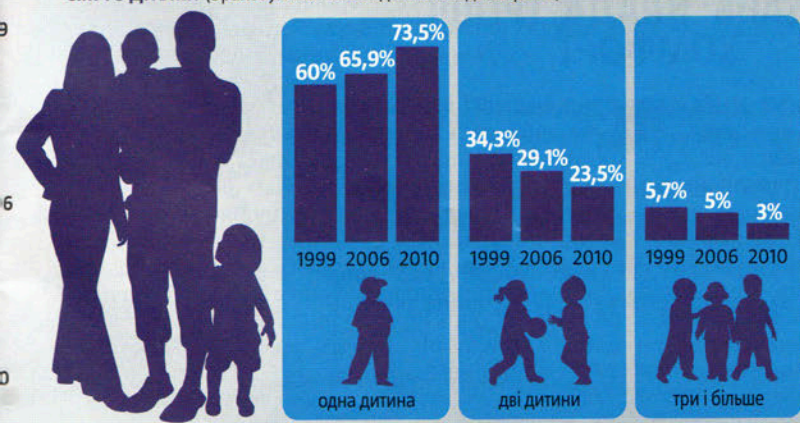
Влада США може скасувати візову лотерею Green Card. Відповідний закон вніс на розгляд Конгресу юридичний комітет США. Республіканська більшість підтримує документ, вважаючи, що через шахрайство такі лотереї можуть бути використані терористами й завдати шкоди національній безпеці.

Все вище і вище

На початку липня Верховна Рада ухвалила закон про забезпечення виконання рішень судів. За семисторінковим документом із невинною назвою, як виявилось, ховалися десятки поправок до законів, що регламентують розміри соціальних виплат ветеранам війни, чорнобильцям та іншим категоріям пільговиків. Тепер їх уперше в незалежній Україні на свій розсуд почав встановлювати уряд. І будь ласка: 26 липня Кабмін скоротив зазначені виплати в середньому на 20%.

На цьому тлі блідне здобута ЗМІ інформація про те, що Янукович орендує коштом держбюджету вертоліт і літак найвищого класу у фірми, одним із засновників якої є співвласник «Межигір'я». Дивує інше: чинна влада, дбаючи про своє світле «сьогодні», вже не намагається задобрити виборця бодай якимись матеріальними подачками. Вона хіба що показує «кіно» про те, як «прилетит враз волшебник в голубом вертолеті». Це «кіно» про її постійну турботу можна щодня бачити по телевізору (звичайно, це стосується тих, хто все ще дивиться наукову-популярну фантастику на «Першому Національному» чи «Інтері»). Ось і за кілька годин до зачі в друк цього номера **Тижня** Азаров уже традиційно повідомив: «Сьогодні в Україні абсолютно стабільна, як ніколи раніше, фінансова ситуація. Зростають промисловість, сільське господарство, будівництво...» У жодному разі не піддаємо сумніву підрахунки прем'єра, бо було б дивно, якби після кризи макропоказники взагалі не поліпшувалися, – низька база порівняння все ж таки робить свою справу (хоча, чесно кажучи, до тих, хто зараз рахує в Держкомстаті, Мінфіні, Нацбанку, Мінекономіки, накопичилося не менше запитань, аніж до працівників Гідрометцентру). Але ж Микола Янович знову не уточнив, хто саме користується плодами цього зростання. Хоча все зрозуміло й так.

СІМ'Ї З ДІТЬМИ (Враховуються тільки діти віком до 18 років)

500 днів «норми»

Автор:
Юрій
Макаров

Каюся, прогавив. Урочистий ювілей – 500 днів перебування при владі президента України – слід було відзначати ще кілька тижнів тому. Утім, наспів новий інформаційний привід: рейтинг глави держави з останнього соціопитування із запаморочливими, неймовірними темпами падіння.

Укупі з кількома PR-акціями останнього часу, покликаними показати громадськості людське обличчя гаранта (як-от екскурсія для обраних вікопомною садибою, прес-конференція з правом ставити узгоджені запитання, церемонії перерізання стрічки з якихось комічних приводів на кшталт відкриття нової альтанки тощо), усе це не може знову не привернути увагу до нашого сучасника, співгромадянина і, не побоююся цього слова, лідера. Доводиться, озброївшись новими фактами й враженнями, запитати себе не про курс країни, не про реформи, не про добробут, а просто: хто він, Віктор Федорович Янукович? Я наполягаю, що згаданий об'єкт дослідження є певною антропологічною загадкою, розв'язання якої допоможе краще зрозуміти лабіринти свідомості не лише одного політика, а й українського суспільства на цьому етапі.

Ні, моя особиста оцінка президента за цей час практично не зазнала змін. Можна було б відбутися жартом, перефразовуючи крилатий вислів одного з радянських дисидентів: «У мене з Януковичем стилістичні розбіжності». Але снобізм є рятівним уже в зовсім безнадійних ситуаціях, гадаю, до цієї межі ми не дійшли.

Одне знаю: він не посередність. Має залізний характер, який використовує лише тоді, коли йдеться про захист пріоритетних для нього особисто завдань: влада, гроші, комфорт. Зважаючи на результати, наділений неабиякою харизмою (те, що вона для мене

неприступна, нічого не означає, я взагалі погано розуміюся на чоловіках), яка дає йому змогу за бажання легко схилити на свій бік, здавалося б, ще вчора непримиренних опонентів, до речі, переважно жінок. Так, він не надто працьовитий, у чому можуть переконалися всі, хто завдовго до восьмої вечора має нешастя потрапити в затор за маршрутом його кортежу, але хто сказав, що талант менеджера вимірюється здатністю не залишати свій кабінет до опівночі. Можливо, навпаки, йому вдалося так відлагодити державний механізм, що той працює сам по собі з мінімальними втручан-

нями? Знову-таки всі ці байки про золотий унітаз і дизайнерський вертоліт викликають у мене хіба що співчуття: це ж як треба настраждатися в дитинстві, щоби до старості хапатися за дорогі хлопчачі іграшки?!

Ідемо далі: він не маріонетка Росії, як здавалося й досі здається декому. Здача Севастополя – радше символічний ляпас почуттям патріотів, аніж геополітична втрата позицій у Чорноморській калюжі, хіба що ми колись дозріємо реально попроситися до НАТО. Те саме стосується й русифікації, яку він обіцяв своїм прихильникам: усе звелось до масштабної, але хаотичної реалізації неврозів кількох підлеглих клоунів (за визначенням, що визріло в середовищі самих біло-блакитних), яка може завдати чималої шкоди, але це не системна політика. Принаймні мені так здається. Що ж стосується реальної влади, реальних бізнес-інтересів і реальних грошей, то навряд чи Віктор Федорович схильний із кимось ділитися. Переконалися, що стати губернатором 84-го суб'єкта Російської Федерації з відповідними повноваженнями – це те, на що він погодиться в останню чергу, що вже подає надію.

У такому разі чи має шанси Янукович стати другим Лукашенкою? Навряд чи, для цього треба бути вже зовсім хворим на голову, а я відстоюю тезу, що Віктор Федорович абсолютно нормальний, аж до нудоти. У цьому, власне, моя до нього головна претензія як громадянина: за 500 днів йому вдалося налагодити систему стосунків,

розраховану на таких самих «нормальних» людей, які щиро вірять, що кожному потрібно трохи влади, трохи підлабузництва підлеглих, трохи розкоші без смаку й фантазії, трохи грошей, а решта – панські витребеньки. Він блискуче провів мобілізацію й сепарацію кар-

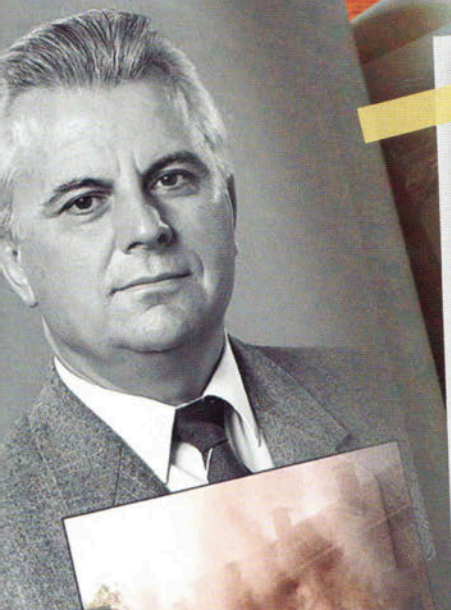
**СВІЙ ЗАЛІЗНИЙ ХАРАКТЕР
ПРЕЗИДЕНТ ВИКОРИСТОВУЄ
ЛИШЕ ТОДІ, КОЛИ ЙДЕТЬСЯ
ПРО ЗАХИСТ ПРІОРИТЕТНИХ
ДЛЯ НЬОГО ОСОБИСТО
ЗАВДАНЬ: ВЛАДА, ГРОШІ,
КОМФОРТ**

дрів собі подібних, для яких турбота про майбутнє, відповідальність перед ближнім, здатність співчувати, цікавість до того, як влаштоване життя, інші «високі» почуття – нісенітна абстракція. Реальна проблема лише в тому, що країни, позбавлені таких «ілюзій», стрімко занепадають до такого стану, коли раптом чорнь приходить грабувати палаци й вішати на ліхтарях їхніх власників.

Я цього не хочу. Він, мабуть, також, тільки не бачить причинно-наслідкового зв'язку. Хто б йому підказав? З такою кадровою політикою немає кому. ■

СПЕЦПРОЕКТ «УКРАЇНА-20. УРОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ»

Спецпроект, присвячений 20 рокам становлення нашої держави, – результат масштабного дослідження аналітичної групи «Українського тижня» спільно з незалежними експертами. У його межах вперше даються відповіді на складні запитання, які впродовж цього періоду політики свідомо замовчували через можливий резонанс. Відтак він не має аналогів в Україні.

На початку 1990-х країни колишнього соцтабору і СРСР заявили про бажання йти до демократії та вільного ринку. Вони почали будувати нове життя в приблизно однакових умовах. Україна демонструвала значний потенціал для успіху. Проте за підсумком 20 років досі перебуває в дорозі. Утім, цього періоду достатньо, щоб озирнутися, оцінити пройдений шлях. Де звернули в неправильному напрямку? Хто винен у цьому? Хто збагатився за рахунок держави? Хто відверто штовхав Україну в прірву? Чому дотепер не подоланий «совок» – стереотипи мислення і поведінки, притаманні homo soveticus, хоч би на якому соціальному щаблі вони перебували: безвідповідальність, байдужість до країни, нездатність мислити наперед, користолюбство, безініціативність і схильність обирати легший (а часто підліший) шлях.

Що могло бути зроблено інакше й що треба врахувати в майбутньому, аби уникнути помилок?

У спецпроекті розглянуто періоди, яким властива певна визначальна тенденція, що перешкоджала реалізації Україною свого потенціалу. Щодо кожного етапу з відомих і невідомих фактів виводяться тенденції, які розкривають особливості й пояснюють, чому події розвивалися саме таким чином і які персоналії за ними стояли.

ПЕРЕДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТІ. КРИЗА НЕСПРОМОЖНОСТІ. Україна не змогла скористатися з шансів, які з'явилися під час розпаду СРСР, через неготовність контроліти і короткозорість істеблшменту.

1991–1994. ЗАТРИМКА НА СТАРТІ. У перші роки незалежності було зроблено необхідні кроки для творення України як самостійної держави, однак так і не вирішено основоположних питань її розвитку.

1994–1998. ПРИВЛАСНЕННЯ КРАЇНИ. ПОЧАТКИ ОЛІГАРХІЗАЦІЇ. Як формувалася олігархічна економіка, що прирєкла державу на бідність.

1998–2004. ПРОВАЛ ЗОВНІШНЬОГО ТЕСТУВАННЯ. Неспроможність олігархічного режиму протистояти системному тиску ззовні майже призвела до втрати суверенітету.

2004–2011. РЕВОЛЮЦІЯ І РЕСТАВРАЦІЯ. Опозиція початку 2000-х виявилася нездатною виконати завдання суспільства й подолати олігархічно-люмпенську систему. Надія лишається на появу нової контроліти.

Проплачені і дуже небезпечні

Нинішня влада не любить інакодумства так само, як і радянська. Але не може користуватись її методами, тож вдається до клоунади

Автор:
Олександр Михельсон

Історії властиво повторюватися, причому, як відомо, колишня трагедія нерідко повторюється як фарс.

Ще в СРСР 1920-1930-х років у моді були велелюдні збори робітників із вимогами жорстоко покарати призначених партією «шпигунів» та «ворогів народу». Таке єднання мас у революційному екстазі стало можливим лише після того, як було ліквідовано будь-яку можливість публічних виступів, не схвалених згори. Власне, це було головною умовою успіху зібрань, які не лише справляли враження на закордон, а й ламали старих більшовиків чи не швидше за тортури ЧК.

За Брежнєва подібні організовані збори вияви «масової солідарності трудящих» сприймалися здебільшого як фарс. Проте фарсом не була боротьба радянської влади з інакодумством. З офіційних мітингів можна було сміятися (не дуже гучно), але тим, хто намагався організувати громадян у будь-який не освячений владою спосіб, дуже швидко робилося геть не до сміху. Тож «громадська думка» лишалася безальтернативною, на чому і стояв до певного часу режим.

Попервах традиція совкової організації мас без змін перейшла і в незалежну Україну. Але

вже 2004 року невдалі спроби штабу Віктора Януковича організувати «марші трудових колективів» та інші вияви «солідарності трудящих» показали, що адміністративно-примусові методи відживають своє і в цій царині.

Натомість у неї владно втрутився ринок. Не те щоби публічні акції за гроші не проводились і раніше, але масовості набули – парадокс історії – після Майдану.

Характер масових політичних акцій у подальшому – наприклад, мітингів на захист представників близького оточення Януковича у 2005 році – уже ні в кого не залишав жодних сумнівів. Участь у публічних протестах (або, навпаки, акціях «на підтримку») все більшою мірою ставала роботою різного ступеня складності – залежно, насамперед, від погодних умов. В Інтернеті почали відкрито з'являтися оголошення про набір «добровольців» на розмахування тими чи іншими прапорами за певні суми на годину, день, тиждень.

Останньою на сьогодні великою акцією, яку є підстави називати громадською без-лапок, став зимовий податковий Майдан. Доля його, нагадаємо, була не надто веселою: намети знесла міліція, а найзатятіших активістів потім, попри публічні обіцянки президента і прем'єра не

чинити переслідувань, місяцями тримали під вартою за сумнівними звинуваченнями в іще сумнівніших правопорушеннях, за які в цивілізованих країнах максимум накладають штраф.

Таким чином, минуло до певної міри повторилося. На відміну від помаранчевої епохи, коли антивладні мітинги стали не лише прибутковим бізнесом, але й цілком безкарним проведенням часу, чинні президент та уряд чітко вказали, що альтернативних власній думці виступів не терпітимуть.

Якщо ж користатися кийками не з руки (треба зберегти обличчя перед Заходом), завжди можна застосувати іншу технологію. Скажімо, виставити проти пікету контрпікет, як під стінами Печерського суду, де в ці спекотні дні триває процес над Юлією Тимошенко.

Спілкування з пікетувальниками свідчить, що з обох боків справи є «ідейні» маніфестанти. Але також дає всі підстави стверджувати, що гроші виплачуються і тим, і тим. Десь більше, десь менше.

СИТЬ!

ФОТО: УІНАТ

Інша річ, що тонкі тактики спрацьовують не завжди. 25 липня на шпальти газет потрапила пенсіонерка Тетяна Лісовик, яка пожалілась на людей, котрі винайняли їй стояти «проти Тимошенка» в лавах представників «Загальної-ського союзу», очолюваного экс-депутатом від ПР Олегом Калашніковим. «Я проти Тимошенка», – заявила вона журналістам, але додала, що безкоштовно стояти на вулиці по кілька годин усе одно не стала б. За словами пенсіонерки, яка показала жетон на отримання грошей, платню – всього 15 грн за годину – їй затримували ще з 18 липня.

Ще раніше, 21 липня, на спеціально скликаній прес-конференції виступив учасник «громадянської» ініціативи під назвою «Тимошенко – до відповідальності!» Павло Целовальников. Йому та його колегам платили значно більше, ніж якимось там пенсіонеркам: 500 – 1000 грн на добу. Целовальников заявив, що оплату проводив штаб Партії регіонів на вул. Лип-

ській, а найвищим куратором «роботи» назвав віце-прем'єра Андрія Ключова.

Непроста праця молодиків у чорних футболках з карикатурами на Тимошенко та її оточення полягала не лише в тому, щоб «світитися» перед телекамерами. Одного разу, наприклад, їх намагалися використати для того, щоб не дати журналістам та депутатам ВР потрапити на суд: впущені невідьким у залу ще до відкриття суду, «антитимошківці» позаймали там більшість місць. Щоправда, опозиційні парламентарії панькатися зі «свідомим громадянами» не стали й витурили їх із приміщення.

За словами Целовальникова, у вільний час активісти повинні були також розмазувати стіни будинків у центрі Києва графіті на кшталт «Кіресь – герой!», що, до речі, є адміністративним правопорушенням. А минулого тижня його «колеги» начебто збиралися винайняти людей з нещодавно отриманими каліцтвами, щоб,

спровокувавши бійку з депутатами від БЮТ, видати їх за «жертв» опозиціонерів.

Як заявив Целовальников, саме це нібито і змусило його вийти до журналістів. У свою чергу, ПР заявила, що про підготовку злочину треба повідомляти правоохоронні органи, а не ЗМІ (хоча, власне, чому?).

Вся ця історія із освоєнням якимись меткими людьми партійних коштів «під телекартинку» не вартувала б докладного опису, якби не надзвичайно показова позиція правоохоронних органів. Один момент згадано вже було: потраплення невідомих осіб у залу суду ще до її відкриття. Відповіді на те, як це могло статися, немає досі.

Ще один приклад – те, що молодики в чорних футболках і до сьогодні вільно проходять у внутрішній двір суду, потрапити куди простому смертному зась. Як стало відомо **Тижню**, дехто з «борців із Тимошенко» користувався при цьому фальшивими журналістськими посвідченнями. Проблема в тому, що посвідчення ці сприйняти за справжні міг тільки напівсліпий: на них не було не лише підписів редакторів, а й печаток. Хоча й були копії логотипів відомих ЗМІ, як правило, не надто лояльних до влади, в тому числі «Українського тижня».

Тобто до правопорушень «антитимошківців» додалося ще й порушення авторських та суміжних прав. Проте міліцію та охорону суду, котра надзвичайно прискіпливо ставиться до пропуску всередину преси та навіть депутатів, ці факти анітрохи не хвилюють.

З погляду форми це дозволяє говорити про те, що «публічний» супровід суду над Тимошенко з боку провладних сил є свого роду «фарсом фарсу» – погіршеним повтором комедії мітингів та акцій попередніх років, які, своєю чергою, були лише поганою копією технологій, прийнятих ще Радянським Союзом.

Відмінність із СРСР тут така, що за антивладні акції у нас не розстрілюють, та й навіть б'ють не завжди. Але ж і сталінські репресії починалися всього лише з шести місяців арешту за несанкціонований мітинг. ■

«Україна-20»

Закінчення. Початок в № 22, № 24, № 27, № 29

Дорогою цінно

19 січня Газпром і Нафтогаз остаточно формалізували результати газових переговорів між Владіміром Путіним та Юлією Тимошенко

Тиждень

УКРАЇНСЬКА

ЯКИМИ ПОДАТКАМИ УРЯД ДАТИМЕ ДЕРЖБЮДЖЕТ

www.ut.net.ua

ТА РОБОЮВА...

ЩО ШЕ ВЛАДА ДАРУЄ ТА ОБІЦЯЄ ПОДАРУВАТИ РОСІЇ

№ 29 (24, 25, 26, 27 ТРАВНЯ 2011 р.)

Хазяїні

2011

Наступною буде УКРАЇНА

ВПРИТУЛ | ЕКОНОМІКА

Сізіфів кредит

ВПРИТУЛ | 27

Змарнований кредит довіри

Попри небачену в новітній історії України підтримку і навіть прихід до влади на хвилі масових протестів, українська опозиція зразка початку XXI століття не змогла виправдати очікувань народу. Хоча існували плани щодо вирішення найнагальніших проблем суспільства, вони не були реалізовані, а зміни, які все ж відбулися, не стали незворотними.

Результат президентських виборів 2010 року виявився не так перемогою нинішньої влади, як поразкою попередньої, яка так і не спромоглася – із суб'єктивних та частково об'єктивних причин – виконати свої обіцянки та піднятися над політичним та особистісним протистоянням, а також подолати спокуси, які створює влада у пострадянській корумпованій країні.

• Пріоритети лідерів помаранчевих сил виявилися викривленими: першочерговим завданням вважалося не здійснення проголошених реформ, а перемога над партнером-опонентом. На це йшли енергія і зусилля, які мали би спрямовуватися на подолання корупції, обмеження впливу олігархії, впровадження реформ і долання спротиву їм.

• Логіка «перемоги (над партнером) понад усе» штовхала помаранчевих політиків до союзів з ідеологічними опонентами, а також до популістських кроків, які підривали економіку країни (особливо під час кризи) і суттєво погіршували діловий клімат.

• Внутрішні чвари перешкодили також подоланню зовнішніх загроз («газові кризи», торговельні війни тощо) та завадили європейській інтеграції.

• Після революції було практично втрачено зв'язок із народом. Партії залишилися традиційними для України «фан-клубами лідерів» і механізмами наближення до влади тих, хто має ресурс, однак не засобами пошуку і підтримки в суспільстві союзників для реформ.

• Водночас суспільні активісти і громадські організації не змогли побудувати ані дієвого партнерства із владою, ані поставити її під контроль.

Революція і реставрація

Опозиція початку 2000-х виявилася неспроможною виконати завдання суспільства і подолати олігархічно-люмпенську систему. Надія залишається на появу нової контр-еліти

Автори:
Ростислав Павленко,
Андрій Дуда,
Сергій Балан, Олег Іванов

Адам Міхнік, вболіваючи за долю Польщі після приходу там у 1995-му до влади лівих (по-суті, колишніх комуністів), назвав їх повернення оксамитовою реставрацією. Втім, за попередні п'ять років у Польщі (та інших країнах Вишеградської четвірки) вже відбулися зміни, які робили рух назад неможливим. Натомість в Україні 2010-го нова влада заходила «реставрувати» комфортний для себе «совок» по-серйозному – від нових законів до ставлення до журналістів, від «прихватизації» до визискування бізнесу, від загравання з Кремлем, який поставив собі за мету з допомогою «регіоналів» взяти під контроль Україну, до спроб побудувати сяку-

таку «багатовекторність» для обмеження апетитів Кремля у питаннях, які зачіпають особисті (бізнесові) інтереси можновладців. Такий поворот подій був практично непередбачуваним на початку аналізованого тут періоду, однак став абсолютно логічним наслідком марнування шансу тими, від кого мільйони громадян чекали створення в Україні, нарешті, цивілізованої держави.

«КОМУ БАГАТО ДАНО, З ТОГО БАГАТО СПИТАЄТЬСЯ»

У січні 2005-го здавалося, що Україні таки вдалося, словами одного білоруського опозиціонера, «сісти у вагон поїзда, який їде в Європу». Громадяни вперше в історії нашої держави почали

оптимістично оцінювати майбутнє. За даними досліджень (тут і далі – якщо не вказано інше – дані досліджень Інституту соціології НАНУ), у липні 2004 року бачили свою соціальну перспективу в Україні 17%, не бачили – 70%. У лютому 2005-го визнавали її вже вдвічі більше – 36%, не визнавали – 45%.

Президент Віктор Ющенко отримав небачений кредит довіри: у квітні 2005 року 49% опитаних заявляли про повну підтримку його дій, ще 24% – про підтримку окремих дій; отже, загалом прихильно до нього чи його діяльності ставилися 73% – абсолютний рекорд незалежної України. Високою була і суспільна підтримка його команди: у квітні дії Юлії Тимошенко схва-

Зліт і занепад надії

24 січня 2005
Президент Віктор Ющенко перед поїздом до Росії призначає Юлію Тимошенко в. о. прем'єр-міністра. Верховна Рада затверджує її на посаді 4 лютого 2005-го.

21 лютого 2005
Підписано План дій «Європейський Союз-Україна». 31 березня для громадян ЄС введено безвізовий режим.

11 березня 2005
Запроваджено новий формат співпраці влади і бізнесу – форуми «Влада і бізнес – партнери». За їхніми підсумками ухвалювались укази президента з питань дерегуляції, конкретизовані постановами уряду. В подальшому реформи були згорнуті через протистояння між президентом і урядом.

Березень – квітень 2005
Початок виконання президентом і урядом більшості соціальних передвиборчих обіцянок Ющенка: запроваджується Єдина тарифна сітка, підвищуються зарплати і пенсії, зростає допомога при народженні дитини. Строк військової служби зменшується до року, українські війська виводяться з Іраку.

12 січня 2005
Європейський парламент ухвалив Конституцію ЄС. Однак її не було підтримано на національних референдумах у низці країн Союзу, зокрема Франції.

Березень 2005
Революція тюльпанів у Киргизії. На зміну режиму Аскара Акаєва прийшов режим Курманбека Бакієва, який, у свою чергу, був повалений у результаті масових протестів навесні 2010.

2 квітня 2005
Помер Папа Римський Іван Павло II.

Серпень 2005
Ураган Катріна – найбільш руйнівний в історії США. Найтяжчих збитків зазнав Новий Орлеан.

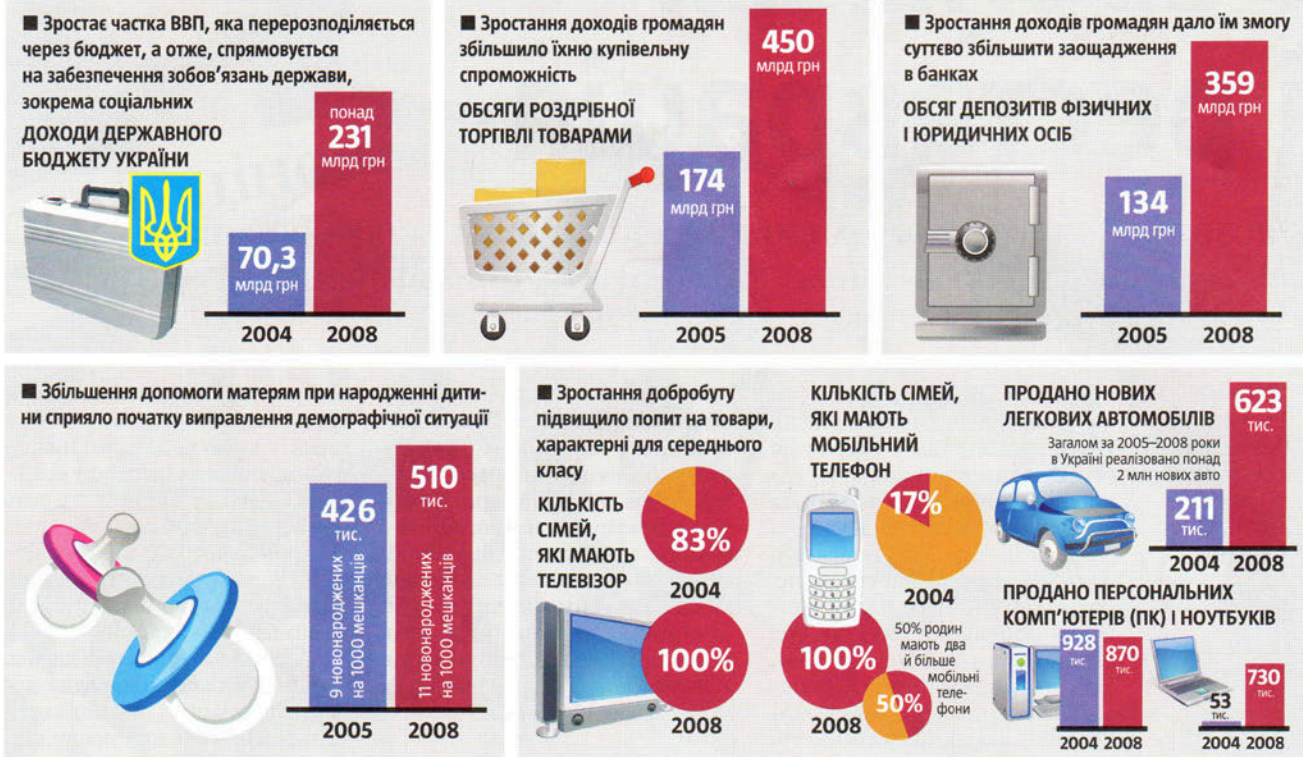
Зима – весна 2006
Повідомлення про проникнення з Азії до Європи пташиного грипу H5N1. За результатами перевірок і вжитих заходів паніка виявилася передчасною, але шкідливість поширення вірусу і реакція людей нагадали про вразливість людства перед можливими пандеміями.

ФОТО: ОЛЕКСАНДР ЧЕКМЕНОВ, УНАН, УКРИНОФОРМ

Докризове підвищення стандартів життя

Соціальні реформи, розпочаті 2005 року, дали змогу суттєво підвищити рівень купівельної спроможності громадян. Показники докризового 2008 року демонструють значний прогрес порівняно з 2005-м

лювали 47% опитаних, ще близько чверті підтримували окремі дії. Голосування у Верховній Раді відображають «переляк», який охопив колишню прокучмівську більшість у ній: практично всі вони збирали по-

над 300 голосів. Перші півроку влади були ідеальним часом практично для будь-яких змін. Деякі з них таки запроваджено. Наприклад, підвищено допомогу при народженні дитини; уведено в дію законодавство про

Єдину тарифну сітку, що дало змогу підвищувати зарплати залежно від посади, кваліфікації тощо. Недекларативна акція «Контрабанда-стоп» дозволила збільшити надходження від митного тарифу. Було прийнято

За даними відкритих джерел

Квітень – травень 2005

Бензинова і цукрова кризи, які мали ознаки картельних змов. Ситуацію на ринках виправлено впродовж місяця, однак між Ющенком і Тимошенко виникають перші публічні обміни критикою.

16 червня 2005

Підписання президентом, прем'єром і головою ВР Меморандуму про гарантії прав власності і забезпечення законності при їх реалізації, яким Україна фактично відмовлялася від масової реприватизації.

8 вересня 2005

Політична криза, яка стала публічною після звільнення і прес-конференції голови Секретаріату президента Олександра Зінченка. Ющенко відправляє у відставку уряд Тимошенко, а також низку осіб зі свого оточення, яких Зінченко і Тимошенко звинувачували в корупції.

22 вересня 2005

Президент, лідер Партії регіонів Віктор Янукович і в. о. прем'єр-міністра Юрій Єхануров підписали Меморандум порозуміння між владою та опозицією. ПР віддала голоси на підтримку затвердження Єханурова прем'єром, однак використовувала Меморандум в агітації як «ознаку визнання владою їх сили».

3 червня 2006

Проголошення незалежності Чорногорії.

7 жовтня 2006

Вбито російську журналістку Анну Політковську.

30 грудня 2006

Страчено Садаму Хусейна.

1 січня 2007

Болгарія і Румунія стали членами ЄС. На цьому завершився п'ятий етап розширення організації на схід.

10 лютого 2007

Мюнхенська промова Владіміра Путіна щодо неприйняття «однополярного світу» і намірів РФ проводити таку політику, яку вважатиме за потрібне. Міністр закордонних справ Чехії Карел Шварценберг зазначив: «Путін довів, чому НАТО має розширюватись».

ще кілька корисних для держави рішень (див. «Зліт і занепад надії»).

Проте вже навесні починає набувати публічності конфлікт між Ющенком і Тимошенко, який сторони називатимуть «ідеологічним, а не персональним», але який у підсумку призвів до поразки усього помаранчевого політичного напрямку (опозиції зразка початку 2000-х).

КОНФЛІКТ, ЩО ПОЗБАВИВ КРАЇНУ НАДІЇ

Конфлікт виявився багатограним і став віддзеркаленням практично всіх проблем, які дозволяють зробити невтішний висновок: українська еліта початку 2000-х не була здатна відповідати запитам і сподіванням суспільства.

По-перше, свою роль відіграв закладений (з подачі Віктора Медведчука, тодішнього голови Адміністрації Кучми) у редакцію Конституції від 2004 року конфлікт повноважень між президентом і прем'єром. Ця редакція Основного Закону набула чинності з 1 січня 2006-го і сприяла поглибленню політичного протистояння. Адже, якщо прем'єр мав власні політичні амбіції (а Тимошенко їх мала, як і Янукович, інший прем'єр, якого призначав і з яким ділив владу Ющенко),

Конституція дозволяла зосередити в його руках важелі впливу на економіку і де-факто очолити виконавчу владу.

По-друге, власну роль відіграли команди, а точніше кажучи, оточення чи почет обох політиків. Бізнес-конфлікти Середовищ, корупційні схеми, які не тільки не зникли, а й поглиблювалися, давали поживний ґрунт для взаємних звинувачень. Набуття протистояннями публічності демонстрували всьому суспільству, що новообрані політики живуть далеко не за тими законами, які обіцяли суспільству.

Власне, сама організація політичних сил обох лідерів не давала змоги сподіватися на «інституційну мудрість» – керування бодай міркуваннями політичної доцільності, якщо не потребою виконати обіцянки. Перетягування на свій бік олігархів, включення до команд сумнівних особистостей, безумовна ієрархічність, сприйняття партій виключно як механізмів власного ствердження – спадщина кучмізму, яку помаранчеві не змогли змінити. А відтак оточення, часто зі своєкорисливих міркувань, грало на протистоянні Ющенка і Тимошенко, здобуваючи преференції. Аналогічно з періодом початку 1990-х особи, які були готові долучити свою енергію,

зусилля, знання для допомоги виконанню обіцянок Майдану, часто були не почуті і не зазвезувані: оточенню лідерів нічого було їм запропонувати. Наприклад, можна згадати «звернення до закордонних українців», яких нібито мали запросити працювати до Секретаріату президента Ющенка, але більшості з них навіть не відповіли на листи з анкетами. У цьому ж переліку і проєкти БЮТ на кшталт ініціативи «Ідеальної країни», до якої почали виявляти інтерес і фахівці, і середній клас, і активісти на місцях і яка відмерла непотрібною, коли Тимошенко показали чергову яскраву популістську іграшку: виплата заборгованості вкладникам «Ощадбанку» (так звана Юліна тисяча), контрактна армія і скасування призову вже сьогодні тощо.

По-третє, це готовність обох сторін шукати порозуміння з ідеологічними суперниками для подолання «заклятого партнера». Історія «компромісів/зрад заради комфорту» сягає попередніх часів, як-от «чаювання» Тимошенко з Кучмою перед остаточним політичним знищенням Лазаренка чи голосування частини ющенківської «Нашої України» за програму прем'єра Януковича. Не кажучи вже про «лист трьох» – президента Кучми, прем'єра Ющенка, ▶

Від партнерства до ненависті

ВІКТОР ЮЩЕНКО: 2005

«Я довіряю їй так, як довіряють мільйони людей»

2009
«Криза сидить на Грушевського, на сьомому поверсі (тобто, у кабінеті прем'єр-міністра)»

ЮЛІЯ ТИМОШЕНКО: 2005

«Віктор Андрійович Ющенко – це моя команда, яку я люблю, підтримую і в якій хочу бути»

ЮЛІЯ ТИМОШЕНКО (2008):

«Мені дуже шкода, що та людина, я маю на увазі президента країни, за якого я стояла на всіх помаранчевих майданах... опустився до такого рівня, що навіть соромно називати його прізвище»

24 жовтня 2005

Повторний продаж 93% Криворізької сталі. Покупець Mittal Steel Germany GmbH сплатив \$4,8 млрд – у 2,4 рази більше від стартової ціни і в 5,7 рази більше від суми, отриманої за підприємство 2004 року від Ахметова і Пінчука.

18 листопада 2005

Верховний Суд України скасував усі кримінальні справи, раніше порушені проти Тимошенко.

1 січня 2006

Набуття чинності змін до Конституції, які обмежували повноваження президента.

4 січня 2006

Підписання під патронатом президента Ющенка угоди про постачання газу в Україну після кількох тижнів протистояння з Росією. Ціна блакитного палива для України становить \$95 за 1000 м³, а не \$230, як вимагав Газпром. До постачання газу допущено посередника – структуру «РосУкр-Енерго» (50% – Газпром, 50% – громадяни Фірташ і Фурсін).

26 березня 2006

Парламентські вибори на пропорційній основі з 3% бар'єром. Помаранчеві БЮТ, «Наша Україна» і Соцпартія отримують 243 мандати. Однак 6 липня 2006-го в обмін на посаду голови ВР лідер СПУ Олександр Мороз переходить на бік опозиції і входить в коаліцію з Партією регіонів і комуністами.

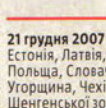
7 листопада 2007

Після п'яти днів виступів опозиції в Грузії президент Саакашвілі запровадив надзвичайний стан і заявив про втручання Росії у внутрішні справи Грузії. На оголошених невдовзі дострокових президентських виборах Саакашвілі здобув упевнену перемогу.

10 грудня 2007

Дмитрій Медведєв висунутий кандидатом у президенти РФ від «Єдиної Росії».

21 грудня 2007

Естонія, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія приєдналися до Шенгенської зони.

23–27 січня 2008

На Всесвітньому економічному форумі в Давосі констатовано, що світова економіка переживає фінансову кризу.

17 лютого 2008

Косово проголосило незалежність.

2 березня 2008

Медведєва обрано президентом РФ. Невдовзі він призначає прем'єром Володимира Путіна.

спікера Плюща – щодо учасників акції «Україна без Кучми». А після Помаранчевої революції загравання її лідерів з опонентами виявилися сходинками драбини, якою Партія регіонів і її очільник видерлися назад до влади. Тут і Меморандум та Універсал, запропоновані Ющенком Януковичу в надії скувати його словом (яке той з легкістю порушив), тут і голосування Тимошенко разом із ПР за звуження повноважень президента і підготовка спільно з командою Януковича змін до Конституції, які розподілили би владу між ПР і БЮТ. Усе це лише посилювало Партію регіонів і робило обидві помаранчеві сили слабшими.

По-четверте, коли впродовж перших місяців 2005-го було вичерпано яскраві задумки часів виборчої кампанії і від піар-кроків треба було перейти до кропіткої праці зі зміни економічної і політичної системи, власне робота дала збій. Уряд став на шлях популізму, спрямовуючи кошти на статті витрат, які можна було вигідно демонструвати виборцям (від соціальних виплат до відшкодування вкладникам «Ощадбанку»); президент захоплювався проектами, тривалість виконання і вартість яких породжували запитання як у політиків, так і в журналістів та громадян (на кшталт «Лікарні

Самооцінка

ОЛЕКСАНДР МОРОЗ (2007, про перевибори):
«Я не сказав би, що я гальмо»

майбутнього», «Мистецького арсеналу» тощо).

Утім, самі українці насамперед вимагали від влади дати раду соціальним і правовим проблемам. За даними Всеукраїнської соціологічної служби (жовтень 2005 року), 50,2% опитаних чекало від нових очільників передусім зупинення зростання цін, 28,8% – посилення боротьби з корупцією, 25,3% – підвищення рівня життя.

Найпевнішим способом гарантувати зростання добробуту і подолання корупції можна було,

ПОКРАЩИТИ ДОБРОБУТ І ПОДОЛАТИ КОРУПЦІЮ МОЖНА БУЛО, ЛИШЕ ЗЛАМАВШИ ОЛІГАРХІЧНУ МОДЕЛЬ

лише зламавши олігархічну модель відносин суспільство-влада і запровадивши замість неї європейську, засновану на підтримці ініціативи, інвестицій і розвитку людини. Навіть невеликі кроки в цьому напрямку – як за часів уряду Ющенка у 2000 році (наведення ладу в енергетиці, скасування преференцій для великого бізнесу), так і в перші місяці 2005-го (спрощення адмінпроцедур, скасування невинуватих податкових пільг) – дали для країни помітні позитивні результати. Це означає, що в разі подолання олігархічних обмежень

Україна здатна на швидкий розвиток.

Цікаво, що напередодні створення демократичних коаліцій БЮТ і НУ затверджували цілком конкретний і реалістичний перелік рішень для руху до цивілізованої держави, які мали приймати Верховна Рада і Кабмін (при тому щодо багатьох питань існували готові проекти відповідних документів), але на їх реалізацію бракувало «політичної волі». А простіше відповідальності керівників і здатності партійних активістів бути послідовними і виконувати взяті зобов'язання незалежно від відносин між «дворами» лідерів.

Зрештою, було втрачено зв'язок політиків із народом. НУ і БЮТ мали існувати не як механізми підтримки лідерів, а середовища взаємодії з суспільством. Не сталося.

Реакція суспільства не забарилась. Якщо у квітні 2005 року вважали, що нова влада краща за попередню, більше ніж половина (52%) громадян країни, вже в серпні таких було лише 37%; визнавали, що вона гірша, – 9% у квітні, 21% – у серпні 2005 року. Далі ситуація лише ускладнювалася.

СХІД І ЗАХІД – РАЗОМ

Говорячи про другу половину 2000-х і початок 2010-х, неможливо оминати іншої теми, яка

4 серпня 2006
Призначення Віктора Януковича прем'єр-міністром. З серпня за ініціативою Ющенка було підписано (усіма парламентськими партіями, крім БЮТ) Універсал національної єдності, де сторони погодилися проводити економічні реформи і здійснювати європейський та євроатлантичний вибір. Універсал був порушений Януковичем уже у вересні 2006-го – вступивши до кабінету прем'єр заявив у Брюсселі, що Україна не зацікавлена у набутті членства в НАТО. Упродовж осені 2007-го коаліція на чолі з ПР відправила у відставку всіх міністрів, призначених від «Нашої України».

Січень 2007
ПР спільно з БЮТ внесли зміни до закону про Кабмін, додатково обмеживши повноваження Ющенка. Разом контролюючи понад 300 голосів, вони подолали вето президента. Однак незабаром ПР відмовилася підтримати закон про опозицію, який вимагав БЮТ.

2 квітня 2007
Указ президента про розпуск Верховної Ради після того, як коаліція на чолі з ПР почала переманювати депутатів від опозиції і виникла загроза створення конституційної більшості; підконтрольної ПР. Янукович і його союзники не визнали законності цього указу. Лише 27 травня Ющенко, Янукович і Мороз домовилися про проведення дострокових виборів шляхом «саморозпуску» ВР (депутати від БЮТ і НУ складають мандати).

30 вересня 2007
Дострокові вибори до ВР. БЮТ і «Наша Україна – Народна самооборона» здобули більшість з перевагою у два голоси.

19 грудня 2007
Формування уряду Тимошенко (50/50 БЮТ і НУ+НС) після низки невдалих голосувань. Головою ВР перед тим обрано Арсенія Яценюка.

Липень 2008
Встановлено рекорд ціни на нафту – \$145 за барель. Утім, через кризу до грудня 2008 ціна впала до \$30 за барель.

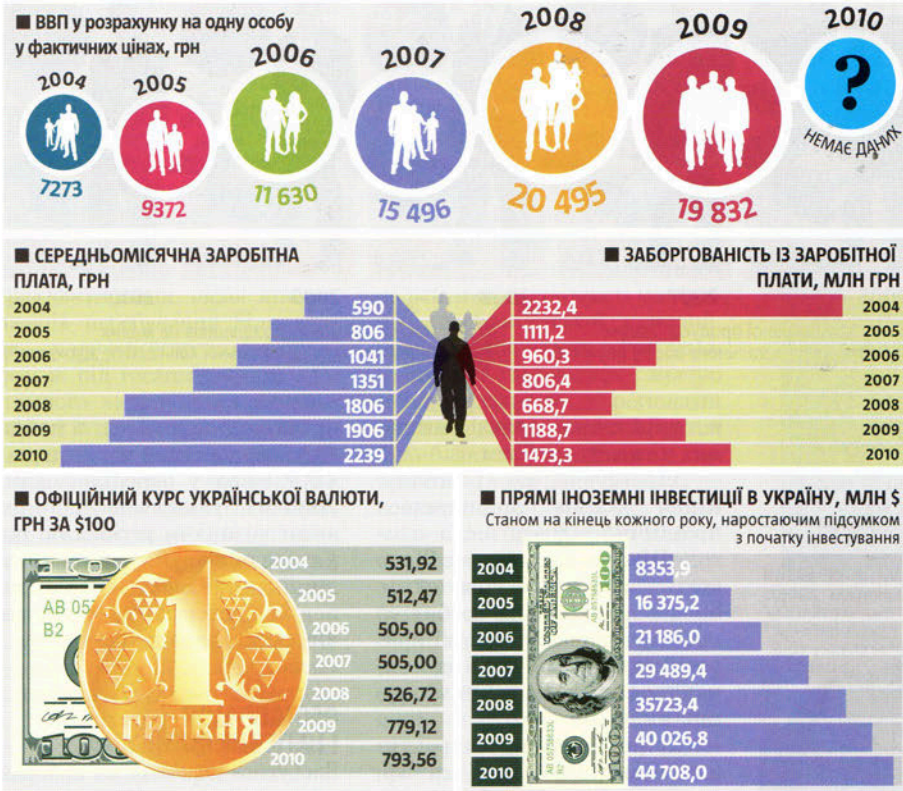
8–11 серпня 2008
Російсько-грузинська війна. За її підсумками Абхазія і Південна Осетія проголосили незалежність, яку негайно визнала РФ.

5 грудня 2008
Помер Патріарх Московський Алексій II. У січні 2009-го Патріархом обрано Кірілла (Гундяєва).

16 грудня 2008
Президентом США офіційно обраний Барак Хусейн Обама.

Квітень 2009
Перші повідомлення про поширення у світі свинячого грипу H1N1.

Покращення соціальних та економічних показників

вперто мусується різними джерелами, – так звану проблему розколу на Схід і Захід. «Розкол» став одним зі стереотипів сприйняття України, хоча має радше політичне, а не суспільне походження. Значні відмінності між регіонами існують у

багатьох європейських народів, зокрема іспанського, італійського, меншою мірою німецького чи польського. Однак вправна державна політика, насамперед щодо сприяння конкурентоспроможності всіх регіонів і їх взаємній інтеграції, до-

зволяє загалом вирішувати цю проблему.

Тим паче що для громадян України «питання, які розділяють» – мови, історії тощо – не є серед пріоритетних проблем. Згідно з дослідженням, проведеним у квітні–травні 2004 року фондом «Демократичні ініціативи» і КМІС, серед суспільних проблем абсолютну більшість громадян найдужче турбує матеріальне становище життя людей (86%); велике занепокоєння викликає також рівень злочинності (49%), стан природного середовища (36%) і мораль (22%). Мовні та геополітичні питання, за даними цього дослідження, бентежать населення значно менше: відносини між заходом і сходом країни – 7%, умови користування російською мовою – 7%. Відповідно до дослідження, проведеного у вересні–жовтні 2005 року Всеукраїнською соціологічною службою, надання російській мові статусу офіційної турбувало 10% опитаних, це 15-й пріоритет із 19 названих альтернатив.

Однак «питання, що розділяють», були актуалізовані штучно. У вересні 2004 року кандидат у президенти Янукович (імовірно, з подачі російських технологів зі свого штабу) заявив про намір надати російській мові статус другої державної, запровадити по-

Зима – весна 2008

Активна взаємна критика Ющенка і Тимошенко. Політики звинувачують одне одного в корупції та діях на шкоду національним інтересам

2–4 квітня 2008

На розширеному саміті НАТО в Бухаресті України, попри очікування, не було запропоновано приєднатися до Плану дій щодо членства в Альянсі (ПДЧ). Під тиском Росії проти виступили, зокрема, Німеччина і Франція.

25 травня 2008

Дострокові вибори міського голови і міської ради в Києві. Через роз'єднаність кандидатів-опонентів знову переміг Леонід Черновецький.

Серпень – вересень 2008

Загострення конфлікту між Ющенком і Тимошенко. Під час грузинсько-російської війни Ющенко відкрито підтримує Грузію, Тимошенко обмежується закличками «припинити конфлікт». БЮТ і ПР спільно голосують за низку законопроектів, які обмежують владу президента. НУ–НС виходить з коаліції, яка підтримує уряд Тимошенко. Ющенко видає указ про розпуск ВР, однак парламент відмовляється його виконувати і фінансувати дострокові вибори. Натомість формується коаліція БЮТ–НУ–НС–Блок Литвина (останній отримав посаду голови ВР).

7 квітня 2009

Заворушення в Молдові. Багатоплітнє правління комуністів закінчилося, до влади прийшла опозиційна коаліція.

1 грудня 2009

Набула чинності Лісабонська угода про реформи ЄС.

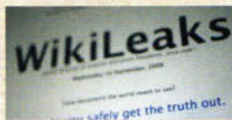
1 січня 2010

Набув чинності Митний союз Росії, Білорусії та Казахстану.

Квітень 2010

Поява сенсаційних публікацій секретних документів на ресурсі WikiLeaks.

20 квітня 2010

Катастрофічний розлив нафти у Мексиканській затоці.

Малий бізнес розширюється

двійне громадянство з РФ та почав педлювати інші теми, які мали би підвищити його рейтинг за рахунок залучення на свій бік проросійського електорату. Таким чином було порушено багаторічний мораторій на використання цих питань у політиці. Партія регіонів не зупинялася у застосуванні таких аргументів аж до повернення до влади у 2010-му. У 2006-му, коли після парламентських і місцевих виборів ПР отримала більшість у місцевих радах сходу і півдня, розпочався «парад регіональних мов» – оголошення радами російської офіційною на своїх територіях. Ці рішення опротестовувалися прокуратурою, однак повсякчасне звернення до цих питань відволікало і ради, і громади

від вирішення справді нагальних місцевих проблем.

Всупереч Універсалу

ВІКТОР ЯНУКОВИЧ (Брюссель, 2006):
«Уряд України відкладає питання приєднання України до НАТО»

Против підсвідомості

ВІКТОР ЯНУКОВИЧ (2006, Брюссель):
«Україна є неприхильним стороннім чинником інтеграції в ЄС»

Характерно, що «розгойдування човна» припинилося практично відразу після приходу ПР до влади в країні. Щодо статусу російської мови лунає більше заяв, аніж робиться кроків, а провокативні дії проросійських організацій припиняються правоохоронними органами.

До речі, перевірки практикою не витримує і ще один міф, який сприяв «біло-блакитній реставрації»: про нібито провал у стосунках з Росією. За даними російського Держкомстату, товарообіг між Україною і Росією зріс із \$20 млрд у 2005 році до понад \$35 млрд у 2008-му. При цьому експорт українських товарів до РФ

практично подвоївся: з майже \$7,5 млрд у 2005-му до понад \$15,7 млрд у передкризовому 2008-му. Подальше падіння, яким козирили регіонали, пов'язане не з «руйнуванням традиційних зв'язків», а насамперед із кризою 2008–2009 років, яка вразила і Україну, і Росію.

РЕСТАВРАЦІЯ І НЕПЕВНЕ МАЙБУТНЄ
Здобувши перемогу на виборах-2010, команда регіоналів поставила собі за мету консолідувати владу і взяти країну під контроль. Перші півроку правління були присвячені власне цьому: формування коаліції, забезпечення слухняності Конституційного Суду, повернення редакції Основного Закону 1996 року, яка

Грудень 2008 – січень 2009
Друга газова війна між Україною і Росією. 19 січня 2009 під патронатом Тимошенко і Путіна підписуються нині чинні газові угоди. «РосУкрЕнерго» вилучається з ринку, газ, який вона вважала своїм, конфісковано, ціна на блакитне паливо на 10 років має визначатися за спеціальною формулою. Вона виявляється однією з найвищих у Європі при найнижчих цінах за транзит і асиметричній відповідальності за невиконання угоди.

Травень – червень 2009
Переговори Януковича і Тимошенко щодо змін до Конституції, які мали би фактично розподілити владу в країні між ПР і БЮТ. Зрештою Янукович відмовляється реалізувати ці домовленості.

7 лютого 2010
У другому турі президентських виборів переміг Віктор Янукович із результатом 48,95% (проти 45,47% у Тимошенко). Відразу після перемоги Януковича формується лояльна до нього більшість у ВР за рахунок перебіжчиків.

3 березня 2010
Відставка уряду Тимошенко. Прем'єром стає Микола Азаров. Згодом Конституційний Суд виправдовує формування коаліції на індивідуальній основі (хоча у 2008 році той самий склад КС проголосив його неконституційним).

21 квітня 2010 року
Без попереднього громадського обговорення президент Янукович і Мєдведев підписують Харківські угоди про подовження перебування ЧФ РФ у Севастополі на 25 років в обмін на знижку в ціні на газ до \$100 за 1000 м³.

Червень – вересень 2010
Стихійні лісові пожежі в Росії, які через невдале реформування лісового господарства не вдається вчасно локалізувати.

Грудень 2010
Бійки на Манежній площі в Москві між вихідцями з Кавказу і місцевими мешканцями, спровоковані представниками російських ультрарадикальних організацій.

19 грудня 2010
Президентські вибори в Білорусі. Лукашенко заявляє про перемогу з 79,67% голосів. Мітинги опозиції жорстко придушуються, лідерів ув'язнюють.

1 січня 2011
Естонія стала 17-м учасником Єврозони.

24 січня 2011
Вибух в аеропорту «Домодедово» у Москві. Загинули 36 осіб, постраждали 169.

віддавала в руки президента контроль за виконавчою владою, відкриття кримінальних справ проти політичних опонентів, відпрацювання на місцевих виборах механізмів, які можуть бути застосовані для гарантування лояльної до президента більшості в парламенті. Прикметно, що план реформ (і то на рівні гасел, а не готових документів) нинішня влада змогла пред'явити лише після кількох місяців перебування біля керма – у червні 2010-го. На практиці ж під гаслом реформ здебільшого вирішуються меркантильні інтереси груп при владі. Зокрема, так звана адміністративна реформа «розсадила» представників цих груп по різних посадах, кодифікація податкових законів зробила малий бізнес біднішим, а великий ще багатшим.

Утім, несправедливо буде вважати останні 5 років змарнованими для суспільства. Нинішня можновладці зіштовхнулася – певно, неочікувано для себе – із низкою труднощів, які могли бути немислими в разі їхньої перемоги відразу в 2004-му. По-перше, суспільство, уже свідоме своєї сили, може самоорганізовуватися для опору (про що свідчать податковий Майдан, студентські протести тощо). Такі акції наразі розрізнені, не вельми чисельні, але показують

небезпечну для влади тенденцію: так, як у Росії чи Білорусі, не вийде. По-друге, – здійснювати реформи доведеться, але не просто нав'язувати їх суспільству, а пояснювати логіку дій. Поки з цим влада має проблеми – і кожен протиснутий під переможні реліції провладних говорунів «реформний» закон, що погіршує становище тієї чи іншої групи в суспільстві, – це «мінус» до рейтингу в контексті майбутньої парламентської кампанії. Зрештою, по-третє, Російська Федерація виявилася значно менш дружньою з регіонами при владі, ніж в опозиції. Захист біло-блакитними власних інтересів на зовнішніх фронтах не дозволив Кремлю сповна реалізувати свої інтеграційні задуми на пострадянському просторі.

Багато в чому визначальним буде 2012-й – рік парламентських виборів і реакції суспільства на прогнозовану чергову спробу регіоналів створити більшість під себе. Як показали перші півтора роки Партії регіонів при владі, закликати її до змін марно, схоже, вона діятиме у звичний для себе спосіб. А от суспільство цілком може підготуватися до нового політичного сезону і змусити владу до реформ, які необхідні країні. ■

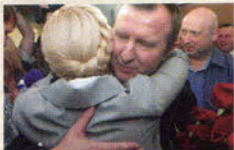

Продовження теми на стор. 22

23 червня 2010

Затриманий екс-керівник Державної митної служби **Анатолій Макаренко** – його звинувачують у незаконному розмитненні газу, який «РосУкрЕнерго» вважає своїм. Згодом було відкрито більше ніж десяток кримінальних справ проти членів уряду та інших посадовців часів прем'єрства Тимошенко.

1 жовтня 2010

КС визнав такою, що не відповідає Основному Закону, «конституційну реформу» 2004 року, оголосивши чинною редакцію Конституції від 1996-го.

31 жовтня 2010

Проведення місцевих виборів на основі нового закону, який передбачав повернення мажоритарної системи для обрання 50% депутатів, а також

контроль влади над формуванням і діяльністю комісій. У результаті PR збільшила присутність у місцевих радах.

Грудень 2010 – квітень 2011

Проти екс-прем'єра Тимошенко порушено три кримінальні справи за нецільове використання грошей за Кіотським протоколом, закупило машин швидкої допомоги і укладення газових угод з Росією 19 січня 2009-го. Влада так і не переконала Захід і суспільство в тому, що справа Тимошенко не є політичною.

1 лютого 2011

ВР внесла зміни до Конституції, якими парламентські вибори перенесено на 2012 рік, а президентські – на весну 2015.

Лютий – березень 2011

«Арабська весна». Громадянські протести в Тунісі, Єгипті, Лівії, Сирії та інших країнах. У Тунісі та Єгипті лідери зрелися влади; у Лівії розпочалася громадянська війна, у Сирії ситуація швидко наближається до неї.

11 березня 2011

Землетрус силою 9 балів у Японії. Руїну зав'язала АЕС Фукусіма-1, внаслідок чого стався витік радіоактивних матеріалів.

11 квітня 2011

Вибух у метро в Мінську. 15 загиблих, понад 200 постраждалих.

2 травня 2011

США заявляють про вбивство Усами бен Ладена.

21 липня 2011

Завершення в США 30-річної програми Space Shuttle.

20 РОКІВ БАЛАНСУВАННЯ: ЩО ДАЛІ?

Нова еліта має вказати шлях подолання олігархічної моделі і розкриття потенціалу України

Автор:
Ростислав Павленко

Модель організації суспільства і держави, яка склалася в Україні, – так звана олігархічно-люмпенська за російсько-радянським зразком – далека від оптимальної, суттєво гальмує розвиток країни і прирікає більшість її громадян на бідність. Аби розірвати це коло, основу відносин у системі «суспільство–держава» має бути кардинально змінено.

ПОВ'ЯЗАНІ СПАДЩИНОЮ

Попри те що економіка України була одним із найважливіших елементів економіки СРСР, а вихідці з республіки посідали чільні місця в загальносоюзному істеблшменті, ці начебто переваги виявилися слабкостями для нової країни. Менше ніж 30% того, що вироблялося в Україні, спрямовувалося на потреби споживчого ринку; 95% продукції випускалося на підприємствах союзного підпорядкування, які керувалися безпосередньо з Москви. Реформи, що проводились у СРСР, дали додаткові повноваження очільникам підприємств, при цьому вони не отримали досвіду ринкового змагання за продаж власної продукції і не були позбавлені адміністративної опіки. На такому ґрунті в Україні постав клас «червоних директорів», які могли диктувати керівництву країни свою волю і впливати на ключові кадрові призначення. При тому зберігали риси, притаманні директорам радянських підприємств: брак стратегічного мислення, прагнення персональної вигоди тут і тепер.

Однак поява «червоних директорів» і пізніше – олігархів не пов'язана виключно з викривленою структурою економіки та

безконтрольним збагаченням. Не меншу роль відіграла відсутність у влади бачення мети і механізмів перетворень. Не робилося й кроків, які стимулювали би суспільство шукати вихід. Так, керівництво держави не пішло на дострокові парламентські вибори, які створили би підстави для консолідації політичних партій і бодай формальної систематизації ідей у цілісні програми.

Утім, від можновладців годі очікувати неприродних для них кроків, як-от проведення виборів, які можуть призвести до зміни влади, або реформ, які підірвали би можливості швидкого неконтрольованого збагачення. У пострадянській Україні нікому було їх до цього примусити. Опозиція у тому вигляді, як існувала тоді, не була спроможна висунути реалістичну програму перетворень (хоч прожектів не бракувало). Ані поставити перед можновладцями питання рубя (пост-фактум цю неспроможність пояснюють тим, що «такі важкі часи були»). Ані організувати всіх, хто був готовий допомагати (включно з людьми, здатними системно мислити і послідовно діяти), чи навіть належним чином посилити акції, які виникали стихійно (наприклад, шахтарські страйки чи студентська Революція на граніті) і спертись на них для тиску на режим. Опозиція виявилася відірваною від соціальної бази – мільйонів людей, які прагнули змін. Можливо, більш системна і дієздатна контр-еліта і не могла виникнути в той час в Україні, де найкращі відбиралися для посилення істеблшменту Союзу, ще жива була пам'ять про Голодомор, а совість нації – інтелігенція – або винищувалася, або ставилася на службу режиму.

МІЦЬ І КРИХКІСТЬ

Відтак нова структура суспільства формувалася під дією стихійних факторів, які ведуть до створення олігархічно-люмпенської моделі. На верхівці опиняються «домінанти» – переможці у боротьбі з собою подібними, оточені купками почту; унизу – знедолені «люди маси», які мають працювати на підприємствах «домінантів»-олігархів за зарплату, що «забезпечує біологічну норму», як люблять висловлюватися олігархи і їхні наближені. Власності, гідної винагороди за працю, можливостей для вільного відкриття і розвитку своєї справи «люди маси» в цій системі не можуть мати априорі. Сподівання на державу марні. Власне, особливістю російсько-радянського типу олігархічної системи є зрощення олігархів з державою, їхня взаємна залежність. Натомість «люди маси» можуть сподіватися на певні подачки. У цьому сенсі популізм – обіцянки, пільги і антиринкові дії (тиск на бізнес тощо) – є зворотною стороною олігархічної системи, допомагає можновладцям здобувати голоси на виборах.

Така система збирає до рук вузького кола людей можливість розпоряджатися ресурсами країни, визначати основні напрямки її політики. Однак потужність у забезпеченні інтересів верхівки обертається слабкістю як у внутрішній політиці, так і на міжнародній арені. Держава рухається від кризи до кризи, простимульованих визискуванням певних ринків і галузей. «Інфляція», «дефолт», «стагнація» є часто вживаними словами на позначення процесів у олігархіях. Показова безкарність можновладців відчужує суспільство, підважує легітимність не тільки влади, а й держави як такої. Водночас негнучка система управління,

«НЕ РОЗІЙДЕМОСЯ, ДОКИ НЕ ПРИЙМЕМО КОНСТИТУЦІЮ». В історії найрозвинутіших країн обов'язково є момент єднання еліти для вироблення правил гри, яким слідуватимуть усі

тотальна корупція, низький авторитет у світі роблять країну вразливою для зовнішніх впливів. Україна мала достатньо прикладів як внутрішніх суспільно-політичних чи економічних криз, так і втручань з боку Росії, які ледь не закінчувались втратою суверенітету.

На щастя, на відміну від власне російської моделі українська значно конкурентніша (допускає наявність кількох центрів впливу), не залежна беззастережно від волі глави держави, та й суспільство складається далеко не тільки з «людей маси». Помаранчева революція 2004 року продемонструвала здатність суспільства результативно відстоювати свої права. Однак успіх подібних виступів надто залежить від якості контр-еліти, яка приходить до влади на їх хвилю. Події 2005–2010 років засвідчили, що надії перескочити провалля не справдились: «еліта» має наздогнати суспільство у своєму розвитку.

«БУРЖУАЗНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ»

Утім, про потребу в новій еліті говорять ще з часів здобуття незалежності. Питання у тому, звідки і

як вона може виникнути. Певні надії пов'язуються зі змагальністю стосунків у істеблішменті. Однак опозиційність – крайній крок, на який не здатні більшість провідних гравців (особливо у нинішніх умовах). Та й поєднує сьогоднішні угруповання у владі між собою принаймні не менше, ніж роз'єднує. Конкуренція стане добрим ґрунтом для зруйнування владного моноліту, але потрібен додатковий імпульс. Зважаючи на рівень життя в Україні, таким поштовхом могли б стати соціальні виступи (як було в Латинській Америці чи в Болгарії та Румунії). Однак у нас відсутні сили, здатні допомогти організуватися такому протесту: стан профспілок жалюгідний, а партії, яка справді переймалася б інтересами людей праці, просто немає. Тож якщо вибух і трапиться, спричинити його може лише сама влада, довівши людей до крайнього зубожіння і відчаю. І навіть у цьому випадку залишається відкритим питання, хто зможе замінити сьогоднішній істеблішмент.

Тим часом без оновлення еліти країна вичерпує можливості для розвитку і стає ресурсним придатком для сусідів з наслідками, які яскраво демонструє

Білорусь. Існує потреба як у «людях дії», здатних до конкретних акцій (протестів, захисту прав, протидії сваволі), так і в «людях думки» – інтелектуальній еліті, спроможній вказати шлях до змін. Податковий Майдан, студентські протести, акції на місцях показують, що люди першого типу є, але вони розрізнені, слушно не довіряють політикам, при тому не завжди можуть налагодити взаємодію і забезпечити

БЕЗ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ НЕ УТВОРИТЬСЯ СЕРЕДОВИЩЕ, ЗДАТНЕ ВИРОБИТИ ПЛАН ДІЙ ДЛЯ КРАЇНИ

позитивний результат своїм акціям. Однак без осмислення плану наступних дій є ризик повторення проблеми пост-Майдану: критичної маси прихильників змін в істеблішменті не буде, і знову доведеться констатувати «втрату шансу».

Історія країн Центральної Європи показує шлях, який видається природним і прийнятним для України. Модернізація в тих державах продемонструвала «буржуазний націоналізм» у дії: представники «національного», провісники змін, інтелектуали, здатні скласти план перетворень, спиралися на підтримку середнього класу, що народжувався і прагнув захищати свої права, інтереси й прибутки у спосіб, який шукали і знаходили інтелектуали (див. **Тиждень**, № 20/2011). Без підтримки середнього класу, малого і середнього бізнесу не утвориться середовище, здатне випрацювати ефективний план дій для країни (ані держава, ані грантодавці тут не зможуть замінити національний бізнес – надто відмінні і цілі, і масштаби). Водночас, без усвідомлення своїх справжніх інтересів і можливостей у їх захисті бізнес буде приречений грати у програвану гру «домовлянь» із олігархією, яка дедалі нахабнішає. Цей союз довів свою ефективність у сусідів України і неодмінно спрацює у нас. Якщо тільки усвідомлення цього і взаємне зближення ділового та інтелектуального світів не настане надто пізно. ■

«КРИТІКА У ЗАЛІДІ ГРІВ» ТЕЛЕСКОП, ЧЕРВНЯ 1789». АВТОР: Ж.-Л. ДАВІД

Обман валют

Через борговий тиск і збільшення попиту на валюту восени гривня може різко девальвувати

Автор: Олексій Воронич

У січні – червні 2011 року загальний державний борг України збільшився на 10,8% і сягнув історичного максимуму – \$60,178 млрд. Про це днями повідомили провідні інформанці, після чого голова Держказначейства Сергій Харченко заявив, що ймовірність дефолту нашої економіки у 2011-му (!?) на порядок нижча, ніж, наприклад, економік (!!!) Греції чи Португалії. Таке формулювання не надто й втішає, попри те що цього висновку фахівці Держказначейства дійшли, проаналізувавши показники співвідношення консолідованого боргу, динаміки зростання ВВП, промвиробництва, індексу інфляції тощо. Вітчизняні банкіри жартують: якщо політики переконують у стабільності нацвалюти, саме час купувати вільноконвертовані гроші.

Раніше прем'єр Микола Азаров на одному з телевізійних ток-шоу запевнив, що найближчим часом обвалу гривні не буде, її курс «стабільний як ніколи» – настільки, що його підтримка не залежить від одержання чергового траншу від МВФ. А президент Віктор Янукович засвідчив непохитну віру в курсову незмінність, до того ж не сліпу, адже оптимізм глави держави впливає із золотовалютних резервів НБУ в понад \$30 млрд, які до кінця року нібито мають зрости до \$40 млрд. Тоді як місяць тому долар США на міжбанківському ринку подорожчав до 8 грн і навіть більше – ця позначка не перетиналася майже рік. Поки реальний сектор переоцінював

курсів ризики, провладні експерти заспокоювали. Так, керівник групи радників голови НБУ Валерій Литвицький переконував, що ситуація на валютному ринку «перебуває під повним контролем», що насправді «значних коливань не спостерігається». Що відбувається?

КОРОТКОЗОРИЙ ОПТИМІЗМ

Опитані експерти впевнені: курсові коливання на міжбанку спровоковані заходами НБУ, спрямованими на лібералізацію валютної політики. Нібито останній курсовий стрибок, з одного боку, був зумовлений спекулятивним попитом на валюту з боку фінустанов унаслідок спрощення процедур купівлі-продажу на міжбанку, а з іншого – пов'язаний із традиційним сезонним коливанням (збільшенням попиту на готівкову валюту на початку сезону відпусток). Але попри орієнтацію на плаваючий валютний курс, регулятор активно діє на міжбанку. Так, у травні з метою підтримки гривні Нацбанк витратив 1,3% резервів, які зросли порівняно з аналогічним періодом минулого року на третину. На кінець червня резерви НБУ становили \$37,6 млрд. Тобто зараз ситуація видається цілком контрольованою.

Водночас підприємницькі кола песимістично ставляться до наявно-уявної курсової стабільності. Зокрема, дослідження, проведене одним із провідних ділових порталів, виявило, що тільки 5% респондентів вірять в офіційні прогнози, зокрема в те, що курс залишатиметься в межах 8 UAH/USD до кінця 2011-го. Аж 75% (!) очіку-

USD

EURO

RUR

ють обвалу гривні восени, а саме її коливання на готівковому ринку в діапазоні 9–12 UAH/USD. Причому проти оптимістичного сценарію українці голосять не лише на ділових порталах, а й гаманцем: купівля «зелених» населенням уже майже рік значно перевищує продаж. За останніми даними НБУ, лише в травні поточного року наші співвітчизники придбали \$2,45 млрд, а продали \$1,55 млрд. Загалом від початку року приріст обсягів готівкової валюти поза фінустановами – понад \$4 млрд.

СЕРЕДНЬОСТРОКОВІ РИЗИКИ

Структурні передумови для знецінення гривні, безумовно, є. **Тиждень** визначав їх не раз: зростання зовнішнього боргу (непропорційне збільшенню обсягів експорту та ВВП), перекачування валютних зобов'язань корпоративного сектору в державні, залежність валютних резервів НБУ від непрогнозованих експортних надходжень, ситуативні дії регулятора, вплив валюти з країни внаслідок подорожчання енергоносіїв, спрямування значної частки доходів домогосподарств на закупівлю імпортованої продукції, недорозвиненість внутрішнього ринку тощо. Ситуація не змінилася.

Так, попередні висновки НБУ свідчать, що дефіцит поточного рахунку в травні (умовно кажучи, зовнішньоторговельний баланс реального сектору) становив \$764 млн – це було зумовлено подорожчанням нафти та нафтопродуктів (на додаток до газу!) і... виплатою дивідендів за прямими інвестиціями. (Нагадаємо, що Податковий кодекс звільнив ці виплати від оподаткування.) Загалом у січні – травні він сягнув \$2,3 млрд, а кумулятивний річний показник відповідно зріс до \$5,6 млрд.

Тенденція видається ще гіршою, якщо взяти до уваги динаміку експорту-імпорту товарів та послуг. НБУ оцінює ситуацію так: «Уповільнення зростання світової економіки в II кварталі на тлі високого внутрішнього попиту (збільшення реальної заробітної плати за п'ять місяців 2011 року – 9,6%) зумовило розширення розриву між річними темпами зростання імпорту та експорту товарів (відповідно 51,7% та 35,9%)». І важелів корегування

динаміки не вбачається з огляду на те, що Україна експортує переважно продукцію металургії та хімії (на яку, з одного боку, немає стабільного попиту, а з іншого – виробництво якої пов'язане зі споживанням і залежністю від дедалі дорожчих імпортованих енергоносіїв). Обсяги промислового виробництва в травні збільшилися лише на 0,9% (після квітневого падіння на 5% порівняно з березнем). І це, на думку аналітиків Erste Bank, не просто короткострокова тенденція, а тренд сповільнення економічного зростання (принаймні до осені ситуація не зміниться. – **Ред.**). Прагнення поліпшити експортні показники і таким чином збільшити надходження валюти до України за рахунок АПК (у січні – травні експорт перевищив \$1 млрд) неминуче й негативно позначиться на вартості деяких продуктів на внутрішньому ринку.

Зрештою, актуальним у контексті чергового сповільнення темпів виробництва залишається ризик неконтрольованої емісії. Для продовження співпраці з МВФ (яка тактично забезпечує стабільність гривні, а стратегічно садить Україну на боргову голку) уряду потрібні показники, які свідчать про виконання держбюджету. І їх наразі немає, попри рекордні (за останні кілька років) приватизаційні надходження та небувалий тиск на платників податків. Якщо ж Кабмін вдасться до монетизації дефіциту держбюджету, то валютні ризики зростуть у разі, особливо з урахуванням невизначеності ціни на російський газ для України в 2012 році, формулювання якої – майже напевно – ще більше погіршить торговельний баланс.

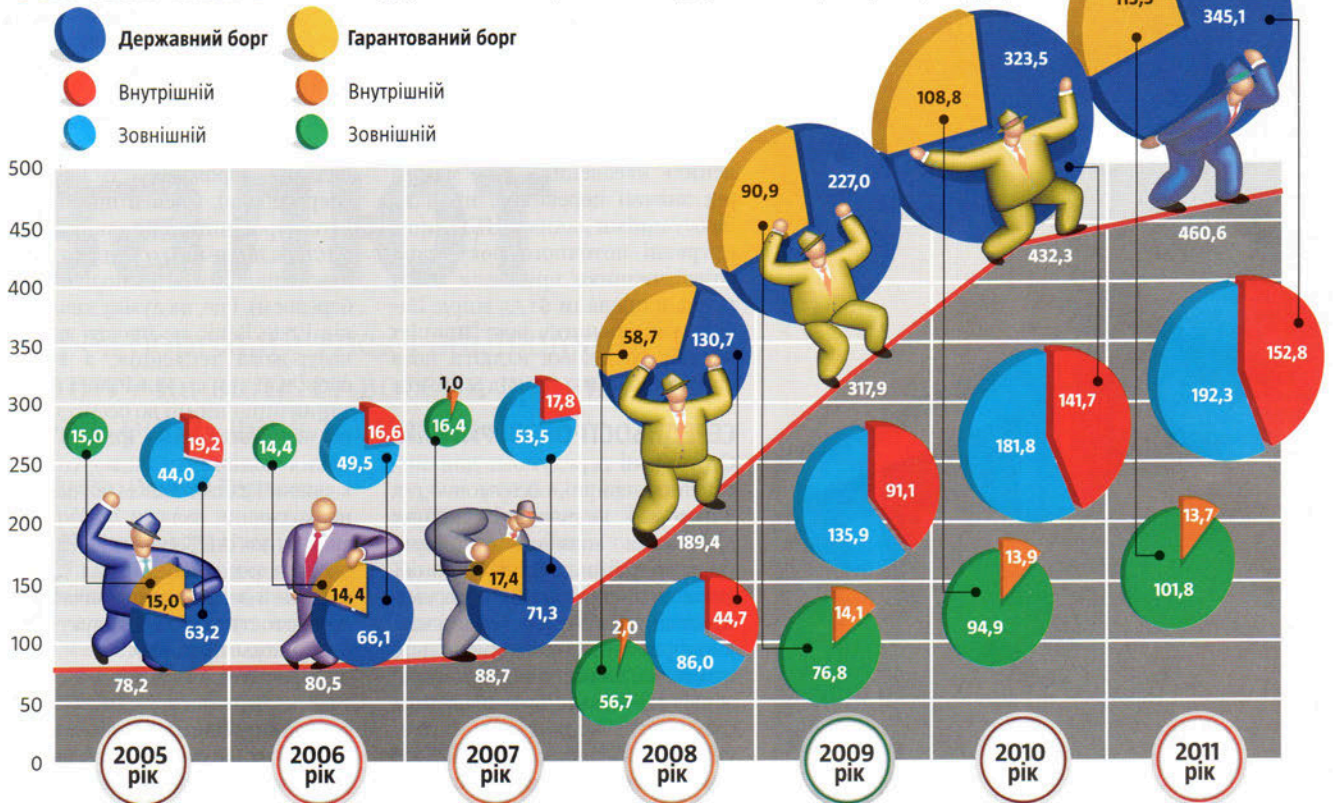
ДОВГІ ПРОБЛЕМИ

Схожа (хоча й менш загрозлива) ситуація спостерігалась і в 2010-му, але гривня виявилася, на диво, стабільною: офіційний курс коливався в межах 7,8861–8,01 UAH/USD протягом року, а готівковий так і не вийшов за межі 8,17 UAH/USD, попри прогнози обвалу до 9–9,5 UAH/USD. Базою незмінності виявився стрімкий приплив у країну позичкового капіталу. В січні 2011-го короткостроковий зовнішній борг України за залишковим терміном погашення (мав бути повернений/реструктуро-

ФОТО: АНДРІЙ ПОМАКІН

БОРГОВИЙ ТЯГАР ВАЖЧАЄ. Державний та гарантований державою борг України, млрд грн

За даними Мініфін на кінець звітного періоду, для 2011-го – на кінець травня.

ваний/рефінансований до 1 липня) сягнув \$42,1 млрд (включно з корпоративним сектором, без урахування відсоткових виплат). Причому на 1 січня 2011-го валютні резерви держави становили \$34,6 млрд, тобто лише на 82% покривали її поточні боргові зобов'язання. Така статистика (до речі, офіційна) свідчила, що проблема стабільності курсу гривні (і безліч із нею пов'язаних) є не просто теоретичною. **Докладніше див. Тиждень, № 4/2011.** У січні 2011 року вітчизняна економіка була на краю прірви.

Згідно з останніми зведеннями НБУ, крок назад від прірви зроблено. Зокрема, в січні – травні покриття виплат за раніше залученими кредитами та облігаціями приватного сектору (уряд Азарова активно позиचाє в останнього через ОВДП) за рахунок нових позик (rollover) становило 90%. Причому від початку року українські банки зменшили свої зовнішні борги на \$1,7 млрд, тоді як зобов'язання реального сегмента зросли за п'ять місяців на \$0,5 млрд. Однак це не означає, що прірва зникла, навпаки, вона глибшає.

У січні – червні 2011-го загальний державний борг України перевищив рекордну позначку –

\$60 млрд

Так, відповідно до висновків регулятора, в травні збалансувати відплив валюти з країни вдалося лише за рахунок операцій із капіталом – плюс \$767 млн (профіцит фінансового рахунку \$4,5 млрд за підсумками 5 місяців). Але цей плюс є мінусом: база означених показників – приплив боргового капіталу. Розрекламований владою «приплив іноземних інвестицій» (\$830 млн у травні) є результатом... приватизації ВАТ «Укртелеком», себто продажу одного з останніх ліквідних об'єктів. На черзі Одеський припортовий завод. А що далі? Яким чином держава компенсуватиме відплив валюти? Як підтримуватиме курс?

І чиновникам, і банкірам, і топ-менеджерам компаній, і експертам, і кухаркам зрозуміло, що продовження політики нарощування зовнішніх боргів країни за стрімкого погіршення її торговельного балансу рано чи пізно обернеться катастрофою. Інтервенції НБУ на міжбанку за рахунок накопичених резервів дають змогу вирівнювати перегини на місяцях (це поки що), але не вирішують системних проблем. З огляду на стрімкі темпи

перекачування корпоративних зобов'язань у державні в 2008–2011 рр. та активність уряду на ринку облігацій уже лунають експертні припущення, що вилізи з боргової ями вдасться завдяки приватизації ІТС та розпродажу землі.

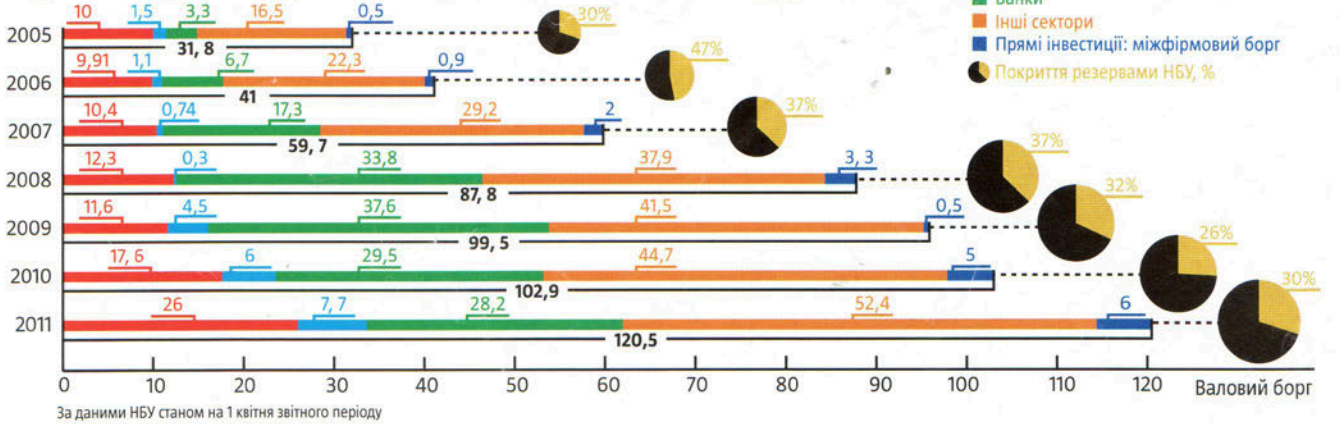
Водночас відкритим залишається питання стабільності самої американської валюти. За останні роки 10-ть кількості доларів в обігу поза фінустановами збільшилася ледь не на 100% і ще 2009-го перевищила астрономічну позначку – \$8,3 трлн. Протягом економічної кризи доларова маса зросла ще на кілька трильйонів. Держборг США стрімко збільшується і на сьогодні становить понад 95% ВВП країни. Країна стоїть на порозі технічного дефолту (**див. стор. 28**). Знецінення долара спричинить гонку девальвацій, коли інші країни, зокрема й члени ЄС, знижуватимуть вартість валют, щоб їхні товари не втратили конкурентної переваги. Наслідком стане загальносвітова інфляція. У разі реалізації такого сценарію гривня все одно дешевшатиме швидше, ніж долар, до якого вона давно і міцно прив'язана. ■

БОРГ НЕДОРЕЧНИЙ!

Ступінь захищеності України від дефолту, економічних та курсових потрясінь

Зовнішні зобов'язання України, млрд \$

Від 2008-го відбувається стрімке перекачування приватних зобов'язань у державні

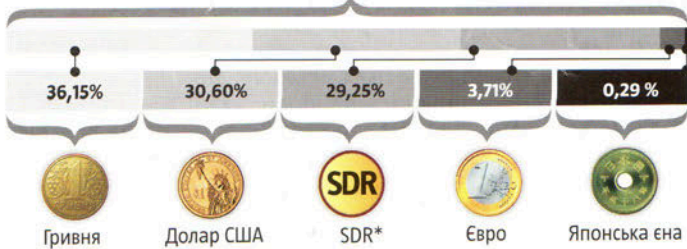
Громадяни винні. Співвідношення держборгу до ВВП

Частка державного боргу, %

Структура держборгу. Зовнішні зобов'язання України в розрізі валют погашення

ЗАГАЛЬНА СУМА: 460,6 млрд грн

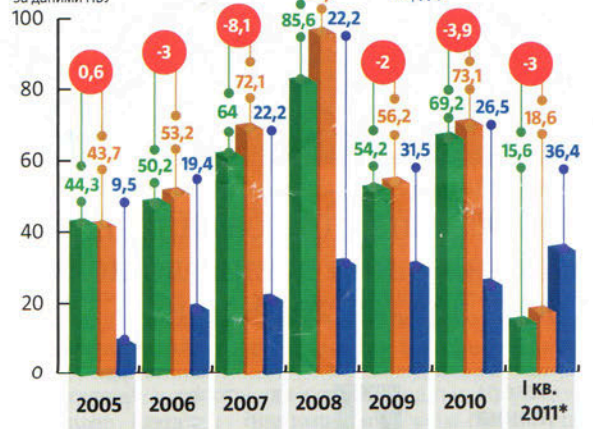
*Розрахункова грошова одиниця МВФ

За даними Мінфіну станом на 31 липня 2010 року

Торгівельний дисбаланс.

Структурні економічні проблеми підривають курсову стабільність

За даними НБУ

*Без урахування обігу послуг. Лівава частка імпорту – енергоносії. У структурі експорту (як і в попередні роки) переважають сировина й товари з невеликою доданою вартістю, зокрема: метали та вироби з них – 33,6%; продовольство – 19,2%; мінерали – 12,3%; продукція хіміпрому – 10,2% тощо.

**Відомості станом на 1 січня звітного періоду, для 2011-го – на 1 квітня

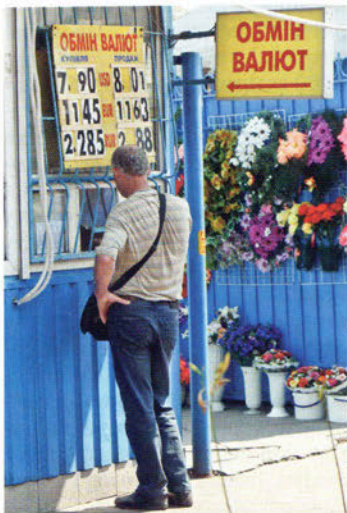

ФОТО: АНДРІЙ ЛОМАКІН

«В КУРСАХ»?

Держборг України не перевищує 40% її ВВП, і суто теоретично вітчизняну економіку вважають захищеною від дефолту. Проте в кризових умовах такий погляд не відображає реалій. По суті, формування зовнішнього боргу відбувалося (й відбувається) з порушенням базового критерію гарантування платоспроможності – під час залучення позик вартість нетто-експорту товарів і послуг має зростати на величину виплат нерезидентам. Натомість Україна нарощує боргові зобов'язання на тлі падіння доходів від експорту.

Окрім цього, тісне переплетіння політичних і бізнес-інтересів у нашій державі змушує брати до уваги нетиповий показник – ступінь покриття зовнішніх боргів валютними резервами держави. Зазвичай обсяги резервів співвідносять із кількомамісячними обсягами імпорту, оцінюючи курсову стабільність. Однак досвід 2008–2010 років засвідчує, що не лише зовнішньоторговельні розрахунки, а й виконання банками та корпораціями боргових зобов'язань впливає на курсову стабільність. В Україні цей процес відбувається на тлі стрімкого зростання держборгу. Така ситуація є неприпустимою. Аби уникнути курсових потрясінь у майбутньому й забезпечити сталий розвиток економіки, уряд має вирішити принципове завдання – перейти від моделі споживання імпортованих товарів та освоєння зовнішніх позик до стимулювання виробництва, орієнтованих на внутрішній ринок.

Танці над прірвою

Мінімальна ціна балансування на межі дефолту для США – падіння рівня довіри до політиків. Максимальна – повторення кризи зразка 2008 року

Автор:
**Жанна
Безп'ятчук,
США**

Про цю історію в Америці сьогодні говорять після відправ у церквах, про неї згадують під час сніданків гарвардські професори й в обідню перерву охоронці у супермаркетах, вона займає всі перші, другі й наступні за ними газетні шпальти. Це історія критичного зростання загального державного боргу США до \$14,3 трлн (нинішня межа заборгованості для країни, визначена законом), або 95% ВВП, загрози дефолту та одночасної неспроможності американських політичних еліт оперативної й конструктивно вирішувати проблеми. Конгрес мусить тепер або радикально зменшити бюджетні видатки, як пропонують республіканці, або дозволити урядові ще вище підняти стелю заборгованості, бо інакше, попереджають демократи, справа дійде до фінансової кризи, подібно до Греції та Португалії. У самому

факті потреби в піднятті максимального рівня держборгу немає нічого надзвичайного: від 1962 року в США це робилося 74 рази, зокрема 10 раз у період між 2002 та 2011 роками. Екстраординарність випадку криється в іншому.

ДИВИТИСЯ У СТЕЛЮ

Республіканці наголошують, що нізащо не проголосують у Конгресі за збільшення допустимої заборгованості, якщо одночасно не буде складений конкретний план зменшення федеральних витрат. Демократи додають від себе: урізання соціальних програм можливе лише в обмін на скасування розмаїтих податкових пільг, насамперед для найзаможніших американців. Чуючи про зростання податків, республіканці просто встають з-за столу переговорів і йдуть геть. Саме так зробив спікер палати представників Джон

Бейнер у критичний момент перемовин, після чого завжди привітний і стриманий президент-демократ Барак Обама не зміг приховати на публіці свого роздратування.

Прості ж американці говорять, що Америка переживає реальний внутрішній надлам, який їх просто пригнічує. У людей є таке відчуття: в уряді закінчуються гроші, а політики тим часом дають волю своїм амбіціям. При цьому питання збільшення дозволеного обсягу загального державного боргу поставлено в залежність від федерального бюджетного дефіциту саме з політичних, а не економічних міркувань. Іншими словами, республіканці готові врятувати Америку від дефолту, якщо демократи врятують їхні передвиборчі обіцянки мінімізувати урядове втручання в роботу бізнесу.

НА ЛІЧИЛЬНИКУ.
На встановленому
в Нью-Йорку
годиннику можна
побачити, як швидко
зростає держборг
США (фото зроблене
24 липня)

PHOTO REUTERS

ПЕРША ДЕСЯТКА ІНОЗЕМНИХ КРЕДИТОРІВ США

Китай	\$1159,8 млрд
Японія	\$912,4 млрд
Велика Британія	\$346,5 млрд
Експортери нафти*	\$229,8 млрд
Бразилія	\$211,4 млрд
Тайвань	\$153,4 млрд
Карибські банківські центри**	\$148,3 млрд
Гонконг	\$121,9 млрд
Росія	\$115,2 млрд
Швейцарія	\$108,2 млрд

* Еквадор, Венесуела, Індонезія, Бахрейн, Іран, Ірак, Кувейт, Оман, Катар, Саудівська Аравія, ОАЕ, Алжир, Габон, Лівія та Нігерія.
** Багами, Бермуди, Кайманові острови, Нідерландські Антилли, Панама, Британські Віргінські острови.
За даними U.S. Department of Treasury

Водночас республіканці своєю впертістю і принциповістю до певної міри захищають старий і добрий дух підприємливої Америки, яку будували великі бізнесмени. У цій країні вони, на щастя, на певних етапах усвідомили, що в обмін на сприятливі умови для власного збагачення, за економічну свободу мають і щось віддати, чимось пожертвувати, нічого не вимагаючи взамін. Без цього така країна не склалася б. А Барак Обама тим часом говорить про збереження Medicaid – програми медичної допомоги для найбідніших. «Якщо ти бідний, то не хворий», – так украй цинічно можна було б узагальнити позицію республіканців щодо подібних соціальних витрат.

При цьому вони все каміння й бруд, нанесені фінансово-економічним торнадо, перекидають зі свого поля на сторону опонента. Рон Гаскінс, старший дослідник Інституту Брукінгс, вважає, що відповідальність за боргову кризу в країні треба покладати однаково і на демократів, і на республіканців: «Республіканці наголошують, що саме схильність демократів витратити бюджетні гроші є основною причиною дефіциту, але факти свідчать, що республіканці теж відповідальні за значне зростання витрат: війни в Іраку та Афганістані, ініційовані ними, істотно вплинули на витратну частину національного бюджету».

У політиці є великою помилкою думати про своїх опонентів краще, ніж вони є насправді. Її припускається той, хто не має нахабності вимагати на початку переговорів максимуму, щоб потім вийти на компромісне рішення, а відразу починає з консенсусних пропозицій, очікуючи від співрозмовника розумності й моральності. Барак Обама вже не раз припускався цієї помилки у внутрішній політиці на перемовинах із республіканцями. Так було з реформою системи охорони здоров'я. Так і тепер. П'ять місяців переговорів, поступки Обама щодо зменшення фінансування системи соціального захисту, насамперед пенсій, а також медичних програм та досліджень – і все марно. За лі-

чені дні до крайнього терміну, коли проблему дефіциту треба вирішити (2 серпня), країна переживає сильний стрес. При цьому мало хто з американців серйозно припускає, що політики такі не домовляться. Найімовірніше, на момент виходу цієї статті кредитні рейтинги Сполучених Штатів будуть врятовані компромісом у Конгресі.

Історія з фінансовою кризою у США є посланням, вміщеним у капсулу того світоустрою, який усе чіткіше вимальовується на обрії. За даними на червень 2011 року, з понад \$14 трлн боргу \$4,49 трлн Америка винна іноземним урядам, з-поміж яких кредитором номер один є Китай (\$1,2 трлн), на другій позиції – Японія (\$912 млрд), на третій – Велика Британія (\$347 млрд), у списку також Бразилія, Канада, Росія, Гонконг. 2 серпня цього року в Державній скарбниці США мали б скінчитися гроші для виплати основного боргу та відсотків цим кредиторам, а також приватним компаніям. Що більшою буде загальна державна заборгованість, то вищим буде ризик неповернення боргів. Якщо, уявімо, Китай чи інші країни занепокояться загрозою втрати кредитоспроможності США і купуватимуть менше американських державних облігацій, то через падіння попиту на ці цінні папери автоматично зросте процентна ставка за ними, а вартість долара падатиме. Поки що, правда, Китай і далі скуповує державні облігації Америки, щоб не спровокувати зміцнення юаня відносно долара, що негативно би вплинуло на економіку країни. Також варто зауважити, що близько третини загального держборгу США – це гроші, які федеральний уряд фактично винний сам собі: ідеться про позики, взяті у соціальних фондах. Їх також доведеться повертати.

ВІД ДАЛЛАСА ДО ОКЛАХОМИ

Чи відчувають на собі сьогодні вагу боргового тягаря американської економіки прості громадяни? Від найстаршого покоління американців можна почути, що за свого життя настільки соціально розділеної Америки вони не бачили. Молодь віком 20–30 років від

Далласа й Сан-Франциско до Нью-Йорка та Вашингтона також озвучують приблизно одні й ті самі думки. Навіть з університетськими дипломами їм важко знайти роботу, а ті робочі місця, що пропонують, є низькооплачуваними. Їхній постійний головний біль – як повернути студентські позики та оплатити всі рахунки. Але поки ти молодий, тебе не переслідуює страх не знайти одного ранку в своїй поштової скриньці папери на отримання пенсії та соціальних виплат, бо держава просто не зможе їх профінансувати.

Брент Вілбаргер, який має кілька власних рекламних і медійних проєктів у штаті Оклахома, розповідає: «Ми опитали кілька родин з Оклахоми. Якщо спиратися на те, що вони розповіли й додати до того все те, що мені просто випадково доводилося чути від американців про всі ці проблеми, видається, що наразі борг як такий не має прямого впливу на щоденне життя людей. Більшість з них зараз переконані, що всі ці розмови – велика політика, а не щось таке, що реально впливає на Волл-стріт». Але є й інше сприйняття кризи. «У Техасі, навіть у цьому американському центрі, люди відчувають економічний тиск, причому як у приватному, так і в професійному житті. Від місцевих державних шкіл до федерального уряду у Вашингтоні – всім бракує грошей. Це пригнічує людей», – розповідає Клейтон Макклескі, журналіст Dallas Morning News про стан справ в одному з найуспішніших і найстабільніших американських штатів. Там сьогодні, приміром, батьки дітей, що навчаються у державних школах, повинні платити за шкільний автобус, чого ніколи не було раніше. В економічно менш квітучій Оклахомі люди, хоч як дивно, налаштовані оптимістичніше.

Отож, рятуючи свої банки й економіку загалом від фінансового колапсу три роки тому, США збільшили державний борг настільки, що сьогодні їм знову непереловки. Але тепер до всіх проблем додалися оглушливі сварки між політичними елітами. Хоча без цього демократії не буває. ■

Радикальна симетрія

Норвезька трагедія є наслідком провалу європейської політики багатокультурності

Автор:
**Алла
Лазерева,
Франція**

Наскільки виправдано вважати подвійний теракт 22 липня виявом певної політичної тенденції, чи йдеться про вчинок одинаково-егоцентрика? По обидва боки Атлантичного океану думки експертів розділилися. У Сполучених Штатах переважно кажуть, що трагедія є наслідком провалу європейської політики багатокультурності. Тоді як у Європі більше уваги приділяють особистості вбивці.

ХРЕСТОНОСЦІ ТА МАГОМЕТАНИ

«Масовий убивця Андерс Брейвік народився від терактів бен Ладена, – вважає французький ісламознавець Матьє Гідар, автор книги «Нові терористи». – Саудівський терорист змальовував Захід як світ сучасних хрестоносців, що прагне винищити мусульманську цивілізацію. Він закликав до «фанатичної відсічі фанатикам». Андерс Брейвік віддзеркалює цей дискурс. Пропагує «вичистити Європу від ісламу» силовими методами, називає себе хрестоносцем... Себто чітко відгукується на виклик ідеологів радикального ісламу. Навіть у тому, як Брейвік претендує на роль «нового аватару світового тероризму», існує сенсовий зв'язок із засновником Аль-Каїди».

Матьє Гідар наголошує в інтерв'ю часопису «Фігаро»: «Християнський фундаменталізм є наслідком фундаменталізму ісламського. Обидва рухи використовують ідентичну ідеологію, подібні концепції, ті самі історичні референції, зокрема, посилення на хрестові походи. Мусульманські фаїатики кажуть, що Захід підкорив та грабує ісламський світ. Християнські радикали постають проти «ісламського захоплення Європи». Все це – наслідки політичної моди на Середньовіччя епохи президента Буша-молодшого: відновлення принципу дихтомії світу та повернення до логіки

простого протистояння християнської та мусульманської цивілізації».

Американські дослідники, зокрема Марко Папич, аналітик Stratfor по Євразії, схильні бачити в норвезьких подіях відголоски невдач європейської імміграційної та інтеграційної політики стосовно неєвропейських релігій та народів, присутніх нині на території ЄС. Вони вважають, що одна з головних проблем Європи – це якраз «не інтеграція». Мусульмани-іммігранти, наплів яких у Європу з року в рік збільшується, відмовляються інтегруватися в європейську цивілізацію, привносячи натомість свою культуру і тим самим породжуючи нетерпимість до себе з боку європейців. При цьому ліберальний уклад Європи, її політкоректність дотепер змушували політиків заплющувати очі на цю проблему: зростання ксенофобських настроїв замовчувалось;

тема ісламу є своєрідним табу для європейців. Відтак Європі неминуче доведеться серйозно переосмислити це питання. «Рано чи пізно така людина, як Брейвік, мусила б з'явитися, – погоджується політолог Паскаль Періо. – Але найменше було шансів побачити її в Норвегії. По-перше, ця країна не є членом Європейського Союзу та не підпадає під численні нормативи на захист багатокультурності, що не влаштовують правих радикалів. По-друге, в Норвегії високий рівень життя, низьке безробіття й дуже мало, порівняно з іншими західними державами, іммігрантів із третього світу».

Однак, хоча Норвегія і не є прямим суб'єктом політичних директив із Брюсселя, проте вся історія цієї країни відбувалася у згоді з провідними європейськими тенденціями. Слушним видається зауваження Марка Папича про те, що норвезькі

Максимальний термін ув'язнення, передбачений норвезькими законами за злочини Брейвіка, –

21 рік.

Нині він очікує суду у в'язниці, яка має кращий вигляд, ніж багато готелів в Україні. Терорист каже, що готовий провести решту життя за ґратами...

Середня зарплата в Норвегії

\$6 тис.

на місяць (дані 2009 року)

Показник ВВП на душу населення у 2010-му був третім у світі –

\$53 тис.

на особу (для порівняння: в Україні –

\$3 тис.)

Іммігрантів сьогодні в Норвегії близько

12%

населення

ультраправі, аналогічно до правих радикальних формацій Данії, Нідерландів, Фінляндії та інших північних європейських держав, «очистилися від екстремістського елемента, аби потрапити до влади і стати партіями істеблшменту».

Чимало північноамериканських аналітиків сходяться на думці, що «політична коректність» дискурсу Європейського Союзу і сусідніх із організацією держав позбавила ультраправий електорат можливості висловлювати свої думки вголос, вступати у відкриті дискусії з поміркованими громадянами та відтак змінювати свій дискурс. Звідси вибухи нелюдської агресії одиниць, як у випадку подвійного теракту в Норвегії.

«Гіпотеза, звичайно, має право на статус роботи», – говорить політолог Паскаль Періо. – Проте нагадую, що саме американський священник Террі Джонс кілька місяців поспіль закликав публічно спалити Коран, що врешті й відбулося у травні цього року в штаті Флорида. Вважаю, що проблема протистояння релігійних фундаменталізмів виходить за межі європейського виміру. Географічно йдеться щонайменше про цілий ореол західної цивілізації».

ПРОТИ СИСТЕМИ

Цікаво, що політична преса Франції, як права так і ліва, головною причиною норвезьких терактів натомість вважає особистість убивця та його персональне ставлення до ісламу, імміграції, європейського майбут-

«НОРВЕЗЬКИЙ УБИВЦЯ АНДЕРС БРЕЙВІК НА РІВНІ СИМВОЛІВ Є ЗАХІДНОЮ ВІДПОВІДДЮ БЕН ЛАДЕНУ»

ПОДРАЗНИК
ДЛЯ ЄВРОПИ.
Кількість мусульман у країнах-членах ЄС невпинно зростає, більшість із них відмовляються приймати європейські цінності, нав'язуючи свої (на фото – мечеть у Лондоні)

нього. «На відміну від автора замаху на президента Ширака цей чоловік не належить до жодної ультраправої структури, – підкреслює Філіп Саліс із часопису L'Independant. – На мою думку, він – великий егоцентрик, надзвичайно високої про себе думки та з претензією залишити власний слід в історії».

Європейські медіа переважно погоджуються, що у більшості європейських країн справді склалися сприятливі умови для наслідування прикладу Брейвіка. «Є відстань між тим, як люди відчують щоденну реальність, та дискурсом еліт, – вважає політичний журналіст газети Le Figaо Аріель Тедрель. – Скільки існуватиме така дистанція, стільки й не зникатиме ризик аналогічних терактів».

Адже навіть якщо за Андерсом Брейвіком немає організації, ідеї, що він озвучив під час допиту в поліції, – не така велика рідкість. «У Європейському Союзі офіційно зареєстровані 27 правих популістських партій, – уточнює політолог Домінік Рейньє. – У 18 державах вони беруть участь у місцевій політиці, у 14 представлені в парламентах. Більшість із цих радикальних партій сформувалися за першої нафтової кризи в 1970-ті роки».

Завдяки нафтовій ренті економіка Норвегії з розрахунку на мешканця має чи не найкращі показники у світі. Соціальні гарантії тут високі, а рівень безробіття дуже низький. Тим не менш, Андерс Брейвік замислив свій терористичний акт саме як антидержавну дію. Він сподівався на відкритий суд та публічність слідства, щоб найкраще поширити свої ідеї та відчувати підтримку однодумців.

«Розстріл носіїв соціально-демократичної ідеології – це, по суті, замах на основи сучасного західного суспільства, – вважає правник Андре Ботей. – На рівні символів йдеться про новий поштовх до того «зіткнення цивілізацій», про який попереджав американський політолог Самюель Гантінгтон. Першим підтвердженням його теорії було 11 вересня 2001 року. Норвезький вбивця демонструє менший масштаб, але аналогічні цілі».

Врешті, не настільки важливо, чи входить Брейвік до конкретної ультраправої організації, чи лише ідеологічно пізнає себе в пріоритетах радикального політичного руху. Його ідеї знаходять відгук. У Франції за публічну підтримку терористові з лав радикального Національного Фронту щойно виключено регіонального політика.

Коли півтора десятки років тому в Сполучених Штатах здійнялася хвиля масових розстрілів по навчальних закладах, що їх здійснювали одинаки, за тими подіями не було політики. Вбивці зазвичай накладали на себе руки, а громадська думка робила висновки, що корінь проблеми – вільний продаж зброї на території Америки. Згодом подібні розстріли відбулися в Європі – у Німеччині та Нідерландах. Експерти заговорили про надмірний вплив брутальних комп'ютерних ігор на підліткову психіку.

Норвезький убивця відрізняється від попередників не лише віком, – йому 32 роки, – але й ідеологічною, навіть культурологічною аргументацією злочину. Преса пише про «абсолютну відсутність почуття провини», що дивує навіть фахівців кримінального права, які всяких бачили. «Я ненавиджу усіх, хто вірить у демократію», – повторює убивця. Чи він один?

Недосконалість політичного устрою відправляють на маргінес чимало людей, які не можуть пояснити собі наслідки й причини глобалізації. Часто такі люди бояться втратити ідентичність у багатокультурному суспільстві та з прихованою чи відвертою симпатією дивляться у бік бунтівників. Особливо ж тих, хто позиціонує себе проти системи і усталеної політичної еліти. ■

ФОТО: AP

Від Придністров'я до На

Така траєкторія московської дипломатії після невдачі в Казані

НАВІКИ РАЗОМ?

Придністровський лідер Ігор Смирнов (на білборді праворуч) своєю вередливою поведінкою розлютив Москву і втратив її підтримку

Автор:
Юрій Райхель

Конфлікти на теренах країн СНД завжди перебували в центрі уваги московського дипломатичного корпусу. Але до певного часу найбільшим клопотом відомства на Смоленській площі було заморожування гострої фази, запобігання їй, відхід від кровопролиття. Коли гарячий період минав, на якийсь термін необхідно було зберегти статус-кво.

Москва узяла на себе роль головного миротворця, тим паче що простір Співдружності незалежних держав був оголошений зоною її впливу. Оскільки конфлікт між Вірменією і Азербайджаном украй складний для врегулювання, куди легшим бачилося вирішити проблему Придністров'я. Саме тому й народився так званий план Козака (російський план об'єднання Молдови і Придністров'я 2003 року). Тоді в Кишиневі біля керма стояли комуністи на чолі з Владіміром Воронінінм, якого

вважали проросійським. Москва виявилася жертвою нею ж таки створених міфів про те, що в країнах СНД є політичні лідери, готові безоглядно рухатись у фарватері російської політики як усередині своїх країн, так і зовні. Зіткнення ілюзій та реалій виявилось вельми болісним. Владімір Путін уже приміряв на себе тогу миротворця й готувався до тріумфального візиту в Кишинів, аж тут Молдова від плану Козака відмовилася (як, утім, і Придністров'я). Такого ляпаєса він довіку не пробачить Воронініну.

Складнощі виникли не лише на правому, а й на лівому березі Дністра. Кліка президента Ігоря Смирнова, яка править у Тирасполі, категорично не приймає жодного об'єднання з Молдовою і наполягає на повній незалежності за прикладом Південної Осетії та Абхазії. Проте в Москві практично відразу ж після кавказької війни 2008 року відкинули цю ідею.

Росія взагалі сильно втомилася від нинішнього придністровського лідера. По-перше, він став занадто одіозною постаттю, яка дуже заважає діалогові щодо врегулювання в регіоні. По-друге, в Білокам'яній не хочуть прощати розтринкування грошей, які виділяли на допомогу. По-третє, тоді як Молдова справно платить за блакитне паливо, Придністров'я для Газпрому перетворилося на чорну діру. Борг продовжує рости із загрозливою швидкістю. Судячи зі статей у пресі республіки, розкошелюватися там і не збираються. Свою незговірливість Смирнов укотре підтвердив на зустрічі в Москві учасників перемовин у форматі «5+2». Ось чому в російській столиці від певного часу наполегливо шукали йому заміну. І, звісна річ, знайшли. Фаворитом Кремля на майбутніх виборах стане голова Верховної ради ПІМР Анатолій Камінський. У

Гірного Карабаху і назад

грудні в Придністров'ї повинні відбутися президентські вибори, тож нині цим питанням займаються московські політики та інформаційні кілери. А тим часом у Кремлі вирішили взятися за нагірнокарабаський конфлікт.

Наприкінці червня в Казані мала місце тристороння зустріч президентів Азербайджану, Вірменії та Росії – Ільхама Алієва, Сержа Саркісяна і Дмитрія Медведєва. Хоча вона була вже другою цього року, сторони «констатували прогрес на шляху до обраної мети», але без досягнення домовленостей про засади врегулювання. Тобто рандеву закінчилося нічим.

А на ці переговори Кремль покладав великі надії, їм передувала неабияка інформаційна хвиля. У московській пресі цитовано було неназваних високопоставлених чиновників та дипломатів РФ, які пророкували прорив, підписання дорожньої карти й інші успіхи на шляху конкретного просування до миру. Росія, що взяла на себе функції посередника, начебто все погодила, всіх переконала, тож зоставалися дрібнички: зібратися, поговорити й залишити свій розчерк на папері. Але вкотре домашні розрахунки з цінами на базарі не зійшлися. Саміт у столиці Татарстану закінчився фіаско для російської дипломатії. Тож у Першопрестольній знову взялися за Придністров'я.

Останнім часом туди аж часто їздили одіозні емісари. Зокрема, депутат Державної думи Сергій Марков, телеведучий Михайл Леонтьєв. Вони наполегливо переконували слухачів, що для поліпшення тамтешньої ситуації повинен піти з політичної сцени Ігор Смирнов. На його місце має прийти людина нової формації. Заради цього навіть запропоновано розроблену фахівцями з РФ «Стратегію розвитку Придністров'я до 2025 року», обіцяно всіляку економічну допомогу та преференції. Та насамперед, на думку депутата від партії «Единая Россия» Максима Міщенка,

який побував нещодавно у Придністров'ї, треба, «щоб до влади прийшла людина, котра буде послідовна щодо курсу «разом із Росією».

Події останнього часу наочно це демонструють. Показове виділення гуманітарної допомоги під гарантії парламенту, щомісячні поїздки спікера до Москви, зустрічні візити депутатів Державної думи й навіоловладних політологів до Тирасполя: усе це має створити Камінському образ «кандидата Кремля». Зрозуміло, що він у майбутньому повинен обрати «конструктивнішу позицію» на переговорах із Молдовою.

ВПЛИВ РОСІЇ НА МОЛДОВУ МОЖНА ЗБЕРЕГТИ, ВІДДАВШИ ЇЙ ПРИДНІСТРОВ'Я

Про те, що у випадку з Придністров'ям Москва йтиме, змітаючи всі перешкоди, свідчить й інформаційна підготовка зустрічі в Ганновері президента Дмитрія Медведєва з канцлером Німеччини Ангелою Меркель. Як вважає керівник Центру імені Бертольда Бейца при Німецькій раді зовнішньої політики Александр Рар, Берлін узявся за вирішення придністровського питання. Звичайно, це стане предметом інтенсивних переговорів. «І Медведєву потрібно буде розповісти їй, що робиться, які є зрушення. Після провалу саміту щодо Карабаху в Казані Медведєв мав зробити все, щоб урятувати саміт у Ганновері стосовно Придністров'я. Однак газове фіаско, очевидно зупинило і інші ініціативи.

На думку Александра Рара, «той факт, що Смирнов зірвав переговори в Москві й поводитися вельми вередливо, не підігрує російській стороні, дає змогу зробити припущення про прихід нового лідера до Придністров'я. Москві цього і треба: навіть якщо вона виведе свої війська з регіону і цим змінить геополітичну ситуацію, вона захочє щось дістати натомість. Цим «чимось» може виявитися збе-

реження впливу Росії на Молдову, котрій за такої розстановки сил ніяк буде ввійти до НАТО. Вплив на Молдову можна зберегти, віддавши Придністров'я. А це реально за нового лідера».

Про те, що підготовка до політичних змін у Придністров'ї почалася, свідчать молодіжні акції «За зміни». Це перший за весь час існування незвіданої республіки публічний протест. Його організувала народно-демократична партія «Прорив», якою керує голова комісії Верховної ради Придністров'я Дмитро Соїн. Акцію розігнала міліція, молодим революціонерам довелося згорнути намети з портретами Че Гевари й «звільнити площу». За словами Соїна, очолювана ним партія, основу якої становить молодь, виступає за демократизацію придністровського суспільства й має намір підтримувати на майбутніх виборах «єдиного кандидата від реформаторських сил».

Своєю чергою, у проурядовій пресі й на телебаченні в Тирасполі почалася істерична кампанія із приводу «зради та здачі Москвою останнього руського народу на лівому березі Дністра».

Децю змінилась і позиція України, точніше її бізнесу. Стало відомо, що 30% акцій Молдавського металургійного заводу (розташованого в Придністров'ї), котрий недавно запрацював після майже річного простоя, придбав Рінат Ахметов. Як стверджують експерти, угода з продажу акцій буде вигідна групі останнього у випадку, якщо йому вдасться придбати й ту частку акцій підприємства, яка належить російському холдингу «Металлоінвест» Алішера Усманова. З огляду на значення ММЗ для Придністров'я та Молдови вплив українського капіталу на події може виявитися вирішальним. Києву давно пора б зайнятися незвіданою республікою впритул, з урахуванням того, що ця проросійська сепаратистська скабка в нашому боці може інфікувати вкрай небезпечними вірусами сусідів, насамперед Україну. ■

ноді легше відчуті зміни в політиці та загальній атмосфері країни, побувши кілька років деінде. Повернувшись до Москви вперше після 2007-го, я застав схвильовану й розчаровану країну: схвильовану новим матеріалізмом, що так зухвало впадає в очі у столиці, й розчаровану через брак можливостей для молодшого покоління та політичний параліч у той час, як суспільство прагне дізнатися, чи балотуватиметься президент Дмитрій Медведєв на наступних виборах у березні, а чи його попередник Владімір Путін повернеться на свою стару роботу.

НАФТОГАЗОВИЙ ДОБРОБУТ

Нинішня Москва дуже далека від похмурої комуністичної столиці 30-річної давності, ба навіть посткомуністичного хаосу в перші роки правління Бориса Єльцина. Бажання мати найкраще, що міг дати Захід, призвело до надлишку: тепер тут надто багато торговельних центрів, повних західних брендівих товарів, але вони наполовину порожні. Корупціонери і спекулянти будують забагато хмарочосів, які перетворюються на нові офісні центри. І, за чутками, ці забудови є способом олігархів і монополістів приховувати доходи або відмивати гроші та уникати сплати податків.

Але у ці лінійні літні місяці молодше покоління росіян насолоджується новим достатком. 1970-го росіяни одягалися і поводилися уніфіковано, дуже відрізняючись від населення Заходу. Натомість нинішня молодь – розслаблена, із власним доступом до інтернету, сторінками на Facebook, мобільними телефонами – поводить так, наче ніколи не знала контролю, політичних заборон і страху нагляду, які зберігалися до останнього дня комуністичного правління.

Але зовнішність буває оманливою. Населення відчуває розчарування і спротив дедалі більшому розриву між багатими і бідними та разючим поширенням корупції. Чи не кожен росіянин скаржитися, що доводиться платити хабарі, і часто за те, що чиновники зобов'язані робити на своїй посаді. Багато хто, особливо молодь, дуже не-

Перед бурєю

Росія завмерла в передчутті змін

Автор:
Майкл Бініон,
Велика
Британія

задоволений клікою нагорі, яка, за їхніми словами, незаконно збагачується, не боячись покарання або звільнення. За офіційними даними, корупція зростає щонайменше на третину за останні три роки: сума хабарів, сплачених бізнесом, астрономічна – \$300 млрд.

Водночас економічна залежність країни від експорту енергоносіїв означає, що більша частина російської промисловості дуже відстає в розвитку, а реформи з метою підвищення ефективності в багатьох сферах у кращому випадку тільки почалися. Це стримує кар'єрні перспективи для нового покоління освічених росіян. За результатами опитувань, населення країни надто розчароване браком перспектив і труднощами, які монополісти можуть створити кожному, хто намагається вести власну справу. Велика частка молоді хотіла б вийти працювати за кордон (якщо є якась

перспектива отримати дозвіл на роботу).

Кремль добре знає про незадоволення населення. Не минає й тижня у процесі підготовки до парламентських виборів у грудні без обіцянок вирішити це питання і відреагувати на дедалі більші вимоги щодо підзвітності уряду.

У ТУМАНІ ЧУТОК

Медведєв і раніше обіцяв такі речі, але безрезультатно. А поки немає жорсткого нагляду за корумпованими найвищими чиновниками Кремля, мало хто вірить, що уряд справді щось зробить для обмеження влади силовиків, яких пов'язують із прем'єром Путіним. Медведєв у президентському кріслі вже майже чотири роки і ще не звільнив жодного міністра. Однак у його промові багато хто вгледів сигнал про те, що він намагається дистанціюватися від Путіна, пов'язаного з рена-

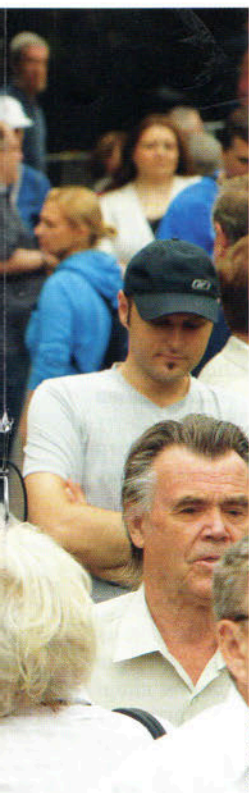

ФОТО: REUTERS

ціоналізацією енергетичних активів Росії, посиленням волі Кремля в економіці та становленням авторитарного режиму, який не терпить незгоди у політиці чи економіці. Це призвело до поширення чергових чуток про політичні відносини між російськими президентом і прем'єром.

Дехто каже, що Медведєв відступить і віддасть Путіну президентство майже без опору. Інші стверджують, що нинішній «тандем» триватиме, оскільки дозволяє російським керманічам грати у «поганого і хорошого поліцейського», хоча фактично обидва переслідують одну мету. Інші припускають, що це змагання на публіку. Врешті Путін виграє, а Медведєву, як кандидату, що програв, запропонують посаду прем'єра, отже, у нинішньому владному тандемі просто відбудеться рокировка.

Але насправді ніхто нічого достеменно не знає. Поки не буде зрозуміло, хто має реальні важелі влади, жоден чиновник не захоче приймати рішення, у результаті яких він може опинитися по «неугодний» бік від влади. Проблема Росії полягає у затяжному конфлікті між державою, що начебто будується на високих конституційних засадах, та реальною державою, що нагадує візантійський двір, де інтриги, вбивства свідків і слухняне рабське виконання керівництвом вказівок царя ведуть до очевидних спроб маніпулювати законодавством для досягнення політичних цілей. Мало що змінилося з комуністичних, ба навіть імперських часів. Саме тому влада старанно вдає, що в країні панує демократія і багатопартійність, хоча постійно намагається запобігти появі реальної політичної опозиції. Це, за відомою вже цитатою Путіна, «керована демократія». Вона проявилася особливо яскраво упродовж останніх двох місяців.

Минулого місяця четверо опозиційних політиків намагалися зареєструвати нову партію – «Партію народної свободи» (ПАРНАС), аби взяти участь у грудневих парламентських виборах. Її мали очолити колишній віце-прем'єр Борис Немцов, колишній депутат Держдуми Владімір Рижков, ко-

лишній прем'єр Міхаїл Касьянов і колишній заступник міністра енергетики Владімір Мілов. Однак Мінюст відмовився реєструвати партію на підставі того, що вона не передбачила ротачії лідерів і зібрала підписи вже померлих людей, неповнолітніх або нелегальних мешканців регіонів. Немцову заборонили виїзд за кордон. Жодних подібних проблем не виникло при реєстрації нової прокремлівської партії «Правое дело», яку має очолити Міхаїл Прохоров – третя найбагатша людина в Росії, хоча й без жодного досвіду в політиці. Партія, яка наполягає, що не є «опозиційною», стане номінальною альтернативою правлячій партії «Єдина Росія» разом із маргіналами-комуністами і ліберальними демократами на чолі з бунтівником Владіміром Жиріновським. Але жодна із цих політичних сил не є опозиційною ані до Путіна, ані до Медведєва.

ДАЛІ БУДЕ

Як може Кремль модернізувати економіку, що відчайдушно потребує зовнішніх інвестицій і диверсифікації, тримаючись за централізоване управління, яким завжди послуговувалася Москва, і яке Путін вважає невід'ємним інструментом керування країною? Аби модернізувати економіку, Медведєв має перекопати потенційних західних інвесторів у тому, що його турбує не лише корупція, а й непрозорість, бандитська культура більшості російського бізнесу і верховенство політичної влади над правом. Голими словами їх не переконаєш. Інвестори сполошилися через арешт і ув'язнення Міхаїла Ходорковського. Ще одним дуже чітким меседжем стало влаштоване кілька тижнів тому акціонером-олігархом Міхаїлом Фрідманом раптове безпричинне звільнення британського генерального директора і всіх іноземних менеджерів в успішній авіакомпанії «Авианова».

Однак незалежні суди, успішні оскарження такого свавілля і переслідування кремлівських інсайдерів могли б стати загрозою путінському поняттю сильної президентської влади. Росія завжди розглядала владу як гру з нульовою сумою. Саме

тому вона зараз так сильно опирається інтернет-кампанії проти корупції, розпочатій Алексеем Навальним – блогером, який виявив факти відсутності кримінального переслідування деяких найвищих посадовців, підозрюваних у корупції.

Путін, як і Медведєв, знає, що необхідно модернізувати економіку, аби вона не залежала від ціни на нафту. Але роботи це за рахунок свободи важко: молоді росіяни більше нічого не бояться. Інтернет, який, на відміну від Китаю, в Росії не обмежений цензурою, унеможливає повний державний політичний контроль, а молоде покоління росіян зараз «на ти» з мережею. Відтак цей засіб набуває влади і впливу, значно більших, аніж на Заході. Росія дедалі більше пов'язується із західними партнерами і сусідами, а завдяки інтернету зв'язки кожного дня зміцнюються.

Попри своє КГБістське минуле, Путін у душі прагматик. Більшість росіян вірять, що реальна влада в Кремлі далі перебуває в його руках. Попри всі намагання створити власну владну платформу і сподобатися середньому класу, Медведєв навряд чи замінить свого політичного патрона. Чи вдасться Путіну зберегти політичний контроль, покращити якість життя і задовольнити населення, яке зараз сприймає посткомуністичні свободи як належне? Рейтинги Путіна падають, хоча й досі високі. Попри грузинську війну і постійний спротив НАТО, і Путін, і Медведєв останні два роки демонструють дружнє ставлення до Заходу. Їм потрібні і досвід, і інвестиції Заходу. Дилема, як і завжди у випадку Росії, полягає в тому, наскільки допустити демократію, аби не втратити контроль над країною, у якій ще не вибудувалися система стримувань і противаг (поділ влади) чи інститути громадянського суспільства. З цією дилемою зіткнувся Горбачов – і, за російськими поняттями, він втратив контроль.

Розморені літні дні в Москві можуть бути тільки прелюдією до значно жорсткішої політичної боротьби восени, але вона розіграється за кремлівськими лаштунками, а не перед камерами державного телебачення. ■

Чому наша тривога з приводу Ірану обґрунтована

Автор:
Вільям Гейґ,
міністр
закордонних
справ
Великої
Британії

8 червня глава іранського ядерного відомства Ферейдун Аббасі Давані оголосив про плани втричі збільшити виробництво збагаченого до 20% урану і перенести збагачувальні потужності з ядерного центру в Натанзі до комплексу Фордо. У самому Ірані ця інформація викликала небагато коментарів. Її швидко затьмарили події на внутрішній політичній арені – скандальні перепалки між верховним лідером Хамеїнеї та президентом Ахмедінежадом. Але та заява мала велике значення, оскільки тепер стає зрозуміліше, що ядерна програма Ірану розробляється не лише для мирних цілей.

В Ірані вже є одна цивільна атомна електростанція, і влада збирається будувати ще. Як паливе для всіх цих електростанцій використовують уран, збагачений до близько 3,5%.

Уран, збагачений до 20%, можна використовувати для мирних цілей. Але не на електростанціях, як декларує Іран. У першу чергу такий уран використовується як паливе для науково-дослідних реакторів, які виробляють, зокрема, ізотопи для застосування в медицині. Вони здатен виробити майже весь запас медичних ізотопів, необхідних цілій Західній Європі.

В Ірані є один науковий реактор. Якщо реалізувати плани, оголошені Давані, палива для такого реактора буде вироблятися в чотири рази більше, ніж він споживає за рік. Однак він уже здатен виробляти достатньо ізотопів для мільйона курсів лікування на рік – стільки потрібно Великій Британії, а Ірану – значно менше. Згідно з планом, щонайменше половина збагаченого 3,5%-го урану, виробленого в

Ірані, буде спрямовуватися на інші цілі, а не АЕС. Якщо Іран серйозно розглядає перспективи розвитку мирної атомної енергетики, то навіть забираючи й без того обмежені матеріали і ресурси в цивільній ядерній програмі, до того ж зверхньо відкидаючи пропозиції про надання технологічної допомоги з метою мирного використання атомної енергії Ірану від інших країн, зокрема, групи Е3+3, куди входять три країни ЄС (Велика Британія, Франція та Німеччина) та постійні члени Ради Безпеки ООН, зокрема, США, Росія і Китай?

Однак за збільшенням обсягів збагачення урану стоїть одна чітка мета. Збагачення природного урану до 20% – це найтриваліший і найбільш ресурсомісткий крок до отримання високозбагаченого урану, необхідного для ядерної зброї. А коли у підземному сховищі в Кумі накопичиться до-

статньо збагаченого на 20% урану, знадобиться всього два-три місяці роботи для перетворення його у матеріал для зброї. Безперечно, у процесі реального виготовлення бомби залишаться технічні труднощі, але Іран дуже наблизиться до цієї мети.

Активізувати зусилля зі збагачення урану Іран планує у раніше засекреченому місці, захищеному глибоко під горами. Обіцянки про надання МАГАТЕ доступу для моніторингу процесу наразі не є гарантією безпеки. В минулому Іран постійно збивав з пантелику Міжнародне агентство з атомної енергії. Країна не забезпечила МАГАТЕ доступ до відповідних місць, обладнання, осіб чи документації. Вона не відповіла на запитання агентства щодо придбання тих складових ядерної програми і аспектів роботи, які підходять лише під розробку ядерної зброї, зокрема, детонаторів для атомної бомби. У країні реалізовується програма створення активних балістичних ракет, зокрема ракет з радіусом дії понад тисячу кілометрів. Серію випробувань ракет вже провели у червні. З'єднавши всі факти до купи, спостерігач зі здоровою логікою побачить, що до чого.

Це не абстрактне питання: ядерна програма Ірану може призвести до гонитви озброєнь на Близькому Сході, який і так уже став найнебезпечнішим регіоном світу. Наївно і необачно було би вкотре дати їм презумпцію невинності.

Саме тому вже з'явилося шість резолюцій Ради Безпеки ООН, які вимагають в Ірану негайного припинення збагачення, хоча країна їх постійно ігнорує. Донині Іран відмовлявся починати жодні переговори щодо власної ядерної

ЯДЕРНА ПРОГРАМА ІРАНУ МОЖЕ ПРИЗВЕСТИ ДО ГОНИТВИ ОЗБРОЄНЬ НА БЛИЗЬКОМУ СХОДІ

програми, доки країни Е3+3 не погодяться зняти всі санкції та негайно визнати право Ірану на збагачення урану. Але підстав для скасування санкцій немає, доки він не погодиться взяти участь у переговорах, присвячених обґрунтованим пересторогам щодо його ядерної програми.

Поки що країна йде в протилежному напрямку. Найновіша інформація свідчить про невідкладність цієї проблеми. Велика Британія готова до дій: я вже схвалив 100 нових категорій, які додадуться до санкцій ЄС, запроваджених минулого місяця, а нещодавно оголосив про заборону в'їзду до країни деяким відомим діячам, які стоять за ядерною програмою. Іран може сподіватися, що безпрецедентні зміни, які стали наслідком «арабської весни», відвернуть увагу світу від його ядерної програми. Але ми рішуче налаштовані цього не допустити. ■

Стаття
вперше була
опублікована
в газеті
The Guardian

ЕКОНОМІЧНИЙ ДЖИХАД

З Ірану хороші новини надходять дуже рідко, та й МВФ важко чимось утішити. Тож, коли на початку червня місяця МВФ відзначила позитивні зміни в економіці Ісламської Республіки, і похвалила уряд країни, це здивувало. Поглиблювала шок похвала саме від МВФ – структури, чийм головним акціонером є Америка, що виступає опорою світового капіталізму, який бунтівний президент Ірану Махмуд Ахмедінеджад радісно таврує злом.

Однак оптимістична заява МВФ частково виправдана. Не тому, що економіка Ірану демонструє блискучі показники. Поки інші великі експортери нафти процвітали завдяки високим цінам на неї, економіка Ірану розвивалася мляво і лише торік ледь зросла на 3,5%. Цього аж ніяк не досить, щоб зупинити активне зростання безробіття, рівень якого вже зараз близький до 15%.

Іран похвалили за зразкове проведення структурної реформи – справу, особливо близьку МВФ. У самій Ісламській Республіці ситуацію визначають інакше. Виступаючи у березні з нагоди Навруза, – іранського нового року, – духовний лідер країни аятола Алі Хаменеї оголосив його «роком економічного джихаду». Як її не називай, а комплексна реформа руйнівної системи державних субсидій 30-річної давності, яку Іран розпочав минулого грудня, схоже, радикально змінює економіку республіки на краще.

Завдяки їй не лише полегшився величезний фінансовий тягар уряду, а й різко скоротилася потреба країни в енергії, відтак зменшилося хронічне забруднення повітря і більше нафти залишається на експорт. У результаті реформи різко зріс рівень чистого доходу найбіднішого населення, але й багаті не відчували посилення фінансового навантаження. Зросла соціальна рівність, стимулювалося споживання та підтримувалася банківська система. В майбутньому реформа системи субсидій в Ірані може навіть перетворитися на модель соціальних змін «згори-донизу», не

Іран почав реформи на заздирств урядом інших країн регіону

відрізняючись від успішних схем, продемонстрованих Мексикою і Бразилією.

До грудня економісти оцінювали щорічну вартість субсидій на продукти харчування, пальне та електроенергію на рівні \$60–100 млрд, що становить чверть ВВП Ірану і дорівнює або й перевищує вартість щорічного експорту енергоносіїв.

Іранська влада давно боролася з цією проблемою. Хоч як парадоксально, саме міжнародні санкції, запроваджені як покарання за ядерну програму, в розробці якої підозрювали країну, нарешті переконали противників скасування субсидій. Не маючи достатніх власних потужностей для переробки нафти, необхідної для забезпечення внутрішніх потреб, Іран виявився вразливим до раптових перебоїв постачання бензину.

Тривалі дебати допомогли підготувати до реформи народ і дали уряду час для ретельного планування. Приймаючи необхідність компенсувати споживачам наближення цін до світового рівня, Ахмедінеджад спочатку запропонував щомісячну грошову допомогу незабезпеченим родинам. Оскільки сформувати критерії визначення «незабезпеченості» виявилось складно, натовпи запровадили спрощені трансферти для будь-якої родини, яка подавала заявку на

отримання таких коштів. Охочими виявилися 19 мільйонів родин, тобто 90% населення Ірану. Уряд створив фонд адміністрування надходжень від товарів вищої цінової категорії, спрямувавши 50% на допомогу родинам, 30% на підтримку бізнесу, що постраждав від підвищення цін, і 20% на забезпечення державних витрат, які теж зросли.

Влада вчинила розумно, видавши допомогу родинам у двомісячному розмірі, близько \$90 на особу, перш ніж реалізувати шокową реформу. Коли ціни зросли вперше – вартість деяких видів хліба підскочила у чотири рази, а дизпалива на 2000% – народ і не пискнув. Іранці швидко призвичаїлися і платити значно більше за певні товари, і мати значно більше грошей для витрат на власний розсуд. Родина із п'яти осіб тепер щомісяця отримує суму, близьку до середньої зарплати в Ірані. Цього досить, аби витягнути велику частку тих 10% іранців, що живуть на менш ніж \$2 на день, вище цього рівня. Жорсткий контроль грошового обігу допоміг утримати інфляцію на нижчому щаблі, ніж боялися. За деякими підрахунками вона вже упала із загальнорічних 20% у березні до 14% у травні. А тепер, коли державні фінанси у кращій формі, рівень інфляції може швидко знижуватися далі. ■

Останній із магнатів

Руперт Мердок – представник вимираючої касті. Йому час відходити від справ

Важко повірити, що ця людина так довго панувала в політиці та індустрії медіа. Коли 19 липня Мердок постав перед парламентським комітетом, щоб пояснити, як сталося, що у його британській газеті процвітала практика прослуховування телефонів; чому його компанії приписують сплату хабарів поліцейським на загальну суму 100 тис. фунтів (\$160 тис.); і чому двох його працівників посадили до в'язниці, а кількох заарештували, то магнат тривожно затинався і незграбно відповідав. Однак поки керівник News Corporation, раз по раз зупиняючись, виголошував свою промову, акції компанії росли в ціні.

Зазвичай слабкість керівника не виставляє компанію в найсильнішому світі. Але News Corporation – не звичайна фірма. Це відкрита акціонерна компанія, якою керує родина, а контроль здійснюється через акції з особливим правом голосу. 80-річний Мердок, який є і генеральним директором і головою правління компанії, схоже, збирається керувати нею, доки зможе тримати владу в своїх руках. Лише потім передасть її комусь зі своїх дітей. Проте інтереси родини і компанії розбігаються.

Політики і звичайні люди дивляться на Мердока по-іншому, ніж інвестори. В очах перших він хитрий будівельник всевітньої медіа-імперії, творець і руйнівник політичних кар'єр. З погляду других він дедалі більше перетворюється на перешкоду, яка не дає спокійно управляти News Corporation. І що вища ймовірність його виходу на пенсію, то

сильнішою здається компанія. А все тому, що медіа-бізнес змінився так, що Мердок здається людиною з іншого часу. Він – останній з медіа-магнатів.

ЗАНЕПАД ІМПЕРІЇ МЕРДОКА

В індустрії ЗМІ раніше було повно могутніх родин. В Лондоні були Ротермери, в Лос-Анджелесі – Чендлери. Голівудські кіностудії виростили з родинного бізнесу. Але союз регулювання і технологій знищив медіа-монополії. Починаючи з 1948 року американські суди вщент рознесли старі вертикально інтегровані студії. Інтернет підриває домінування ЗМІ, передаючи владу до рук нових проєктів, блогерів та компаній на кшталт Google і Yahoo!, для яких новини є периферійною діяльністю, а не всепоглинаючою справою.

Більшість родин розпродали свої компанії або відмовилися від щоденного управління. Спочатку дехто поступився місцем амбіційним власникам, які ставилися до свого бізнесу, як феодала. Але зараз все під контролем функціонерів. Майкла Аїзнера витіснили з Disney у 2005 році, замінивши його тихішим Бобом Айгером. Time Warner керує Джеф Б'юкс – такий собі антимагнат, який оптимізував компанію. Viacom контролюється Самнером Редстоуном, який рідко з'являється на людях, але реально управляє компанією колишній корпоративний юрист. Сільвіо Берлусконі політично слабшає, і його медіа-імперію атакує структура News Corporation – Sky Italia.

Мердок успадкував газетний бізнес і сміливо перетворив його на мультимедійну імперію. Приї-

КІНОІНДУСТРІЯ

20th Century Fox
Fox Searchlight Pictures
20th Century Fox Home Entertainment
Blue Sky Studios
20th Century Fox Español
20th Century Fox International
20th Century Fox Television
Fox Studios Australia
Fox Studios LA
Fox Television Studios
Shine Group

ТЕЛЕБАЧЕННЯ

20th Century Fox Television
20th Television
Foxtel
Fox Broadcasting Company
Fox International Channels
Fox International Channels Italy
Fox Sports Australia
Fox Telecolombia
Fox Television Stations
Fox Television Studios
British Sky Broadcasting – 39%
Sky Deutschland – 49.90%
SKY Network Television – 43.65%
SKY Italia – 100%
Imedi Media Holding
Latvijas Neatkarīgā Televīzija
MyNetworkTV
STAR TV
TV5 Rīga
Foxtel – 25%
Star TV – 100%
Tata Sky – 20%

КАБЕЛЬНЕ ТБ

Big Ten Network – 49%
Fox Business Network
Fox College Sports
Fox Movie Channel
Fox News Channel
Fox Soccer Channel
Fox Sports Enterprises
Fox Sports en Español
Foxtel – 25%
Fox Sports Net
FUEL TV
FX Networks
Fox Reality Channel
National Geographic Channel – 50%
National Geographic Channel UK – 50%
Speed Channel
SportSouth
LAPTV (снівласники: Paramount Pictures/
Viacom, Metro-Goldwyn-Mayer/MGM Holdings,
Universal Studios/NBC Universal)
Telecine (снівласники: Globosat Canais,
Paramount Pictures, MGM, Universal Studios,
DreamWorks)

МЕДІА-ІМПЕРІЯ

ГАЗЕТИ, ЖУРНАЛИ, ІНФОРМАЦІЙНІ СЛУЖБИ

Австралія: The Australian
The Weekend Australian

та ще близько 180 австралійських газет та журналів

Велика Британія: The Sun
The Times
Sunday Times

Нідерланди: Betten Financial News

Папуа-Нова Гвінея:

Papua New Guinea Post-Courier

Росія: «Ведомости» – 33%

США: New York Post
Wall Street Journal

**МІЖНАРОДНІ ВИДАННЯ
ТА СЛУЖБИ НОВИН**

Dow Jones Financial Information Services

Wall Street Journal Europe

Wall Street Journal Asia

Barron's

Marketwatch

Far Eastern Economic Review

Financial News

Dow Jones Newswires

Factiva

Dow Jones Indexes

Local Media Group

Dow Jones Local Media Group

ІНТЕРНЕТ

Fox Interactive Media

AmericanIdol.com

AskMen.com

Fox.com

Foxsports.com

GameSpy

Hulu.com

IGN

MyNetworktv.com

Scout.com

WhatIfSports

News Digital Media

Authonomy (через HarperCollins)

www.news.com.au

ВИДАВНИЦТВО

HarperCollins

СПОРТ

National Rugby League (австралійська
регбійна ліга) – 50%

АВІАЦІЙНА ГРУПА

Ansett Australia,
до 2000 – 50%

МУЗИЧНИЙ БІЗНЕС

Fox Music

МОБІЛЬНИЙ КОНТЕНТ

Jamba! – Mobile Entertainment/
Mobile Handsets Personalisation/Games

хавши до Британії у 1960-х, він винайшов сучасний таблоїд – коктейль із сексуального збудження, морального обурення і політичної агресії. В Америці він поклав край засиллю трьох провідних новинних телемереж. Його Fox News Channel розлютив лібералів і отримав шалені прибутки.

Завоювання тривали, але інтуїція, схоже, дедалі більше підводила медіа-магната. Привласнивши традиційно зухвалою обладункою Myspace, Мердок потім тільки безпорадно спостерігав, як його семимильними кроками обійшов Facebook. У 2007 році Мердок блискуче скористався зі слабкості родини Банкрофт і захопив новинну корпорацію Dow Jones та видання Wall Street Journal, але, вочевидь, не помітив, що газетний бізнес заважає. Пізніше вартість Dow Jones впала вдвічі.

Скандал, який охопив британський газетний бізнес медіа-імперії, не лише довів до сказу населення країни, а й поставив у незручне становище саму компанію. News Corporation була змушена припинити боротьбу за супутниковий канал BSkyB, який Мердок допомагав створювати. На компанію чекають судові позови і, ймовірно, судове переслідування. Британські політики, які почувуються вільними від ярма Мердока, можуть тепер посилити регулювання і ускладнити заробляння грошей медіа-бізнесу.

Крім того, скандал наочно демонструє всі ризики управління компанією як родинною справою. Джеймс Мердок – син президента – компетентна людина. Він ефективно керував BSkyB. З іншим прізвиськом він міг би зробити блискучу кар'єру в іншій медіа-компанії. Але газетний бізнес його послабив. Туди його послали вивчати традиційну родинну справу, але він, здається, ніколи не почувався у світі друкованих ЗМІ так вільно, як у телебаченні. Жалюгідну нездатність компанії швидко розслідувати справу про прослуховування телефонів і хабарництво частково можна пояснити (але навряд чи виправдати) хаотичністю триумвірату двох Мердоків і Ребеки Брукс, яка 15 липня пішла у відставку з посади керівника News International. Переклавши на свого сина відпові-

дальність за газети, Мердок вчинив як владна людина застарілих поглядів, а не керівник бізнесу. Він керувався двома архаїчними припущеннями: молодий нащадок має бути підготовленим до керівної посади і майбутнє News Corporation – в газетному бізнесі.

Ані рада правління, ані розлучені акціонери не можуть позбавити Мердока. Але компанія краще працювала б із менш феодальним керівництвом. Функції глави правління і генерального директора необхідно розділити, – це ефективно в будь-якому бізнесі, – і старший Мердок має відступитися від щоденного управління компанією. Він може залишитися головою ради правління: це добра роль для засновника, особливо якщо той призначав чимало розумних заступників (за винятком кількох випадків).

**КІНЕЦЬ ІСТОРІЇ І ОСТАННІЙ
ЗІ СВОГО ПОКОЛІННЯ**

Медіа-індустрії потрібна сильна News Corporation з ефективним керівництвом. Коли компанія не відволікалася на гонитву за «цікавими» обладунками, вона вміло боролася за те, щоб не дати газетним статтям, телепрограмам і фільмам перетворитися на цифрове сміття. News Corporation завжди найактивніше виступала на захист платного доступу до газетної інформації, що могло допомогти цьому бізнесу вижити, хоча врешті їй не вдалося вирішити власних проблем. Пробивний характер Мердока допоміг його компанії стати самовпевненою. Але ця риса вже вросла у News Corporation, і нікуди не подінеться, якщо її гендиректор-голова правління стане просто головою правління.

Мердок не залишиться в історії останнім, хто збудував медіа-імперію. Майкл Блумберг створив потужну компанію і зробив політичну кар'єру мера Нью-Йорка, хоча вчинив розумно і розділив ці дві функції. У світі, що розвивається, з'являються прототипи магнатів, як от Еміліо Аскаррага у Мексиці. Але епоха глобальних магнатів добігла кінця. Мердок зробив би своїм акціонерам і родині велику послугу, якби визнав це і відійшов від справ. ■

© 2011 The Economist Newspaper Limited. All rights reserved

МОВЧКИ ПРОКОВТНУЛИ

Найважливіша причина неповаги до України з боку іноземної дипломатії – її власні громадяни

Автор:
Алла
Лазарева,
Франція

Раз по раз французькі мовні виші пропонують власним студентам стажування в амбасадах. Зазвичай ідеться про шість тижнів безоплатної праці в періоді літніх відпусток. Щоб і дипломатів трохи розвантажити з рутинною, і юнакам та дівчатам удосконалити іноземну мову.

Мудро і прагматично, якби не один нюанс. Дипломатія з берегів Сени з упертістю, гідною путінських пропагандистів, насаджує в амбасадах колишніх радянських республік російську мову. Так, ніби ЄСРР і не розпадався.

Нещодавно поміж оголошень паризького Інституту східних мов з'явилося запрошення на стажування до французького посольства у Києві (референція 11/5710 на сайті Міністерства закордонних справ). Йшлося про тимчасову роботу в пресслужбі й, вочевидь, спілкування з журналістами. Бажаною іноземною мовою для кандидатів названо російську. Українську знаходимо в параграфі «Додаткові компетенції», чомусь у спільному пакеті з польською (без згадок про білоруську, угорську, румунську, словацьку та інші, якими спілкуються в регіоні). В оголошенні зазначено, що для роботи в Києві знати українську «не є необхідним».

Ось таке дипломатичне ставлення до нашої культури, мови та ідентичності. Можна, звичайно, вбачити в тексті зайвий доказ русоцентричності зарубіжної політики Парижа. І це не буде помилкою, бо саме в таких подробицях завжди ховається справжній сенс. Але не тільки... Варто згадати, що з-поміж працівників французької амбасад в Києві були ті, хто вивчив і успішно використовував українську: Домінік Тардівон, Гійом Наржеле, Матіо Кармона та багато інших.

«За пізнього Кучми й за Ющенка французьке МЗС віддавало перевагу тим кандидатам на роботу в Києві, які вже попрацювали у представництвах у Польщі або Литві, – згадує колишній співробітник Посольства Франції в нашій державі. – За тих часів Україна видавалася перспективним політич-

ним проектом. Дипломати їздили на мовні семінари до Львова вивчати основи української. І Париж це заохочував».

Отже, щось змінилося. Мабуть, незайве сказати собі, що прикре ставлення іноземців до українства сформувавали й ми самі. Бо не спромоглися обрати владу, яка здобула б для країни статус кандидата до ЄС та НАТО. Не зуміли досі переконати світ, що національний проект не втратив майбутнього. Бо ж дозволяємо міністрові Табачнику обмежувати на всіх освітніх рівнях використання української мови. Не заперечуємо проти системного переходу стратегічних вітчизняних підприємств до рук російської олігархії.

Ми не виховуємо своїх можновладців так, щоб вони поважали виборця. Його мову, історію, культуру. Іноземна дипломатія відбиває ситуацію, мов дзеркало. На жаль, не криве, а таки адекватне. Колективна гідність народу, що зазнав тривалого рабства, формується не за один день. Світові це відомо, тож він і не поспішає без потреби змінювати зручні політичні звички.

Зрозуміло, що французам, німцям або китайцям економніше готувати більше фахівців із російської, не ускладнюючи собі життя навчанням дипломатів з

**МИ НЕ ВИХОВУЄМО СВОЇХ
МОЖНОВЛАДЦІВ ТАК, ЩОБ
ВОНИ ПОВАЖАЛИ ВИБОРЦЯ.
ЙОГО МОВУ, ІСТОРІЮ,
КУЛЬТУРУ**

пострадянських країн їхньою рідною мовою. До того ж якщо влада й суспільна думка зарубіжних партнерів дозволяє таку економію.

Realpolitik...

Легко може уявити, як грузинські, естонські чи литовські журналісти, дізнавшись, що їхню мову зазначено серед зайвих компетенцій для стажера прес-служби будь-якої зарубіжної амбасад, організували б на протестну акцію. І чомусь не впевнена, що на вияв відповідної корпоративної солідарності можна сподіватися в Києві. Найважливіша причина неповаги до України з боку іноземної дипломатії – її власні громадяни.

Коли Москва просуває «Руський мір» без особливих заперечень із боку офіційного Києва, чого дивуватися, що Париж бачить Україну передусім зоною російського впливу? ■

ВІД ПЕРШОЇ ОСОБИ

З ЮЛІЄЮ ДИЛОВОЮ

*Добре там, де є
Radio Dacha...*

РАДІО ДАЧА

РЕКЛАМА

(044) 536 96 06

ЕФІР

(044) 536 95 20

СЛУХАЙ ON-LINE
www.radiodacha.fm

КИЇВ 95.2 FM БЕРДЯНСЬК 100.4 FM ВІННИЦЯ 90.5 FM ВОЗНЕСЕНЬСЬК 107.5 FM ДНІПРОПЕТРОВСЬК 90.1 FM ДОНЕЦЬК 92.3 FM КРАМАТОРСЬК 105.0 FM
ЛЬВІВ 91.5 FM МАРІУПОЛЬ 91.1 FM ОДЕСА 89.0 FM ОХТИРКА 101.6 FM СЕВАСТОПОЛЬ 89.1 FM СІМФЕРОПОЛЬ 88.0 FM ХАРКІВ 107.9 FM
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ 106.0 FM ЧЕРКАСИ 104.5 FM ЧЕРНІГІВ 106.3 FM ЯЛТА 101.4 FM

Перевертні в попівськ

На довірі людей заробляють чималі кошти шахраї, що видають себе за священнослужителів різних конфесій

Автор:
Андрій Ткач

З приводу релігійних шахрайств забили на сполох у столиці. За словами Олександра Бригинця, голови Комісії з питань культури Київщини, на міських цвинтарях з'явився новий злочинський бізнес: небіжчиків відспівують не священники, а перевдягнені актори. Бригинець прозоро натякнув, що вбитим горем родичам померлих таких «панотців» настирливо рекомендують у ритуальній службі міста, певно, за процент від заробітків шахраїв. Щоб запобігти ошуканству людей, столичні депутати навіть запропонували дещо утопічну ідею створити на кожному кладовищі стаціонарні місця для служителів усіх конфесій.

РИТУАЛЬНА «СХЕМА»

Коли вибухнув скандал з приводу псевдопанотців на цвинтарях, в ГУ ритуальних послуг Києва від кримінального підробітку відхрестилися і заявили, що взагалі не втручаються в релігійну складову поховальної церемонії. Можливо, в центральній службі такими блюзнірськими речами і справді не займаються, а ось щодо дирекцій кладовищ постає багато питань. Більшість керівників великих цвинтарів столиці на цю тему взагалі відмовляються спілкуватися. Адже і без фальшивих панотців поховальна справа в Києві завжди була овіяна злочинським ореолом через торгівлю місцями на закритих кладовищах та інші махінації (див. *Тиждень*, № 20/2011). Зв'язок між комунальними ритуальними службами й попами-шахраями підтверджують і рядові працівники кладовищ, і справжні священники, для яких «ряджені самозванці» давно стали серйозною проблемою. Адже не

тільки відбирають у них хліб, а й дурять голову вірянам неканонічними обрядами.

«Усі, мабуть, бачили хоч раз на вулицях, базарах, у місцях великого скупчення народу людей, одягнених у вбрання священнослужителя, які пропонують освятити торгове місце чи просто пожертвувати кошти на будівництво якогось храму і ходять зі скринєю для грошей, – розповідає отець Ростислав, благочинний міських кладовищ УПЦ МП. – Скажу одразу: це шахраї, тому що справжній священник має свій прихід, свою церкву і тільки там він може звершувати таїнства. Тут не має конфліктів між конфесіями. Збирання грошей на якісь будівництва храмів – в електричках, потягах, на ринках – усе це від лукавого. Відспівування померлих, так звана заупокійна літія, теж повинно відбуватися тільки в церкві, а не біля парадного будинку, як роблять несправжні священники. Якщо відспівування проводиться просто неба, це свідчить про те, що у панотця немає своєї церкви і він самозванець. Ми писали чимало листів і звернень до правоохоронців, щоб звернули увагу на цю проблему, але віз і нині там».

Отець Ростислав каже, що такі шахраї своїми діями, а також неохайним виглядом, запахом перегару формують у людей негативне сприйняття церкви і релігії. Священник скаржиться, що йому особисто не раз траплялися аферисти в рясах.

«Я бачив їх багато, – пригадує панотець. – Якось у потязі ходив один такий діяч у брудному вбранні священника і збирав пожертви, я спитав у нього документи, і він одразу втік. На одному з кладовищ Києва наздогнав такого липового попа і зняв із нього рясу. Він почав просити її назад, але я не віддав».

На цвинтарях улюблений трюк перевертнів у рясах – ка-

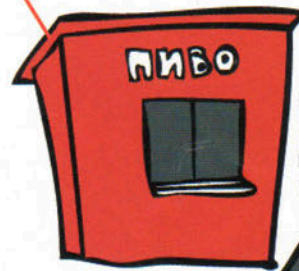
зати вірянам, які хочуть замовити панахиду за померлим, що вони священники з Лаври. Для багатьох людей Києво-Печерська лавра ніби еталон, тому їм довіряють. Але панотці звідти – це ченці, приписані до монастиря, і на кладовищах вони не можуть здійснювати жодних обрядів.

Отець Євстратій, єпископ Васильківський УПЦ КП, розповідає, що раніше священнослужителям дозволялося збирати пожертви за межами храмів, проте через засилля шахраїв, щоб не підривати авторитету церкви, цю практику заборонили не тільки в Київському патріархаті, а й у Московському.

Отець Євстратій навчає: «Якщо

Гріховний бізнес На чому заробляють псевдосвященники

Освячення торгових місць, товару на ринках, машин, квартир, будинків – від 300 грн до 1,5 тис. грн.

ких ряссах

біля дороги стоїть людина ледве не з прайсом у руках, освячення квартири стільки-то, автомобіля стільки, це – явний пройдисвіт, який до священництва не має жодного стосунку. Взагалі якщо говорити про ціну обрядів, то немає такого усталеного поняття. Священик не може умовою звершення богослужіння ставити сплату певної суми. Коли людина хоче щось пожертвувати, вона жертвує. Є традиційні розміри пожертв, і винагорода повинна бути розумною. Якщо батюшці потрібно їхати в інше місце, щоб звершити якийсь обряд, то, певна річ, 20 грн – це буде подяка, невідповідна навіть витратам на бензин чи квиток. Але все одно вимагати гроші він не може, бо це гріх».

Священики радять, як розпізнати справжнього панотця: він повинен завжди

мати при собі посвідчення з фотокарткою, в якому зазначено, який у нього сан і до якої парафії належить.

СПІЙМАТИ ПСЕВДОПОПА

Правоохоронці кажуть, що офіційної статистики затримань злочинців, які видавали себе за священнослужителів, не мають – діяння псевдопопів у міліцейських зведеннях не виносять в окрему графу, а приплюсовують до решти випадків шахрайств. Покарання за таке правопорушення варіюється від штрафу у 850 грн до ув'язнення до 12 років (якщо йдеться про особливо великі розміри збитків чи організовану злочинну групу).

Столичні міліціонери бідаються, що на кладовищах майже неможливо відловлювати фальшивих панотців. «Уявіть собі, якщо правоохоронці бігатимуть по цвинтарях між могилами й перевірятимуть документи у священників, – іронізує Володимир Поліщук, речник прес-служби столичної міліції. – Тим паче люди самі замовляють відправи біля могил померлих і ніколи не перевіряють у попів документів. У нас, принаймні цього року, ще не було жодної заяви від громадян на те, що службу відправив не священник, а перевдягнений актор».

Поліщук каже, що кілька місяців тому правоохоронці демонтували намети біля Верховної Ради, мешканці яких заявляли, що це стаціонарні церкви. В одному з них була якась секта, що виступала проти ідентифікаційних кодів, інша простояла в Маріїнському парку кілька років і була під крилом декого з парламентаріїв від Компартії. Правоохоронці тоді не з'ясували, шахрай це чи ні. Також речник столичної міліції пригадує, що наприкінці минулого року біля Михайлівського собору в Києві затримували перевдягнених священниками аферистів, які просили пожертви. Зібрані кошти нібито призналися на спорудження храму в Західній Україні. «Було видно неозброєним оком, що це шахраї, бо на картонці біля скриньки для пожертв, на якій вивели ім'я настоятеля (майбутнього храму. – Ред.), слово

«отець» написали з помилкою – як «атец» такий-то через букву «а», – пригадує полковник Поліщук.

У столичній міліції кажуть, що торік отримували скарги на незрозумілих осіб у ряссах, які ходили по квартирах, збирали пожертви і пропонували замовити служби за упокій чи за здоров'я. Гості давали людям папірці з церковною символікою, щоб ті написали ініціали родичів, щодо яких хотіли б провести обряди. Проте не мали жодних документів, казали, що з церкви Ісуса Христа, хоча не пояснювали, де вона розміщена. Виявилося, що це псевдоченці з Чернівців.

ЗА ЛІНІЄЮ ІНТЕРПОЛУ

Є поміж шахраїв і такі, що послугуються принципом «хочеш розбагатіти – створи власну релігію». До таких належить самозваний патріарх Мойсей (у миру Олег Кулик), що заснував в Україні так звану УАПЦ канонічну, яку сам і очолив. Навіть примудрився пройти обряд інтронізації у Святій Софії.

Раніше Мойсей був священником УПЦ (КП), але через дивну поведінку його вигнали з відти. Адже він розповідав, що обраний Богом і розмовляє з янголами. Відтоді за гроші почав читати лекції своєрідного спрямування, у яких тлумачив Біблію на свій лад. Згодом навколо нього згуртувалося чимало людей, навіть власний собор побудував на Русанівських садах у Києві. Проте в листопаді позаминулого року проти Мойсея порушили кримінальну справу за підозрою в сороміцьких злочинах. Кілька молодих парафіянок поскаржилися, що патріарх напоїв їх вином зі снодійним, а потім зґвалтував. Ше й приказував, що вони мають народити від нього «божу дитину». Коли правоохоронці впритул зайнялися злочинцем, він утік за кордон і нині проповідує звідти через інтернет. Бідкається, що на нього звели наклеп вороги церкви. Псевдосвященик оголошений у міжнародний розшук за лінією Інтерполу, є версія, що він переховується в США, користуючись тим, що в Україні немає угоди з американцями про видачу злочинців. ■

ОСВЯЧУЮ ПИВО
СВІЖОГО РОЗЛИВУ

Хрестини, вінчання,
відспівування –
від 200 грн до 1 тис. грн.

Продаж релігійної атрибутики
(ікони, хрестики, ладанки, свята вода) –
необмежено.

Збір пожертв на
будівництво храмів –
необмежено.

Замовлення різних
обрядів дистанційно –
необмежено.

Візити до тяжкохворих,
сповідування хворих –
від 500 грн.

В очікуванні нашої «Бу»

В Україні, як і в Росії, на ринку пасажирських перевезень річками і морем вистає безладу. Навіть на Дніпрі капітани виходять у рейс напідпитку

Автор:
Андрій Ткач

Доки в Росії на Куйбишевському водосховищі піднімали з дна затонулу «Булгарію», яка 9 липня стала братською могилою для 117 пасажирів, українські відомства наче в лихоманці заходилися перевіряти все, на чому возять людей водними шляхами нашої держави. Хочеться вірити, що позапланова інспекція з безпеки судноплавства не покликана збити додаткові хабарі з перевізників і вкотре закрити очі на їх порушення. Але ревізія зі зразково-показовим запрошенням телекамер на судна, що обслуговують офіційні делегації, і негласна заборона пресі оглянути кораблі, які виглядають не дуже презентабельно, наштовхує на думку, що такі заходи не убезпечать пасажирів українських суден від надзвичайних ситуацій на воді.

ЯК ТОНУТЬ УКРАЇНСЬКІ КОРАБЛІ

Чиновники з Мінінфраструктури заспокоюють, що суден типу горезвісної «Булгарії» в Україні немає, проте не заперечують, що в сфері пасажирських перевезень працюють майже три десятки плавзасобів, вік яких переважав за півстоліття. У високих кабінетах на цей факт махають рукою і відбиваються статистикою нещасних випадків. Згідно з цими показниками,

за роки незалежності було лише два випадки, коли наші теплоходи пішли на дно. Перша трагедія трапилася в січні 2001 року із судном «Пам'ять Меркурія», що перевозило вантаж українських «човників» зі Стамбула в Євпаторію. В гонитві за прибутком екіпаж знехтував елементарними нормами безпеки і перевантажив судно майже на 100 тонн. Забитий під зав'язку 30-річний теплохід потрапив у шторм, перекинувся і пішов на дно неподалік Кримського узбережжя. 25 людей загинули у крижаній воді.

Другий випадок стався у грудні того ж 2001-го: поблизу турецького Синопа на дно пішло судно «Чорноморець» з вантажем цитрусових. Загинуло 6 членів екіпажу, 15 врятували турецькі моряки.

За словами фахівців, за 10 років ситуація з перевезеннями вантажів не змінилася, адже на турецьких базарах можна так само дешево купити різний крам і з великою вигодою перепродати в Україні. Досвідчені «морські вовки», не називаючи прізвищ, стверджують, що змушені ризикувати, аби прогледувати родини.

«Маленькі плавзасоби, які ходять до Туреччини, здебільшого переобладнані з колишніх гідрографічних чи наукових суден, – розповідає один з моряків,

що часто ходить з Криму до Туреччини. – Їхній середній вік понад 30 років. Спеціальних трюмів для товару мало, тому його вантажать без міри на верхню палубу. Судно, що підходить до причалу, часом нагадує закутану в целофан копицю сіна. Стійкість корабля порушується, і, не дай Бог, вантаж ще й поїде по палубі, станеться лихо. Але торговці запевняють, що будуть плавати і далі хоч на веслах».

Джерела в капітанському середовищі розповідають про таку практику: коли добігає кінця термін страхування старого судна, судовласники влаштовують нещасний випадок і топлять корабель, щоб потім отримати страховку. Судно йде на дно з вантажем, але без людей.

«Важливо ще, під яким прапором ходило судно, – у нашій державі вимоги до технічного стану плавзасобу суворі, і щоб їх обходити, потрібні великі хабарі, – розповідає один із кримських капітанів. – Тому, коли судно старіє, щоб не витратити зайвих грошей на техогляди та ремонти, його перереєструють, і воно ходить під прапором Греції чи Панами, оскільки в цих державах дуже ліберальні вимоги до технічного стану суден».

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР

Перед кожною навігацією судно має отримати висновок Україн-

Перелік суден, експлуатація яких заборонена

За інформацією прес-служби Міністерства інфраструктури України

СЕРГІЇВКА	ХОТИН	В. ОМЕЛЬЧЕНКО	ЗЕНІТ	МАР'ЯНА	БУКОВИНА
Рік побудови 1951	Рік побудови 1962	Рік побудови 1966	Рік побудови 1964	Рік побудови 1974	Рік побудови 1982
Пасажиромісткість 110	Пасажиромісткість 80	Пасажиромісткість 127	Пасажиромісткість 27	Пасажиромісткість 100	Пасажиромісткість 45
СУДНОВЛАСНИК ТОВ «Дитячий заклад санаторного типу «Сергіївка» (смт Сергіївка, Одеська обл.)	СУДНОВЛАСНИК ПП ВТФ «Каскад» (с. Оринин, Хмельницька обл.)	СУДНОВЛАСНИК ПАТ «Мотор Січ» (м. Запоріжжя)	СУДНОВЛАСНИК ДП «Іллічівський морський торговельний порт» (м. Іллічівськ)	СУДНОВЛАСНИК ФОП Галіта В. В. (смт Сергіївка, Одеська обл.)	СУДНОВЛАСНИК ПП ВТФ «Каскад» (с. Оринин, Хмельницька обл.)

«Булгарії»

ського морського реєстра про те, що воно справне. Також повинні пройти тренування на випадок аварій команди плавзасобів. Є вимоги і до перевірки знань судноводіїв. Так має бути в ідеалі, але чи проходить таку процедуру кожне судно? Наприклад, у Києві на прогулянкових теплоходах не видно рятувальних жилетів, та й не розказують людям, де їх шукати у випадку лиха. Пасажирів беруть на об'їзди без ліку, адже люди спокуються безкоштовним пивом чи дискотекою. У Києві наразі не заборонили виходити в рейси жодному судну. В Одесі вже кілька кораблів, можливо, стануть на прикол. Зокрема, пароплав «Сергіївка», якому виповнилося понад 60 років, незважаючи на 20 приписів про заборону виходу в море, однак, обслуговував екскурсії і возив дітей. Тільки після загибелі «Булгарії» судновласнику і капітану почали погрожувати прокуратурою. Ще чотири роки не дозволено виходити в рейси через брак дозвільних документів. Чи послухаються заборонних приписів ділки, чи за хабар вирішать проблему? Взагалі на Одещині із 72 комплексів базування суден тільки 22 відповідають усім нормам безпеки.

«Аварії виникають унаслідок трьох чинників: психофізіологічного, організаційного і технічного, – розповідає **Тижню** Анатолій Шемелин, керівник Держфлотінспекції. – Психофізіологічний чинник – це, наприклад, неадекватна поведінка судново-

ОГРІХИ УКРАЇНСЬКИЙ КОРАБЛІВ

- Відсутність чинних судових документів
- Недоліки ведення судового журналу (не ведуться записи про кількість пасажирів на борту та про проведення інструктажів пасажирів з користування рятувальними засобами)
- Потребує коригування розклад по тривогах
- Не ведеться коректура карт та посібників для плавання
- На суднах не проводяться навчальні тривоги
- Незадовільний технічний стан та недостатня кількість рятувальних засобів
- Неоновлені схеми та шляхи евакуації пасажирів під час виникнення надзвичайних ситуацій

дія, коли він губиться в екстремальній ситуації або у нього поганий стан здоров'я, який не дозволяє йому адекватно керувати плавзасобом. Або він ужив алкоголь чи наркотики. Все, що стосується наркотиків, складно перевірити, підтвердити може тільки лабораторний аналіз чи лікар-нарколог, який, як показує практика, на місці аварії зазвичай відсутній».

За словами державного інспектора, у 68% від кількості аварій із суднами в Україні причиною був саме людський фактор. За ним ідуть уже інші – непрофесійні дії команди під час НП (організаційний чинник) та несправності судна (технічний). На щастя, на річковому флоті зіткнення у нас рідкість, але траплялися випадки з нетверезими

капітанами. Наприклад, 22 серпня 2010 року на Дніпрі біля Монастирського острова у Дніпропетровську прогулянковий пароплав із 15 пасажирами під керуванням п'яного 53-річного капітана-механіка зіткнувся із залізобетонною конструкцією та отримав пробоїну.

«Ще пам'ятаю, подібний випадок трапився в ніч на Івана Купала в Києві 2007 року, – пригадає інспектор Шемелин. – Прогулянковий теплохід «Гранд» фірми «Адмірал» сів на мілину внаслідок дій нетверезого капітана. Всю ніч 200 пасажирів провели на судні, доки спецпідрозділи рятувальників не вивезли їх на берег. П'яний капітан не захотів спілкуватися з інспектором і закрився у своїй каюті». Перевірляники бідкаються, що не можуть контролювати на тверезість капітанів, тому за цим повинні стежити власники суден.

Ще одна велика проблема – старіння флоту. Анатолій Мальцев, професор Одеської національної морської академії, каже, що за роки незалежності у нас не побудували жодного пасажирського судна. А всім плавзасобам, що зараз у строю, вже за 30 років. Мальцев вважає, якщо всі прилади на судні фізично застаріли, то в будь-який час вони можуть вийти з ладу. Одеський фахівець, який є членом Лондонського інституту навігації, скептично ставиться до перевірок стану паважирських суден, що почалися в державі.

«Якщо серйозно вирішувати це питання, то більше ніж дві третини, якщо не весь пасажирський флот, треба списувати, – стверджує професор Мальцев. – У нас же закривають очі на певні недоліки, залишають це на совісті судновласників».

КАШТАН-12

Рік побудови
1986

Пасажиромісткість
140

СУДНОВЛАСНИК
МПП «Уют сервіс»
(м. Білгород-Дністровський)

ЛЕБЕДИНКА

Рік побудови
1990

Пасажиромісткість
56

СУДНОВЛАСНИК
ФОП
Раховський О. В.
(м. Вилкове)

АНЕМОНА

Рік побудови
1970

Пасажиромісткість
100

СУДНОВЛАСНИК
ФОП Мадоні В. В.
(м. Білгород-Дністровський)

КАПІТАН Т. Г. ПАРІЙ

Рік побудови
1964

Пасажиромісткість
82

СУДНОВЛАСНИК
КП «Тернопіль-електротранс»
(м. Тернопіль)

СТЕПАН РУДАНСЬКИЙ

Рік побудови
1984

Пасажиромісткість
66

СУДНОВЛАСНИК
МПП «Крок»
(смт Сергіївка, Одеська обл.)

КАСАТКА

Рік побудови
1980

Пасажиромісткість
до 12

СУДНОВЛАСНИК
ООКП
«Острівне»
(м. Одеса)

ПАРОМ «СП-2»

Рік побудови
1958

Пасажиромісткість
65

СУДНОВЛАСНИК
ДП «Запорізький річковий порт»
АСК Укррічфлот
(м. Запоріжжя)

Людина vs система

Дисидент Петро Вінс про очищення від совкізму та бізнес без «даху»

Спілкувався
Лесь Белей

Фото:
Андрій
Ломакін

У постколоніальному суспільстві завжди бракує нонконформістів. Усі авторитарні режими старанно викоринують їх із соціуму, тому після звільнення треба шукати зі свічкою тих, хто не поступається принципами і ставить чоло владній системі та її пристосуванцям. Однак такі приклади є. Біографія Петра Вінса – це життя нонконформіста. Пан Петро розповів *Тижню* про свій досвід «чесності перед собою».

У. Т.: Прізвище Вінс не зовсім типове для наших широт, розкажіть про свої корені.

– Моя мати – українка, батько – наполовину росіянин, наполовину німець. За освітою він інженер, закінчив КПІ, а крім того, ще й пастор у дев'ятому поколінні. Мене з дитинства готували до того, щоб я став десятим, але не судилося. Дідусь по батьковій лінії – місіонер, приїхав із Канади на Дальній Схід, одружився на моїй російській бабусі й осів. Советська влада його двічі судила і слід його пропав. Тільки за часів Горбачова ми отримали документи, у яких було записано, що 1937 року його розстріляли.

ВКОРОТИТИ ВІКУ СРСР

У. Т.: Ви були наймолодшим членом Української Гельсінської спілки. Що підштовхнуло вас до рішення стати дисидентом?

– 1976-го мого батька посадили вдруге на 10 років, мені тоді було 20. Під час судового процесу нам допомагали московські правозахисники. Завдяки цьому оточенню я познайомився із самвидавом і творами Солженіцина. Моє покоління вважало, що коли в результаті нашої діяльності вдасться вкоротити існування СРСР хоча б на три хвилини, то це варте такої посвяти. Ми влилися в дисидентське життя, бо

не мали іншого вибору. У нас був приклад батьків і дідів, які боролися за свободу.

У. Т.: Яким було середовище Української Гельсінської спілки?

– Усе було страшенно розпрошено. Левко Лук'яненко, який повернувся після 15-річного заслання, перебував під домашнім арештом у Чернігові. Тобто він не мав права покидати місто, а своє помешкання – після десятої вечора. Усі, хто вступав до Української Гельсінської спілки, відразу потрапляли під прес системи і їх практично за півроку садили. Я був тоді молодим, і все це здавалося мені дуже романтичним: за тобою їздять машини і стежать. У нашому середовищі ми підтримували одне з одним якісь контакти, але вони були дуже хаотичними та непостійними. Кожен мав свої обов'язки, наприклад, доправляти з Москви документи і літературу або гроші. Що цікаво, тоді багато коштів для українських націоналістів надходило через Москву. Не було ніякої різниці між сіоністами, націоналістами, демократами. Усіх нас об'єднувала мета: скинути гніт советської влади.

У. Т.: Як система боролася з вами?

– Щороку 5 або 10 грудня ми їздили до Москви під пам'ятник Пушкіну, де відбувалася акція під патронатом Андрія Сахарова «День прав людини». У ній зазвичай брали участь 70–100 осіб, на яких уже чекали озвірілі чекісти. У 1979-му, коли я збирався туди, мене зняли з поїзда на київському вокзалі, обшукали і повезли в Лук'янівське СІЗО. Начитавшись Солженіцина, вже знав, як поводитися, тому оголосив голодування. На Лук'янівці мене прийняли відмовилися, і чекісти були змушені забрати у свій ізолятор. Коли в'язень голодує, то стає га-

рчим каменем, який перекидають з рук у руки, щоб не обпектися. Тому потім мене відправили до психлікарні, але лікар сказав, що я здоровий. Мені дали 15 діб, які я проголодував, потім ще 15, але на 22-гу добу відпустили. Через півтора місяця знову арештували на вулиці. За нашою домовленістю на допитах ми зберігали абсолютне мовчання. Тобто я називав своє ім'я та прізвище, рік народження, а на інші запитання не відповідав. На одному допиті мене намагалися розкрутити на розмову п'ять старших досвідчених чекістів. Години три я мовчав. І раптом сказав їм: «Подивіться на свої руки». Від несподіванки вони справді поглянули. Я продовжив: «На них кров мого батька, дідуся і бабусі, а також мільйонів загиблих людей. І цю кров ви ніколи не змиєте». Мене відпустили, а через кілька місяців засудили на рік за дармоїдство, чи, як тоді казали, «тунеядство».

Після терміну я почав контактувати з американським посольством, що не сподобалося чекістам, мені погрозували. Якось вивезли в машині за Київ і залишили в лісі. Я повернувся, пішов знову в посольство, щоб поскаржитися. Урешті одного вечора службісти напали на мене. Їхнім планом завадили сидіти, але вони встигли перебити мені ногу. А потім сталося так, що обміняли чотирьох політв'язнів, серед яких були мій батько та Валентин Мороз, на двох советських шпигунів з ООН. Так я потрапив до Америки.

ВІД АНАРХІЇ ДО АВТОРИТАРИЗМУ

У. Т.: 1993 року ви переїхали до Росії. Якими були дикі 1990-ті в Москві?

– З одного боку, там панувала свобода, з іншого – анархія. Насправді свободи преси не існувало, тому що вся вона була куплена, усі матеріали замовні.

Петро Вінс
(народився 1956 року в Києві) – дисидент і підприємець, наймолодший член Української Гельсінської спілки, засновник російської журналістської премії імені Андрія Сахарова (2000 рік)

Я мав багато знайомих журналістів та редакторів, і всі вони пишалися тим, що ні рядка не написали безплатно. Мені казали: «Хороший журналіст продається тільки раз». Ще в той час була велика проблема з вуличним бандитизмом. Потім усе це перейшло на інші рівні: рекетирів або розстріляли, або посадили, або вони стали поважними бізнесменами. У 1993-му я почав фактично з нуля розбудовувати свій бізнес у логістиці. У 2008-му в моїй фірмі працювали 112 осіб і оборот становив \$10 млн на рік.

У. Т.: 2008 року у вашій компанії «Вінленд – ХХІ ст.» виникли проблеми з владою. Що сталося?

– У 2000-му я заснував журналістську премію імені Андрія Сахарова. Вона вручається до сьогодні і є цілком незалежною. Щороку вибираємо лауреата та чотирьох номінантів. Акцент робили на регіони, оскільки розуміли, що там влада значно сильніша, а журналісти беззахисніші. За 10 років ми нагородили близько 50 осіб. Поміж лауреатів була й Анна Політковская.

Потім, коли мій бізнес розкрутився, а в мене не було ніякого «даху», почали приходити різні люди і казати, що має бути якась протекція. Один знайомий працівник російського МВС навіть повідомив, що я належу до чорних списків... На мій подив, він зізнався, що в них є списки компаній, «які ні під ким не ходять». Отже, до мене почали навідуватися. Першого разу навіть побили моїх співробітників. Потім я здійснив скандал у пресі, й проти мене порушили кримінальну справу за несплату податків. Як наслідок – довелося покинути Росію. Мене оголосили у федеральний розшук, спробували також і в міжнародний, але адвокатам вдалося довести, що підстав для міжнародного розшуку немає, адже сума незначна.

Моя дружина – юрист. Вона подала позов на міліцію до цивільного суду і без хабарів виграла всі три інстанції. Тепер черга за прокуратурою, але, щоб закрити справу, усі мої адвокати просто називають мені суми. І я зрозумів, як працює система. У всіх суддів є розгалужене коло знайомих. Мій ад-

вокат сказав, що коли стане відомо, який суддя розглядатиме справу, то він за день знайде на нього вихід. Тобто захисники стали кур'єрами, які знають, кому і скільки треба дати, щоб усе вирішилося як слід. Від самого початку я відмовився платити. І так втратив увесь бізнес.

Вочевидь, річ у совкізмі. Пам'ятаю, коли сотні разів їздив у тролейбусі й бачив плакат «Народ и партия едины», то посміхався із сарказмом, але у свідомості це все одно відкладалося. І так у всіх. Це як Coca-Cola. А коли в житті трап-

після довгої перерви навідався в Київ і пройшовся вулицями дитинства, то відчув, що це моя земля. Я спостерігав за політикою в багатьох державах і зрозумів, що все в наших руках. Громадські організації та «маленькі українці» можуть зреформувати суспільство значно ефективніше, ніж політики.

Приїхавши до Києва, довго розглядався і вирішив зайнятися своєрідним вуличним мистецтвом, тому заснував фірму StreetArtBeat, яка популяризуватиме на футболках найкращі зразки сучасного арту.

ляються такі історії, як у мене, це допомагає очиститися від совкізму.

У. Т.: Який ваш статус сьогодні: ви перебуваєте в розшуку чи є персоною нон-ґрата в Росії?

– Тепер я тільки у федеральному розшуку РФ. Технічно Україна не може мене видати Росії, оскільки я отримав її громадянство.

В УКРАЇНСЬКІЙ ЄВРОПІ

У. Т.: Що привело вас знову в Україну?

– Після поневірянь по світу я таки повернувся сюди. З 1979-го не був тут. Жив у 16 країнах і ніде не мав відчуття дому. А ось років вісім тому, коли вперше

У. Т.: Чи різняться чимось ведення бізнесу в Україні та Росії?

– Важко сказати... Складається таке враження, що люди в Україні дуже охоче відгукуються на пропозиції про роботу, але вони страшенно необов'язкові. Можуть щось пообіцяти і не зробити, призначити зустріч і не з'явитися. У Росії з приходом Путіна державні органи отримали велику владу. Я часто повторюю, що там люблять віднімати і ділити, а додавати і множити не вміють. Київ здається мені більш європейським містом. Своїм московським друзям завжди кажу, що Київ – це остання європейська, а Москва – перша азійська столиця. ■

Друге нашестя

Хто повернув більшовиків в Україну?

Автор:
Дмитро
Калинчук

У перші дні січня 1919 року губернський комісар Харківщини Сергій Тимошенко приїхав до Києва і зажадав зустрічі з чільниками української Директорії. Він щойно пережив обстріли, бачив ешелони з пораненими та чув звіти наших командирів, із яких було очевидно, що Червона армія розпочала наступ на українські терени. Це війна, і треба було

терміново гуртувати сили для оборони рідного краю. Та зустріч із головою Директорії Володимиром Винниченком Тимошенка приголомшила. Відмахнувшись від почутого, той заявив, що ніякої війни насправді немає, а з українським військам притистоять окремі більшовицькі банди. 3 січня 1919-го червоні взяли Харків. То був початок кінця незалежної Української держави.

КИДОК СТОРІЧЧЯ

Історію другого пришествя більшовиків в Україну треба починати з літа 1918 року, коли в Таращанському та Звенигородському повітах спалахнуло повстання на чолі з Миколою Шинкарем проти влади гетьмана Скоропадського, інспіроване двома українськими партіями, які раніше входили до складу Центральної Ради: соціал-демократами та есерами. І

перші і другі ніяк не могли змиритися з втратою влади. Вони оголосили гетьмана Скоропадського узурпатором і відверто закликали селян до бунту проти нього. Умови сприяли: в Україні стояли німецькі війська («окупаційні», згідно з термінами соціалістів), що збирали в селян хліб, який український уряд зобов'язався поставити Німеччині. Те, що саме Центральна Рада запросила німців і пообіцяла їм хліб, м'ясо та цукор, соціалісти забули відразу, тільки-но влада вислизнула з їхніх рук.

Повстання було придушене частинами німецької армії та гетьманської державної варти. Лідери соціалістів зрозуміли, що самотужки Скоропадського їм не здолати. Потрібні були союзники ззовні. Тож бунтівники

почали шукати контактів із московськими більшовиками.

У серпні 1918 року відбулися переговори між представником уряду червоної Росії Дмитром Мануїльським та лідерами українських есерів і соціал-демократів. «Вони згоджувались підтримувати нас не активно, а посиленням своєї розвідочної діяльності на фронтах, щоб тим привертати увагу німецько-гетьманських військ. Вони зобов'язувались визнати той лад, який буде встановлено новою українською владою й абсолютно не втручатись у внутрішні справи Української Самостійної Народної Республіки. Зі свого боку ми обіцяли легалізацію комуністичної партії на Україні. Д. Мануїльський, з яким я переважно вів ці переговори, пропонував мені грошей на піддержку

ОРДА.
Група членів
Раднаркому
Криму. 1918 рік

справи...» – писав пізніше Володимир Винниченко. Можна тільки дивуватися цинізму та нелюдській жазі влади соціалістів. На угоду з червоною Москвою проти українського керівництва вони пішли після Крут, боїв за Київ і київської бійні, вчиненої горлорізами червоного командарма Міхаїла Муравйова.

Червона Росія конала від голоду та розрухи. Генеральний консул Української держави в Москві повідомляв: «Тисячні товпи людей облягали консульство, звертаючись з проханням про реєстрацію до українського громадянства, переїзд на Україну». У Москві не сумнівалися в антибільшовицьких настроях гетьмана Скоропадського, колишнього царського генерала. Було зрозуміло, що в разі виходу з України німців він обов'язково надаватиме допомогу білому руху у війні проти червоної Москви. При цьому сподіватися на більшовицьке повстання в Україні було марно: «Нема чого і розраховувати, без перекидання значних сил Червоної армії не те що на успіх революційного руху в Україні, а навіть на його виникнення», – звітував член Революційної Ради Українського фронту Епштейн. Потрібні були ті, кого Ленін називав «корисними ідіотами», політична сила всередині України, яка взялася б влаштувати антигетьманський опір і таким чином занурила б країну в хаос безпосередньо перед приходом більшовиків. Червона Москва мала собою пишатися – «корисні ідіоти» прибігли до неї самі.

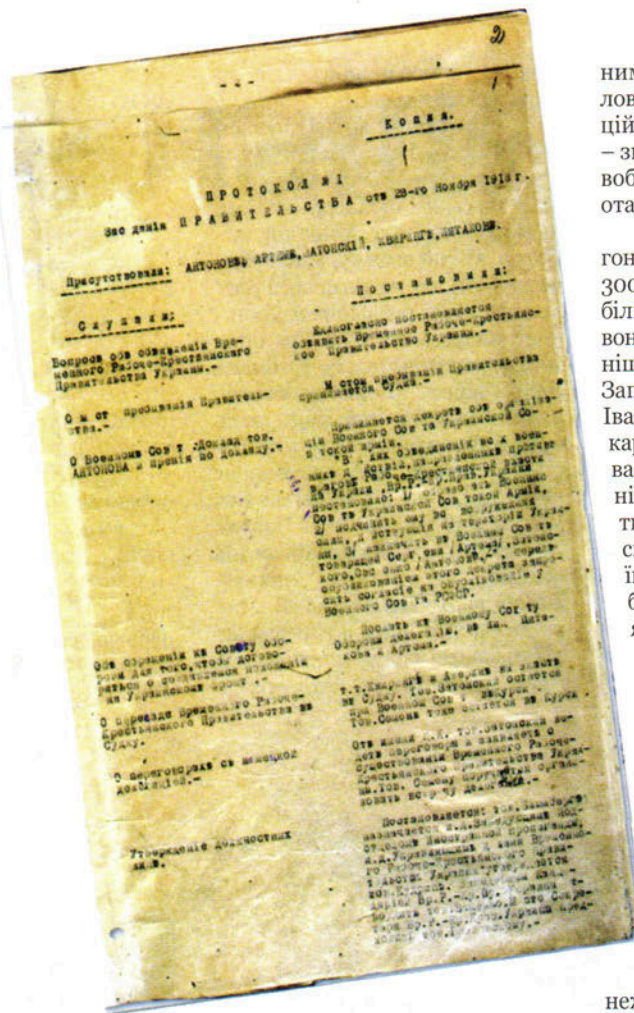
ЛОКШИНА НА ВУХА І БАГНЕТІ

9 листопада в Німеччині внаслідок революції зрікся престолу кайзер Вільгельм II. Її війська мусили покинути Україну. 13 листопада в Києві таємно було обрано Директорію, яка мала очолити заколот проти гетьмана Скоропадського. А перед тим, 11 листопада, Раднарком червоної Росії постановив у десятиденний термін розпочати наступ «на підтримку робочих та селян України, що повстали проти гетьмана».

Підтримувати «робітників та селян» червона Москва заходила раніше, ніж вони збунтувалися. І в тому немає нічого див-

ного. У справі дестабілізації обстановки більшовики не поклалися на самих лише українських соціалістів. Невдовзі після втечі з України червоні створили в Таганрозі Повстанський народний секретаріат, якому було поставлено завдання максимально розширити на території нашої країни кількість комуністичних організацій. На діяльність цього органу ЦК РКП(б) одразу ж виділив 34 млн крб. Для координації роботи більшовицького підпілля в Україні було послано досвідчених агітаторів. Гроші й фахові агітатори робили свою справу. Уже в червні загальний страйк залізничників охопив 200 тис. осіб. 6 червня було підірвано пороховий склад на Звіринці, у передмісті Києва. 31 липня злетів у повітря склад набоїв в Одесі. У липні – серпні відбулося 11 страйків робітників-металістів. У вересні спалахнув всезагальний бунт залізничників. Кількість підпільних більшовицьких організацій в Україні восени 1918-го сягала 200.

Крім того, червоні постійно тримали напоготові частини українських повстанських дивізій – загони більшовиків, що втекли з української армії в березні 1918 року. Командували ними майбутні «революційні герої» Василь Боженко, Микола Щорс, Тимофій Черняк тощо. Розташувавшись на кордоні в 10-кілометровій нейтральній зоні проти Чернігівщини, Сумщини та Харківщини, ці угруповання здійснювали нальоти на українські терени та чинили терор по селах. «Дивізія знаходиться в самому розшарпаному, неорганізованому та безпорадному стані. Настрої у всіх бандитські, порядок і організація відсутні», – звітував комдив Локотш під час реорганізації цих загонів у впоряджену бойову частину. Після наказу Раднаркому повстанські дивізії стали терміново поповнювати людьми, зброєю та фаховими командирами. Більшовикам було дуже зручно використовувати ці військові частини. Якби задуми червоної Росії закінчилися катастрофою, завжди можна було виправдатися, що мав місце не наступ Червоної армії, а повстання українських більшовиків на українських землях і Москва тут, мовляв, ні до чого.

ОДНОЧАСНО З ДИРЕКТОРІЄЮ. Протокол першого засідання більшовицького Тимчасового робітничо-селянського уряду України від 28 листопада 1918 року. Згідно з ним утворювався цей уряд, проголошувалося місце його перебування – м. Суджа (нині в Курській області Росії) та персональний склад

Сил Червоної армії бракувало задля наступу на українські терени. Проте об'єднання старань більшовицьких ревкомів з осередками українських соціалістичних партій дали дивовижні результати: в Україні мов гриби після дощу поставали численні повстанські загони: Махна, Зеленого, Коцура, Божка, Григор'єва, Ангела, Череняка та багатьох інших. Більшовики були навіть у загонах отаманів-самостійників: у Зеленого й Ангела вони очолювали ревкоми. Антонов-Овсієнко з гордістю писав: «Наші ревкоми відсилали під знамена Директорії повстанців для отримання зброї і для спільних дій аж до повалення гетьмана... петлюрівські загони у чималій долі мають елементи схильні до підтримки радянської влади».

Діяльність повстанців недовзі зробила становище українських військ просто скаженим. «Окрім російських більшовиків, куди не повернись – у мене скрізь фронт... Таким є Махно... як тільки вдається кінчити з

ним – у Прилуках піднімає голубу Ковтун... Багато допомоги у цій справі надав Шинкар і Ко...» – звітував Києву командувач Лівобережною групою армії УНР отаман Петро Болбочан.

Чисельність повстанських загонів на осінь 1918 року сягнула 300 тис. осіб. Крім соціалістично-більшовицької пропаганди червоні вдало грали і на приземленіших мотивах. Старшина штабу Запорізького корпусу армії УНР Іван Барило пригадував: «Шинкарівці блукали по місту і грабували... Возилося добро з магазинів на снях, на возах... Спротиву майже не клали, зброю склади, але були такі навіть наївняки, що вимагали по 40 карбованців «добових» за роботу як їм було обіцяно, коли вони «повалять гетьманський панський буржуазний уряд і проженуть німців».

Видається дивним, але проти наступу на Україну категорично висловлювалося командування Червоної армії. Військові вважали безглуздям починати війну з нею у той час, коли РСЧА ледве стримувала тиск білих козаків генерала Краснова під Воро

нежем. Певно, саме тому операцію проти Української держави очолив Володимир Антонов-Овсієнко – не фаховий військовий (підпоручик-дезертир), а досвідчений політик і революціонер. Дії армії мали стати допоміжними до діяльності більшовицьких ревкомів та повстанських загонів в Україні. Скорднувати роботу політичних організацій, повстанців і військових частин могла саме така фігура. «Зараз можна големи та нахабними руками взяти те, що потім доведеться брати лобом», – поспішав Антонов-Овсієнко.

ПОШИТИ В ДУРНІ

Більшовики наступали. Українські командири благали Директорію сконцентрувати зусилля проти червоної навали, однак вона лишалася глухою і німою. Володимир Винниченко всерйоз вважав, що все це і є «усилення розвідочної діяльності на фронтах, щоб тим притягти увагу німецько-гетьманських військ», обіцяне йому більшовиками. Директорія сумлінно дотримувала свого слова – в умо-

вах більшовицького наступу на Україну легалізувала Комуністичну партію.

Після падіння Харкова Директорія таки надіслала до Москви телеграму із запитанням, що, мовляв, діється? На це нарком іноземних справ Георгій Чічерін не змигнувши оком заявив, що ніяких військ радянської Росії на теренах України немає, а воєнні дії відбуваються між арміями Директорії та українського радянського уряду. Причиною «повстання української бідноти» було названо недемократичну політику Директорії, як-от репресії командирів проти більшовицьких ревкомів, які (лише!) захоплюють владу за спиною діючих частин українського війська. Червоний нарком зухвало брехав, лише 18 грудня було ухвалено «Положення про Радянську армію України», у якому чітко зазначено: «Радянська Українська армія входить складовою частиною в загально-російську... в оперативному відношенні вона цілком підпорядкована головнокомандуючому всіма збройними силами Російської республіки». Задуривши голову міністрам Директорії, Чічерін заявив, що радянський уряд чекатиме доказів зміни політики Директорії – повернення до демократії та припинення боротьби проти трудящих мас. Проте Москва милостиво згодилася прийняти в себе представників України для переговорів.

І Директорія пристала на вимоги Москви. Червона армія йшла вперед, у тилу українського війська більшовицькі ревкоми не криючись чинили диверсії і розкладали новобранців, а Київ забороняв їх розганяти, аби «надати докази» Москві. «Ваша допомога один міф... Авангарди цієї допомоги уже прийшли, але я не маю часу їх роззброїти, бо то є зброд а не війсьско», – писав Директорії збурений отаман Петро Болбочан.

Війну червоній Росії Директорія оголосила тільки 16 січня. Уже були втрачені Харків та Чернігів. Замордований Запорізький корпус армії УНР ледве стримував натиск більшовиків під Полтавою, Сіра дивізія задкувала до Києва, а Чорноморська дивізія героїчно гинула під Котопом. Проте жодних рішучих заходів для оборони країни від ворога не

МАРНА РАДІСТЬ. Симон Петлюра, член Директорії УНР під час параду в Києві 19 грудня 1918 року з нагоди вступу Директорії до міста. Кадр із кінохроніки

ГЕОРГІЙ П'ЯТАКОВ (1890 – 1937). Голова більшовицького «Уряду України» (листопад 1918 – січень 1919 років), котрий розробив план другого наступу Червоній армії в Україну

було вжито. Директорія і далі гралася в демократію – заходила проводити вибори до «Трудового конгресу» і тому не бажала йти на непопулярні кроки. Україна була приречена.

5 лютого більшовики зайняли Київ. Але переговори з Москвою тривали.

Нарешті 7 лютого Директорії було передано телеграму: «Український робітничий та селянський уряд прийняв братське посередництво Російського радянського уряду з приводу угоди з Директорією, за умови визнання наступних трьох принципів: перше – визнання з боку Директорії Радянської влади; друге – суворий нейтралітет України з активним захистом проти військ Антанти, Денікіна, Краснова і поляків; третє – спільна боротьба з контрреволюцією...» Фактично їй пропонували скласти зброю. Відвергим знуцанням цю телеграму визнано навіть командування Червоного Українського фронту. Директорія на телеграму не відповіла і більше переговорів із Москвою не влаштувала.

А вже за кілька місяців по черзі спалахнули повстання отаманів Зеленого, Ангела та Григор'єва. Червоний обман виліз на світ Божий у всій своїй потворній формі. Селяни, незадоволені за часів Скоропадського поверненням панів і реквізиціями хліба німцями, отримали режим продовольчої диктатури і про-

дрозкладки. За гетьмана робітників-страйкарів штрафували і садили, за більшовиків – розстрілювали. Інтелігенція, обурена недостатньою українізацією, одержала катівні «чрезвычайок». Соціалістичні партії здобули владу згідно з приказкою «у вагоні – Директорія, під вагоном – територія». Трагічною була доля військових – українських хлопців, які, голодні й виснажені, мусили помирати в незлічених багнетних атаках через нечужані досягнення політиків-соціалістів.

Україна шалено протистояла більшовизму. Близько 200 повстанських загонів чинили опір навіть після закінчення Визвольних змагань. Але момент було втрачено – перемога червоних стала справою часу.

Друге пришестя більшовиків в Україну унікальне тим, що, по суті, вся операція була одним величезним «кидком». Примітивно пошивши в дурні діячі Директорії, вони захопили у владу багатющу територію з 26-мільйонним населенням. Поза сумнівом, саме завоювання нашої держави має очолити рейтинг найвдаліших афер ХХ сторіччя. Кажуть, той, хто сідає грати в карти з шулером, зазнає поразки тієї миті, коли бере їх до рук. Керівники Директорії прогнали війну ще у вересні 1918 року, коли заходилися укладати угоди з російськими більшовиками. ■

ПРИБОРКУВАЧ

короля інструментів

Органіст Володимир Кошуба вважає, що слава йому не загрожує, бо він завжди сидить спиною до публіки

Автор:
Олена Чекан

Фото:
Андрій
Ломакін

Непосидючий, смішливий, вдягнений по-спортивному, він мало чим нагадує всесвітньо відомого музиканта. Жодного натяку на пафос чи пітет до власної персони. Натомість розповідає, що з імпровізацією в нього не склалося: «Я щиро заздрю органістам, які вміють це робити. Ось французька виконавиця Мішель Леклерк імпровізувала так, що аж дух перехоплювало!» Та якщо без зайвої скромності, Кошуба єдиний з-поміж українських інструменталістів, хто виступав у паризькому соборі Нотр-Дам та на знаменитих му-

зичних фестивалях у Зальцбургу. Серед його шанувальників Гельмут Коль і мер Кіото, а під час гастролей Америкою органіста зазвичай вітають вогні величезних неонових літер Welcome, Volodimir Koshuba!

БАТИЄВА ГОРА І ВЕЛИКИЙ СВІТ

Сидимо серед соняхів і ялинок у родовому маєтку Кошубів на Батіївій горі: два невеличкі одноповерхові будиночки, що явно програють сусідським триповерховим «хатинкам». Перший спорудив ще дід музиканта 1913 року, другий поруч – батько. Ка-

шуби – західнослов'янський етнос, що живе на північному заході Польщі, їх налічується близько 300 тис. Коли в 1920-х роках радянська влада почала переслідувати іноземців, дідові пана Володимира вдалося змінити одну літеру в прізвищі: став Кошубою, може, тому і вцілів.

«Я нещодавно їздив із концертами на батьківщину моїх предків, виступав у Картузах, Гданську. Було дуже приємно почути кашубську мову, скуштувати місцевого вина й хліба, – ділиться музикант. – Дякувати дідові маємо не лише чудове місце для життя, тут зручно за-

йматися музикою, можна грати і вдень і вночі, ніхто не стукає у стіни. Зі Швейцарії привіз електроорган, є ще прекрасний рояль Bechstein, виходить справжній сімейний музичний салон. На почесному місці – дідова гітара. Коли є час, викошую траву, а соняхи самі насіялися: щозими у нас тут до 200 пташок годується, тож раз на два тижні купую для них на Лук'янівці мішок соняшникового насіння...»

До 1991 року у Володимира Кошуби виходило до 100 концертів на рік, географія – увесь Радянський Союз і коли-не-коли якась соцкраїна. Нині музикант гастролює цілим світом, проте тільки з власної ініціативи та завдяки особистим стосункам. Його знають, тож запрошують. І це попри величезну конкуренцію у світі більш ніж 40 тис. професійних органістів. 19 разів був у США, двічі виступав у Вашингтонському національному кафедральному соборі: «Там п'ять органів об'єднані на одному пульті, їх спільне звучання буквально потрясає!» Досить часто гастролює Італією, грав у всіх головних соборах Риму. Об'їздив європейські країни, крім Румунії та Ісландії, Латинську Америку: Аргентину, Бразилію, Уругвай. Найяскравіші враження від Японії: «всент заповнені концертні зали на три – п'ять тисяч слухачів» та Канарів: «скляна стіна зали, а за нею – океан».

У різних країнах органи мають свою конструкцію. Французькі не схожі на німецькі, англійські – на італійські. Сучасні відмінні від старовинних. Спочатку було важко, згодом маєстро при звичаївся: розробив цілу систему позначок, кольорових наліпок. Перед концертом завжди є дві-три години, щоб розібратися в тонкощах кожного інструмента: «Орган – це ж машина, яку треба оживити, спробувати розгадати її секрет, розкрити душу, а то й приборкати. Фантастична й азартна справа! Цей інструмент обрала і моя донька Вікторія. Я не тиснув, то був її вибір. У десять років вона вже виграла Гран-прі міжнародних конкурсів юних піаністів у Турині та Парижі, з 11-ти гастролювала зі мною як піаністка, та все ж пішла моїм шляхом: зараз на другому курсі консерваторії по класу органа».

ГЛУХИЙ КУТ УКРАЇНСЬКОЇ ОРГАННОЇ ШКОЛИ

«Навіщо французів дивувати французькою музикою, а німців – німецькою? – веде далі Кошуба. – Хоч би де був, намагаюся включити до своїх концертів українську. І сучасну, і старовинну: Веделя, Бортнянського, Березовського – сам зробив переклади для органа їхніх хороших творів. У нас чудові композитори, які пишуть для цього інструмента, але вони майже не відомі за кордоном. Віктор Гончаренко, Леся Дичко, Володимир Губа, Ігор Асєєв... А яка прекрасна органна музика Миколи Колесси, Євгена Льонка, Валентина Бібіка, на жаль, їх уже немає з нами».

В Україні давня традиція органної музики: більшість католицьких і протестантських храмів мали свої інструменти. Наприклад, 1939 року перед вступом Червоної армії до Львова там було більш ніж 40 органів. По закінченні Другої світової майже всі церкви в Західній Україні позакривали, органи знищили, органну музику як церковну заборонили. У Радянській Україні це зробили значно раніше, в 1920–1930-х роках. У київському костелі Святого Миколая розмістили архів КДБ, потім глушилку радіосигналі «ворожих голосів», у костелі Святого Олександра – планетарій.

Відродженню української органної школи маємо завдячувати передусім музичному діячеві та педагогу Арсенію Котляревському. Це він під час хрущовської відлиги із залишків понівечених інструментів Домініканського собору, Євангелістської церкви й костелу Святої Єлизавети зібрав у залі нинішньої Львівської філармонії перший концертний орган в Україні, у 1970 році організував клас органа в Київській консерваторії, а

в 1981-му став художнім керівником Будинку органної та камерної музики. Серед його учнів провідні органісти України Ірина Калиновська, Галина Булибенко, Наталія Висіч, Ольга Дмитренко, Валерій Михалюк і, звісно, Володимир Кошуба.

Нині ж через фінансові проблеми вже третій рік поспіль у Києві не проводяться міжнародні органні фестивалі, які за ініціативи Володимира Кошуби з 1993-го збирали найкращих органістів світу. За браком коштів позакривалися нотні магазини й видавництва, тож українські композитори опинилися в безвиході: їх не видають, не записують і, як наслідок, не виконують, бо не знають.

Проблему з партитурами зарубіжних композиторів пан Володимир вирішує самотужки: «Коли їду за кордон, привожу кілограми нот. У мене зараз органна нотна бібліотека більша за консерваторську. Запрошую своїх колег-музикантів: вибирайте, грайте. Життя не вистачить виконати всю музику, яка є в моїй бібліотеці...»

Непокоїть музиканта й те, що в Україні не будують нових концертних залів з органами, навіть у Києві на фактично більш ніж 4 млн мешканців їх лише два: філармонія і Будинок органної та камерної музики. «Тож і виходить, що, наприклад, гільдія органістів США об'єднує 27 тис. музикантів, а вітчизняна не дотягує й до 20 виконавців...» – підсумовує він.

ДОВГА ДОРОГА ДО СЕБЕ

Володимир Кошуба впевнений, що його захоплення органом не випадковий: першу музику, яку почув п'ятирічним, виконував саме духовий оркестр. Родина жила тоді на території Київського артилерійського училища на Курській, тепер там Вій-

БІОГРАФІЧНА НОТА

Володимир Кошуба

Органіст, народний артист України. Президент Всеукраїнської асоціації органістів та органних майстрів. Соліст-органіст Національного будинку органної та камерної музики України. Викладає орган у Київській спеціальній музичній школі ім. М. В. Лисенка. Почесний член Італійської академії музики. Його ім'я занесено до «Енциклопедії органістів світу» та «Всесвітнього каталогу музикантів тисячоліття», виданого Американським біографічним інститутом при Конгресі США. Музикант зробив чимало записів органної музики для радіо й телебачення, а також для платівок і дисків в Україні, США та Швейцарії.

Головні тематичні програми

- «Французька музика XIX–XX століть»
- «Концерти для органа з оркестром віденських класиків»
- «Йоганн Себастьян Бах»
- «Німецька органна музика»
- «Музика композиторів-романтиків XIX століття»
- «Паскалія, токато, адажіо»

ська академія, у будинку офіцерського складу: три сім'ї в трикімнатній квартирі. Переїхали з Білорусі, де й народився майбутній музикант. Тато – військовий, мама – інженер. «Двічі на день на плацу відбувалися розводи караулу, крокували військовослужбовці, – розповідає пан Володимир. – Мене не треба було зранку будити, за п'ять хвилин до пів на сьому я вже біг до музикантів, які стали моїми найкращими друзями, а ввечері не лягав, доки не закінчиться той щоденний музичний ритуал. Не пропустив жодного. Багато років потому, вперше почувши наживо орган, одразу згадав той дитячий захват від духового оркестру...»

Коли в консерваторії з'явився перший у Києві справжній орган (до того був лише маленький старий в Оперному театрі), Володимир Кошуба закінчував виш по класу фортепіано й отримав запрошення стати піаністом-концертмейстером столичного Театру імені Івана Франка. Але зустріч із королем музичних інструментів перевернула його життя. «Могутнє, ні з чим незрівнянне надзвучання, коли кожною клітинкою відчуваєш, що до тебе промовляє Всесвіт. Тоді й поставив собі за мету будь що стати органістом, хоча розумів, які труднощі на мене чекають», – згадує музикант.

По закінченні консерваторії відслужив в армії, згодом повернувся до Театру Франка, а невдовзі запросили до камерно-інструментального ансамблю Київської філармонії. А це співпраця з такими майстрами, як Юрій Гуляєв, Дмитро Гнатюк, Діана Петриненко, Костянтин Огневої, Микола Кондратюк, Юрій Богатіков... Виступи в найпрестижніших залах, кар'єрне зростання, пристойні гонорари. Та думка про орган не відступала. Величезних зусиль коштувало хлопцеві домогтися дозволу міністерства як виняток знову вступати до консерваторії, тепер вже по класу органа.

«Важко було поєднувати дві роботи з навчанням, але працював як звір. Руки в мене були хороші – руки піаніста, а ноги, як гіри. У 27 років для органіста починати координацію рук і ніг запізно. Консерваторія порожніла об 11-й, давав пожежникам

згадуючи НАВЧИТЕЛІВ. «Всеволод Топілін і Тетяна Кравченко дали мені високий вишкіл піаніста, Арсеній Котляревський та Хуго Лепнурм – відкрили таїни органу»

пляшку горілки, мене зачиняли на ніч, і я грав до сьомого ранку. Так тривало років два, потім придбав електроорган радянського виробництва «Прелюдія» і вже мав змогу займатися вдома. Отак у 31 рік я вдруге закінчив консерваторію. Коли в щойно відреставрованому костелі Святого Миколая відкрився Будинок органної та камерної музики, став його солістом. Плідно працював з Ольгою Басистюк, було вельми цікаво,

проте нелегко: вона співачка вибаглива. Люблю експериментувати: виступав із баяністом Володимиром Безфамільним, а згодом із бандуристом Костянтином Новицьким. Граю Джорджа Гершвіна. Мені зробили обробку однієї з тем опери «Поргі і Бес», іншу зробив сам...»

Цього року артист відзначає подвійний ювілей – 30 років головному органному залу України й стільки само втіленню своєї мрії. ■

Лицензия серії АБ № 176035 видана Кривавітрансом від 25.11.2005 р.

UM Air AIRLINES

Київ, вул. Шулявська, 7, тел.: +38 (044) 494 09 00; www.umair.com.ua

Амбітно. З гумором

Одеський міжнародний кінофестиваль продемонстрував спектр своїх бажань: показати різноманіття світового кінематографа, пограти біцепсами та залучити бізнес-структури

Автор:

Ярослав Підгора-Гвядзовський

Охопити все – було, здається, одним із головних завдань фестивалю. Не те, щоби фільмів було більше, ніж минулого року, зросла радше програмна частина. Розмах фестивалю – ось те, що вразило, бо саме він продемонстрував спектр бажань організаторів: показати різноманіття світового кінематографа, власні можливості та залучити бізнесструктури. Перше завдання апелювало до комедійного спрямування фестивалю і стосувалося власне кіно: що воно живе, його знімають по всьому світу не лише для розваг, а те, що для втіхи, теж може бути високохудожнім; що гумор можливий не тільки в комедії, а й у драмі, трагіфарсі й навіть у маргінально-інтелектуальному не-розбери-чому. Друге – це справжня гра біцепсами, «панті для прієзжіх», із шикарними готелями, крутими клубами і сильною рекламною підтримкою. Третє – заявка на майбутнє, бо організація кіноринку і пітчінгу (презентація кінопроекту як фінансово привабливого продукту. – Ред.) стосується саме бізнесменів і продюсерів, які вже займаються чи тільки б хотіли займатися кіно шляхом інвестування у нього капіталів.

Без сумніву, як людину при знайомстві зустрічають за одягом, так і фестиваль оцінюють за виглядом. «Одеський міжнародний» 2010 року був, як вискочень, нахабно лискучим, гламурним і з претензією на інтелектуальність. Знайомство відбулося, і цього року оцінювати потрібно було вже розмову новоприбулого, яка б підтвердила гучні заяви про наявність за душею чогось вартісного. До того ж, що, можливо, важливіше саме в Одесі, потрібно було «ответити за базар», чи вигідно вкладати ті немаленькі кошти, які у фестиваль очевидно вклали?

ЩО ЗРОБИЛИ

Показовим був резонанс: кінотеатри майже від ранку і точно до ночі переповнювали глядачі (і лише дехто з них був з «безкоштовними» бейджками журналістів), причому навіть на фільмах конкурсної програми. А для українських фестивалів, наприклад для «Молодості», конкурс характеризується часто-густо маргінальними витворами, які більше спрямовані на пошук форми, ніж на вияв чіткого змісту. Одеський фестиваль у цьому плані вигідно вирізняється: тут показують здебільшого зрозуміле кіно, але часом трапляються справжні мистецькі глиби. Та й навіть на них глядачі сидять адекватні, і яблуку у залі немає де впасти. Як це відбулося на «Вбийте мене, будь ласка!» Оліаса Барко.

ПРИНАДА ДЛЯ КІНОМАНІВ. Актор Джон Малкович привіз до Одеси фільм «Бути Стенлі Кубриком»

ФОТО: PHIL

Бельгійська складна фарсова драма із вмістом чорного гумору, сарказму та соціальним і філософським підтекстом викликала справжній фурор серед глядачів: ні тема самогубства, ні показ убивств, ні карколомний сюжет не налякали публіку, котра по закінченню влаштувала фільму справжні-сінькі овації. Достойний приз фільм його і отримав – за режисуру.

Взагалі конкурс Одеського кінофестивалю, заявленого як «гумористичний», виявився не таким однозначним, як на те сподівалися. Наприклад, назвати «Дівчишко» Селін Ш'яма смішним ну ніяк не можливо, хіба що для когось виявиться кумедним сюжетний хід, коли дівчинка, що схожа на хлопчика, будучи сприйнятою в компанії хлопців за одного з них, продовжує підігравати своїм новим друзям. Драматизм ситуації пов'язаний не із жартом, а зі ставею самоідентифікацією, і доріжка звідси веде до теми гомосексуалізму (приз «Тедді» на Берлінале цього року каже сам за себе). Журі на чолі з польським актором Єжи Штуром, відомим за комедійними ролями, оцінило власне не сумнівний жарт, а своєрідність ситуації, яка на екрані була викладена неймовірно делікатно і лагідно, із відчуттям справжності і природності. Фільм отримав головний приз, чим показав ще одну прикметну ознаку фестивалю – журі тут підбирають не так за відоме ім'я, як за розважливості думки і розумні висновки.

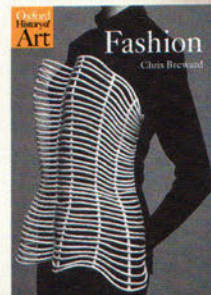
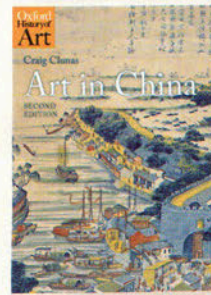
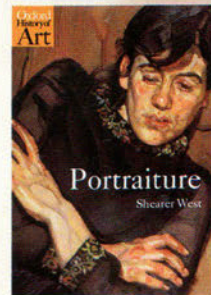
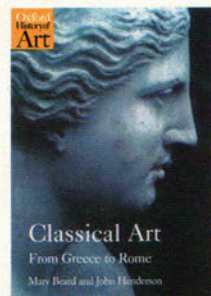
Хоча скаржитися на відсутність зіркових імен теж не доводиться. Крім звичного для України російського «десанту» на чолі з «баріном» Нікітою Міхалковим, до Одеси приїхали грузини Отар Іоселіані та Нана Джорджадзе, португальська акторка Марія де Медейрош і світова зірка актор Джон Малкович. У головному журі також були і наша Ада Роговцева, і російський режисер Валерій Тодоровський, і німецький кінокритик Клаус Едер. З майстер-класами, зокрема, завітали голлівудський викладач режисури Марк Тревіс, що презентував нові техніки роботи над сценарієм та директор Ізраїльського кінофонду Катріель

К Н И Г А Р Н Я

History of Art at Ye Bookstore

Looking at art history from a fresh perspective*

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

*Історія мистецтва в Книгарні «Є»

Свіжий погляд на історію мистецтва

www.book-ye.com.ua

НАЙКРАЩІ ФІЛЬМИ ФЕСТИВАЛЮ*

«ПІНА»,
реж. Вім Вендерс
(Франція, Німеччина, Велика Британія)

Це перший мистецький фільм, у якому використана

технологія для мас – 3D. Присвячений німецькій танцівниці та хореографу Піні Бауш, родоначальниці так званого фізичного театру, він поєднує танцювально-музичні моменти з документальними, з інтерв'ю, які дають артисти Вуппертальського танцтеатру, розказуючи про роботу з Піною. Презентований на Берлінале, в Одесі фільм мав шалений успіх. Вихід в український прокат – 15 вересня.

«КЛИЧКИ»,
реж. Себастьян Денхард (Німеччина)

Дебютний біографічний фільм про братів Кличко (і досить вдалий) му-

сили презентувати самі боксери, але напередодні помер їх батько, якому у фільмі приділено ледве чи не третину часу, такий він був важливий для своїх синів. Загалом стрічка має класичну форму документального фільму про певних фігур у спорті: успіх у перших кадрах, а далі – ретроспекція в минуле. Часом на інтерв'ю фільм трохи «провисав», але на моментах боїв досягав неймовірних висот переживання. Вихід в український прокат – невідомий.

«ПЕРЕЖИТИ ЖИТТЯ (ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА)»,
реж. Ян Шванкмаєр (Чехія, Німеччина, Японія)

Сюрреалі-

стична радість від одного з найвизначніших режисерів у цій царині. Для стрічки Ян Шванкмаєр вигадав смішну форму, коли, не маючи грошей на зйомки, він вирішив не знімати акторів і в декораціях, а використати лише їх фотографії. Так і вийшов анімаційний (техніка аплікація) фільм, втім, із чітким сюжетом, чого від режисера ніхто давно вже не очікує. Це історія чоловіка, який у сні закохується в красуню, і вирішує тепер більшу частину свого часу присвятити сюрреальним стосункам зі своїм ідеалом. Вихід в український прокат – невідомий.

«МЕЛАНХОЛІЯ»,
реж. Ларс фон Трієр (Данія, Швеція, Франція)

Один з най-

більших подарунків, що отримали глядачі Одеського кінофестивалю. Тепер вже не дивно, чому зал з «Меланхолією» так інтенсивно штурмували глядачі, використовуючи погрози, сльози і, хто знає, може й гроші на підкуп. Але фільм Ларса фон Трієра того вартий (див. стор. 60)

*за суб'єктивною оцінкою автора

КОНКУРС ОДЕСЬКОГО КІНОФЕСТИВАЛЮ, ЗАЯВЛЕНОГО ЯК «ГУМОРИСТИЧНИЙ», ВИЯВИВСЯ НЕ ТАКИМ ОДНОЗНАЧНИМ, ЯК НА ТЕ СПОДІВАЛИСЯ

Шорі, який навчав створювати фільм від студентського до повнометражного. Крім того, проводили «Літню кіношколу», де головуючі Александр Мітта, Вадим Перельман і Валерій Тодоровський пояснювали молодим кінематографістам основи написання сценаріїв. А на пітчінгу, який відбувався у рамках кіноринку, наші режисери презентували свої проекти, шукаючи гроші, продюсерів чи меценатів, аби зрушити з мертвої точки сценарної розробки або етапу пре-продакшну (детальніше про пітчінг на сайті tyzhden.ua).

До слова, хоча українську мову на фестивалі було важко почути (навіть переклад фільмів на субтитри виконувався російською), українського

кіно було достатньо. Не говорячи про конкурс, де достойно виглядав фільм Олександра Шапіро «Без Пор Но», глядачам представили і програму «Українська лабораторія» з чотирма повнометражними картинами і альманахом короткометражок «Закохані в Київ», і програму «Зроблено в Одесі», і «Ретроспективу: українські комедії». Поза конкурсом презентували унікальну 95-хвилинну підбірку з 331 ролика під назвою «Життя за один день», яка була зроблена минулого року на основі короткометражок з YouTube, і серед яких були дві за авторства українців.

КУДИ ПРЯМУЮТЬ

Одеса – курортне місто, і організація фестивалю саме тут і в літній час – ідея банально-геніальна. Йдеться про кінематографічний «електротат» і міський ландшафт, про аборигенів міста і туристів і, зокрема, про Потьомкінські сходи – вражаючий подарунок долі як дійству, так і самим одеситам, де фільми на кшталт тогорічного «Панцерника «Потьомкіна» Сергея Ейзенштейна і цьогорічного «Метрополісу» Фріца Ланга сам Бог велів демонструвати саме тут у супроводі «живих» оркестрів. Набережна на Ланжероні стала доречним майданчиком для «Літньої кіношколи», дорогі готелі – фешенебельним місцем проведення презентацій, інтерв'ю та вечірок. Звісно, є ще море, але, здається, цей козир розіграв для себе лише продюсер Сергій Чліянц, який поплив ним на яхті разом із друзями. Гадаю, до моря в організаторів фестивалю руки дійдуть із часом – на Венеційському кінофестивалі канал перед Лідо вже давно використовується в рамках різноманітних акцій... Але й того, що є, для Одеси цілком достатньо, аби рожеві мрії про фестиваль класу «А» переросли в обґрунтовані плани. Організаторам залишилося збільшити фестивалевий центр (у кінотеатр «Родина» всі охочі не вміщаються), вивчити державну мову і запросити Ларса фон Трієра очолити журі. ■

Основні переможці ОМКФ-2011:

Гран-прі – «Дівчисько», реж. Селін Ш'ямма (Франція)

Приз глядацьких симпатій – «Альманія: ласкаво просимо в Німеччину», реж. Ясмін Самдерелі (Німеччина)

Найкраща режисура – Оліас Барко, «Вбийте мене, будь ласка!» (Бельгія)

Найкраща акторська робота – Керен Бергер, «2 Night» (Ізраїль)

Крізь нетрі до планет

Фріда Пінто про фільм «Повстання планети мавп»*

Фріда Пінто грає з Джеймсом Франко в стрічці «Повстання планети мавп». Франко дісталася роль науковця, який необачно створює шимпанзе з людськими емоціями і розумом. Він закохується в приматолога Каролін, яку грає Пінто, і пара ростить мавпу Цезаря як власну дитину.

Автор:
Елейн
Ліпворс

«Утікач». – Ред.). Він дуже впевнений і знав, що робить. Добре, коли можна довіритися комусь.

Є речі, які не створені для того, щоб з ними гралися. Їх просто треба мати в житті й цінувати. Вони приносять якийсь біль, але є певний рівень прийняття цієї болючої ситуації, коли кажеш: «Нехай, мені це дано, і я

мушу скористатися ним сповна». Наука – це щось неймовірне, але дещо не варто чіпати, і тут ще й великий духовний елемент. Треба робити так, щоб врешті не було мук сумління, а наука має таку здатність – робити людину безжалюбно в якомусь розумінні й штовхати її на експерименти, які можуть цілковито змінити людство. Тому мені подобалося грати Каролін, подобалося запитувати, чи правильно те, що ми робимо з Цезарем, чи ні?

Я вимоглива щодо сценаріїв, і це справедливо, бо «Мільйонер із нетрів» (дебютна кіноробота Фріди Пінто. – Ред.) – абсолютно неймовірна стрічка, повторити щось схоже було б майже нереально. Якби ми з Девом Пателем знову знімалися в історії кохання, то її постійно порівнювали б із «Мільйонером». Магія того фільму була особливою, і ми хочемо залишити її тільки з ним.

У мене чимало захоплень, але не вдається займатися всім. Багато подорожую і найчастіше страждаю від різниці в часових поясах. Прагну дізнатися щось нове, зовсім інше, що не пов'язано з моєю професією. Останнім часом цікавлюся давнім видом індійського бойового мистецтва – каларіпаятту. Я не зможу вивчити його належним чином, бо це потребує цілковитої самовіддачі. Коли почав, не можна повернутися, бо тоді ніколи не опануєш його.

Щойно закінчилася робота над новим фільмом «Трішна», і мені надзвичайно сподобалося. Історію Тесс із роду Д'Ербервілів екранізували кілька разів. Є стрічка Романа Поланскі 1979 року – вона дивовижна. Після великобюджетних фільмів на кшталт «Безсмертних» і «Повстання планети мавп» зйомки в «Трішні» – це ніби повернення до простого партизанського кіно з режисером Майклом Вінтерботтомом. Я читала «Тесс із роду Д'Ербервілів», коли була в університеті, тому мені хотілося повернутися до роману. До того ж його знімали в Індії, а там завжди є щось фантастичне, що змушує переглянути все своє життя. ■

«Повстання планети мавп» – фантастична історія. Це один із найкращих сценаріїв, які я читала 2010 року, мені відразу захотілося зіграти у фільмі. Моя героїня Каролін вивчає поведінку шимпанзе, спостерігає за моделями поведінки тварин і схожими рисами між ними і людьми.

Каролін – це голос розуму в цій історії. Мені дуже подобається те, що вона багато говорить про етику, є однією з тих, хто хоче

вислухати протилежний аргумент, а це трапляється дуже рідко. Коли більшість людей мають якісь усталені уявлення, то зазвичай не бажають поглянути на щось під іншим кутом зору, їхнє переконання ніколи не похитнеться. Каролін намагається втримати баланс між позицією чоловіка, якого кохає, і власною.

Класний режисер обов'язково має бути визнаним, він може бути дебютантом. І все одно залишатися абсолютно геніальним. Досвід – це одне, але є ще вроджений дар, як-от у Руперта Ваятта. Тому я не відчувала, що працювала з режисером, який зняв тільки один фільм (попередня робота Ваятта –

ФОТО: НАДІЯ КОМПАГНО ГЕМІНІ

Неврологія

На «Меланхолії» Ларса фон Трієра треба ставити гриф «обов'язково для перегляду». І сумніви недоречні

Здається, хтось запопадливо назвав «Меланхолію» зустріччю «Торжества» Томаса Вінтерберга з «Деревом життя» Терренса Маліка? Так, алюзії весільного застілля із соромом промов та чарівливими знімками зоряного неба і планетарного масштабу катаклізмами наявні у Трієра. Проте лише цим і обмежившись, таке порівнянням є злочином, ба навіть глупством. Бо, як ніколи і водночас як завжди, Трієр у «Меланхолії» відкрив для ока «добродіїв перед екраном» усе багатство власної комори скупого рицаря, де поруч лежать тендітні образи, важкі думки, чисті почуття, природні емоції та... невротизм. За винятком сентиментів, хоча Ларс ще не опускався до вияву сліз. Чи ні? Режисер буває різним, бо (як напевно, хтось вже казав) є безсоромним ляльковиком, а маріонетками – ми всі. Нахабний маніпулянт, цинік і садист, він не одне дерево глядача зрубав, чи «розсікаючи хвилі», чи «танцюючи в темряві». «Антихристом» він вибив дух з малодушних. І «Меланхолія» б'є у те ж болюче місце, викликаючи, як у мазохіста, одночасно і біль, і радість, солодке відчуття кайфу від гри на твоїх емоціях, за що, як Мефістофель, режисер пропонує усю повноту пережи-

«Меланхолія».
У кінотеатрах
України
з 28 липня

вань. Ми хвилюємося за наречену-невротика, яка у день весілля боїться невідомо чого, бо мати її – зверхня і гидотна – ніколи не хотіла й не мала шлюбу, і доньці відмовляє в підтримці. Бо для її начальника вона важливіша як рекламист, а не як невістка, цінніша за його рідного сина, що стає її чоловіком. Бо її батько й не батько їй, здається. Лише сестра любить її і встигає любити дитину і чоловіка, але шалено боїться тієї планети Меланхолія, яка фантастично реально рухається до Землі з неминучим апокаліпсисом... І всі ці герої – сам Трієр, його

Анонси 29–31 липня

«Лесині джерела»

Музей родини Косачів, вулиці міста (Новоград-Волинський, вул. Косачів, 5а; Баранівський р-н, с. Жабриця)

Щоб ушанувати пам'ять великої поетеси, на Волинь з'їдуться актори та письменники з усіх регіонів України. З нагоди 100-річчя написання драми-феєрії «Лісова пісня» відбудуться літературні дискусії. Традиційно виступатимуть найкращі аматорські колективи області. У межах свята також пройде Всеукраїнський конкурс виконавців художнього слова імені Лесі Українки, у якому візьмуть участь професійні актори театрів, студенти театральних вишів зі Львова, Одеси, Харкова, Києва, Житомира, Запоріжжя.

30 липня – 28 серпня

Summer Sound Festival

Пляж «Європа» (Одеська обл., с. Грибівка)

Фестиваль сучасної молодіжної музики, спорту та пляжного відпочинку триватиме чотири тижні, кожен із яких буде присвячено одному з музичних напрямів: хіп-хопу, диско, року і love. Відкриватимуть музичний марафон німецький діджей Timo Maas, що називає свій стиль percussive wet Funk, британський вундеркінд-електронник, засновник культового проекту UNKLE Джеймс Лавель, а також український гурт «С.К.А.Й» і DJ Tony (Португалія). Участь у заході вже підтвердили «Бумбокс», «ТНМК», «Грін Грей», Pianoboy Дмитра Шурова.

31 липня, 19:00

Роберт Планта

Палац «Україна» (Київ, вул. В. Васильківська, 103)

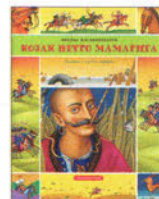
У межах нового турне в Києві виступить легендарний фронтмен Led Zepplin Роберт Планта. 62-річний британський музикант представить свіжий альбом «Vand Of Joy», записаний спільно з одноіменним гуртом. Практично всі композиції платівки – це кавер-версії з переосмисленням традиційної американської музики: блюзу, госпелу, кантрі. Також Планта обіцяє виконати «Rock and Roll», «Gallows Pole», «Thank you», «Misty Mountain Hop», «Tangerine», «Over the Hills and Far Away» та інші хіти Led Zepplin.

КНИЖКИ

Микола Вінграновський.

«Гусенятко – Козак Петро Мамарига»

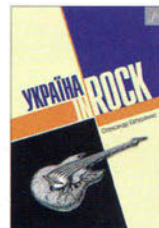
Дива у книжці починаються вже з обкладинки: хоч яким боком її поверни, а всюди буде початок! Хитромудре «подвійне» видання містить твори для дітей Миколи Вінграновського, улюбленого автора і дорослих, і маленьких читачів. Оповідання та поезії набувають нового життя в ілюстраціях Костя Лавра. Тож матимемо змогу побачити голодного окуня, що відкусив у козака піввуса, й дізнатися, які висновки з того було зроблено.

Олександр Євтушенко.

«Україна in Rock: статті та есеї»

Це видання – спроба компенсувати брак уваги медіа до нашої рок-музики, яка, на думку автора, формує культурний портрет сучасної нації. Вміщені тут статті присвячені різним музичним напрямкам, серед яких поп-рок, метал, панк-рок, фолк-рок, готика, хіп-хоп тощо. Музикознавець не лише подає зріз поточного стану рок-сцени, її досягнень і проблем, а й повертається до початків – до постатей Володимира Івасюка, Сергія Кузьмінського.

Іван Дзюба. «Нагнітання мороку.

Від чорносотенців початку XX століття до українофобів початку століття XXI»

Книжка охоплює широке коло дразливих питань сучасної суспільно-політичної та культурної ситуації в Україні. Це і проблема пошуку нової ідентичності, і шлях від ейфорії до розчарувань, пов'язаних із Помаранчевою революцією, і епізоди з історії російського націоналізму, і процес русифікації як засіб розукраїнення, роль у ньому одіозної постаті Дмитра Табачника, і явище галичанобії як вияв українофобії.

маски, його стани, страхи і радості, сила і слабкість. Фільм цим і цікавий, і шокує. Ось зараз ти бачиш звичайну героїню (Трієра), що любить свого нареченого, а ось ця героїня (інший Трієр) бешкетує, кохається із колегою під час весілля, залазить до ванни, засинає поруч із племінником. Невротик Трієр, маючи талант цього світу, спроможний через свої фобії відкрити нам вікно до світу іншого. І треба це цінувати.

Ярослав Підгора-Гвиздовський

3 серпня, 19:00

«Дама та її чоловіки»

Театр оперети

(Київ, вул. Васильківська, 53/3)

Лірична комедія за п'єсою американського режисера, письменника і сценариста Майкла Крістофера – це сучасна історія тривалістю в життя, актуальна, доки існує любов. Чекаючи на гостя, героїня пригадує чоловіків, що залишили відбиток у її серці. Їх було троє: молодий службовець із батькової фірми, одружений телережисер і багатий вдівець, закоханий в

іншу. Чи виявиться її сьогоднішній гість Тим, кого вона шукала все життя? Головну роль виконує акторка Єлена Сафонова. Під час вистави звучить жива музика з виконання лауреата міжнародних джазових фестивалів Валерія Кісельова.

До 13 серпня

«На краю землі»

Галерея Bottega

(Київ, вул. Михайлівська, 226)

Персональна виставка київського художника, випускника Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури Івана Михайлова представить роботи останніх двох років. Знайомі кримські пейзажі – пристані та набережні – під особливим кутом зору митця стають таким собі краєм світу, виходом в інший вимір: моря, тиші, спокою. «На краю землі» продовжує та поглиблює мотиви попередніх робіт художника: самостності, медитативного сприйняття, самозаглиблення. В експозиції актуалізуються традиції гіперреалізму та метафоричного живопису.

До 1 вересня

«Освоєння середовища»

Галерея Brucie Collections (Київ, вул. Артема, 556)

Групові виставки молодих українських фотографів – це проект, що демонструє зв'язок між еволюційними місцевими набутками та глобальними тенденціями. З великої кількості матеріалів було відібрано роботи, що найбільше відповідають рівню міжнародного ринку художнього фото. Вперше експонуватимуться світлини Юлії Вебер, Юрія Акімова, Михайла Клекти, Єгора Сахарова. Одержимість та протистояння урбаністичним пейзажам демонструють роботи Юри Каневського, Вови Воротнева, Степана Ганджі, Дмитра Вульфуса. Репортаж і поезію поєднують світлини Максима Горбацького.

9 КРОКІВ НА ГОВЕРЛУ

Інструкція-репортаж:
як потрапити на найвищу гору України

Автор:
Ігор Патренко

Шлях у гори починається із залізничного перону. Можна вирушити на «штурм небес» із закарпатського боку, скажімо, з Мукачевого. Але найближчий і найзручніший плацдарм усе ж таки столиця Прикарпаття.

КРОК № 1. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

Вийшовши з потяга, можна відразу ж пересісти на електричку до станцій Вороненко, Яремче, Ворохта, Буковель, Рахів, залежно від обраного базового пункту початку сходження. Три залізничні вагончики ходять горами, вздовж Прута, долаючи мости, полонини, тунелі. Поїздка буде цікава й у випадку, коли віддасте перевагу автобусу або маршрутці на Ясіню, Рахів, Яблуницю, Верховину. Автотранспорт забере вас також від івано-франківського залізничного вокзалу, де кінцева зупинка більшості рейсів.

Ми обрали один із найближчих на карті пунктів до омріяної вершини – Ворохту.

КРОК № 2. ВОРОХТА

Ворохта – селище довге, мальовниче, розкидане по горах на кілька кілометрів, хоча постійних жителів у ньому лише 4 тис. Як і в будь-якому заторкненому цивілізацією куточку Карпат, тут можна знайти турфірму або провідника, що проведе до потрібного місця. Або ж просто розпитати місцевих – розкажуть. Горяни гостинні, привітні. Крім того, в кожному селищі й містечку цього краю на вулицях розкидані пересувні ятки приватних фірм, що пропонують різноманітний спектр подорожей та розваг: рафтинг, парашланеризм, пейтбольні ігри, катання на квадроциклах тощо. Ну і вельми популярна послуга – трансфер до підніжжя Говерли.

Зелений туризм і пов'язана із ним інфраструктура – зазвичай прерогатива місцевих бізнесменів, а не інвесторів із-за кордону, тож усе це має на собі відбиток гуцульської автентики. Хоча є й приклади капіталовкладень з інших частин України. Скажімо, територію навколо мальовничої скелі Писаний Камінь у селі Буківці намагаються взяти в оренду хлопці з Донецька. Щоправда, зустрічають опір, бо місцева громада не надто симпатизує регіоналам.

КРОК № 3. ЕКОЛОГІЧНИЙ КПП

Із Ворохти за 150 грн винаймаємо таксі до турбази «Заросляк». Проїжджаємо міцний арковий міст-віадук, збудований 1894-го, дерев'яну церкву Святих Петра й Павла (1615 рік).

За селищем шлях у гори перекриває шлагбаум. Тут контрольно-пропускний пункт Карпатського національного природного парку, на території якого й міститься найвища вершина України. З нас беруть за в'їзд по 25 грн із персови цілком офіційно, видаючи касовий чек. Натомість вручають карту маршрутів схо-

ФОТО УІНАН

ФОТО УІНАН

дження, вона ж пам'ятка поведінки в національному резерваті.

За шлагбаумом закінчується асфальт, далі гравієва дорога петляє лісом уздовж річки аж до турбази.

КРОК № 4. ТУРБАЗА «ЗАРОСЛЯК»

І от кілометрів через п'ять показали зубчасті дахи турбази «Заросляк» (за 12 км від центру Ворохти). Кількість місць на ній – 100. Є мінімум зручностей.

Також тут розмістилися з десяток яток із сувенірами, карпатськими чаями та дерев'яними ляльками. Продають за 10 грн сертифікати про підкорення Говерли. Зауважуємо плакат-заклик від імені Говерлянського лісництва: «Шановні добродію! Нехай місце відпочинку, залишене вами, зваблює інших порядком і чистотою».

Звідси прокладено маршрути для сходження на вершину: до неї, як свідчить покажчик, 4,1 км. Промарковано дві паралельні стежки. Кросівки в нас добрі, тож обираємо крутішу – «синю».

КРОК № 5. СМУГА ЛІСУ

Сині мітки вигулькують на деревах або каменях кожні сто метрів – маршрут чітко позначений, збитися на манівці майже нереально, навіть коли йдеш без провідника, як ми.

Раптом, наче анекдот, з'явилася посеред лісу застаріла реклама партії. Спочатку білборд кольору хакі з намальованою невідомою твариною і таємничим еконаписом: «ЕЖИ.

ФОТО ОЛЬГА ЯКИМОВИЧ

ДЕ ПОЇСТИ

Ворохта: кафе «Говерла», ресторації «Оксамит», «Стара Ворохта», «До-нечки».

Яремче: трактор «Біля водоспаду», фастфуд «Піріжкова хата», ресторан «У Якова». Ціни всюди київські, а то й вищі, але й сервіс теж цілком столичний, ба навіть кращий.

Партія Зелених». До чого тут «ежи»? Згодом іще один подібний, уже не замальований дотепниками: «БЕРЕЖИ природу! Партія Зелених». Є і таблички від лісництва, на яких зображено оленів і написано: «Сміття в Карпатах – на твоїй совісті».

Низ Говерли всуціль порослий лісом. Часом доводиться дертися крізь густі зарості, висуваючи стежину, то засипану глицею, то помережану товстим корінням. Уздовж неї то тут, то там просвічує річка Прут – іще маленький гірський струмок із перекинутими де-

не-де містками. Трапляються й невеличкі водоспади.

КРОК № 6. СУБАЛЬПІЙСЬКИЙ ПОЯС

Ліс закінчився, а з ним і легка прогулянка. Гущавини ялиць і смерек переходять у так званий субальпійський пояс – низкорослі чагарники. Температура тут помітно нижча, ніж у лісі, приблизно на 7–10°C. Та й раптові заморозки на цій висоті можливі будь-якої пори року. Навіть у липні – серпні температура може впасти до нуля. А туман чи несподіваний дощ – теж цілком імовірна халепа.

Ще загроза: цього літа у Прикарпатті, кажуть, розплодилися змії. Ми вдягнули куртки з довгим рукавом, кросівки, цупкі штани. Не прокусили б, якби трапилися, та от жодної гадини так і не побачили. Попід ногами прошмигували хіба що цілком доброзичливі ящірки.

КРОК № 7. КАМ'ЯНИСТІ СТЕЖКИ

Чагарі закінчуються, далі стежина-плай звивисто дереться схилом. Тут росте лише трава. Маршрут відстежуємо вже за позначками на камінні, а подекуди й на спеціально встановлених стовпчиках.

Крутизна дещо лякає – здається, от-от злетити у провалля. Дихати чимдалі важче, кисню меншає. Коліна тремтять, гупає у скронях. А навколо відкриваються, скільки бачить око, надзвичайні гірські краєвиди, й усе це разом створює стан ейфорії. Однак сил меншає, а Говерла мовби й не наближається.

ФОТО: УКРАЇНОРА

КРОК № 8. ПЛАТО ГОВЕРЛЯНКА

Видрапуємося, нарешті, на невеличке плато, знане як «Говерлянка». Тут купками валяються потомлені туристи. Бачимо і обеліск загиблим під час сходження кілька років тому. Це єдине пласке місце на всьому підйомі. Якщо є чай і бутерброди, вони виявляться доречними. Багато хто затримується на довший привал – відновлює сили, відпочиває... А то й вертається, не допрямувавши до мети.

Звідси починається найскладніший психологічно відтинок шляху, останній ривок, якийсь метрів 200–300 під кутом 45°, на що в декого уже просто не вистачає ані сил, ані натхнення.

КРОК № 9. МАЙДАНЧИК З ХРЕСТОМ І ТРИЗУБОМ

Вершина Говерли, 2061 метр над рівнем моря, – це кам'я-

нистий утоптаний майданчик площею близько 200 м², де встановлені металевий хрест, мармуровий тризуб та бетонний обеліск. Одні п'ють мінералку, другі фотографуються, треті з останніх сил танцюють. Багато хто телефонує з мобілки, щоб похвалитися. Тут діють усі стільникові оператори, тоді як на турбазі «Заросляк» – не працює жоден. Групи і групки сходяться різними стежками до найвищої в Україні точки.

За розрахунками екологів, навантаження на Говерлу не повинно перевищувати 200 людей за добу. Але у вихідні дні тут буває, мабуть, більше.

Краєвид на довколишні вершини – Чорногору, Горгани, румунську частину Карпат (до сусідньої країни – не більш ніж 20 км) – захопливий. Добре видно й полонини з немов іграшковими будівлями.

ФОТО: ОЛЬГА ЯКИМОВИЧ

ДЕ ЖИТИ

Ворохта: кілька садиб зеленого туризму, зокрема «Райштоки», «12 місяців», спортивна база «Україна», турбази «Говерла», «Заросляк», готель «Піги».

Яремче: готель «Прут», турбаза біля автовокзалу, турбаза «Горгани», гостинний двір «Під скалою».

Кроки вниз видаються ще складнішими, ніж нагору. Вже нижче субальпійського поясу зупинилися біля джерела – це витoki Прута, попили чистісінької води. Коли дісталися турбази «Заросляк», відчувли хижацький апетит – усе прихоплене із собою з'їли ще на Говерлянці. Тож тут замовили зупу з карпатських грибів за 12 грн порція. Продавці яток, зауваживши потомлених туристів, наперебій пропонували сертифікати про підкорення Говерли. Але нам цілком вистачало приємного усвідомлення: ми там таки побували. ■

Hotels24.ua

БРОНЮЙ ЛЕГКО!

0 (44) 599 27 27

700 готелів. Безкоштовне бронювання.

ТАК ВИДНІШЕ

Думаю, продавцям реклами на громадському транспорті потрібно окрім самих послуг оплачувати рекламоносцям ще й періодичне миття вікон і машин, на яких наклеєно їхні принадні оголошення. Бо надто вже сіруватий вигляд мають усі ці яскраві картинки, які мали би привертати нашу увагу. Може, таким чином можна мотивувати працівників громадського транспорту тримати його в чистоті? Якщо власні естетичні звички, культура чи посадові обов'язки їх до цього не спонукають, потрібно робити це грошима. Адже світ через чисте вікно – пречкасніший. ■

Інна
Завгородня

КОЖНОМУ СВОЄ

Південне кримське місто, пізній ранок, пані передпенсійного віку вигулює молодого чорного лабрадора ретривера. Завжди про такого мріяв, хоча з мою любов'ю до котів ще не знаю, як це поєднати. У мене завдання – вчитися фотографувати редакційним фотоапаратом – знімку порт. Жінка зупиняє: «Так сфотографіруй же сабаку, сматрі какой ігрівий!» Із задоволенням залучаю пса до світової історії і промовляю: «Гарний пес, у Тимошенко такий самий, тільки рудий». Пані змінює вираз обличчя і додає: «Ага. І у Путіна тоже...» От і поговорили. ■

Роман
Кабачій

НА СТАРТІ

Перед поїздкою завжди страшноувато – Місто не хоче відпускати, його власницькі інстинкти близькі до почуттів ревнивого коханця. Виникають безліч спокус, перепон та «об'єктивних» причин лишитися. Будь-яка дорога – це завжди реінкарнація, таке собі символічне помирання, розчинення в інших світах на нове народження. Літаком, автостопом, велосипедом, на своїх двоох – ти ступуєш підшоши об землі, на яких ніколи не бував, мокнеш під нетутешніми дощами, дегустуєш незнані досі вина, скидаєш стару шкіру, поповнюєш блокнот новими контактами. Як писав Макс Фрай, усі завжди їдуть на-завжди. Ми не повертаємось, замість нас повертається хтось інший. ■

Олена
Максименко

Дмитро
Крапивенко

Андрій
Ермоленко

Олена
Чекан

VIVA, LIETUVA!

Російська пропаганда малює країни Балтії такими собі бідними родичами заможної Європи, сателітами, що слухняно виконують волю своїх «господарів». Скандал з Міхаїлом Головатим (колишнім командиром спецпідрозділу КДБ, що у січні 1991-го штурмував вільнюську телевежу, і якого в Австрії затримали менше ніж на добу і відпустили) не залишив від цієї міфологеми каменя на камені. Литовці, вимагаючи видачі Головатова, довели, що вони нікому не пробачають зверхнього ставлення до себе: будь на місці нейтральної Австрії хтось із «великої сімки», реакція як офіційного Вільнюса, так і простих громадян була б не менш категоричною. Історія навчила цей народ ставити власну гордість вище за газові труби і членство у престижних організаціях. ■

АРХІВАРІУС

Цікаво розмовляти з дітьми: вони пізнають і щиро діляться цими пізнаннями, щодня себе вдосконалюючи. Їх приваблює все не тому, що воно їм знадобиться, їм просто цікаво. Вони не базикають зверхньо, малюють, бо їм хочеться малювати, а не тому, що це розвиває їхню моторику. І співають вони, не задумуючись, чи є у них слух, чи немає, а також танцюють не тому, що під це можна танцювати, а під інше ні. Просто їм хочеться і подобається! Кожну секунду вони проживають, і не говорять про власний досвід. До чого це я? Згадав – людина кожного дня має шукати і вдосконалювати себе, не покладаючись на архів власного досвіду, бо саме на поліцях цього архіву вкрилася пилом її старість! ■

БЕЗТУРБОТНІСТЬ

Коли два роки тому була в Норвегії, найсильнішими враженнями стали не химерні візерунки фіордів, над якими ми кружляли на гелікоптері. Не безкраї скупчення тьмяних глетчерів і спалахи сонця на гострих ребрах безлюдних гірських масивів. І навіть не могутня ораторія Едварда Гріга «Олаф Трюгвасон» в Новому оперному театрі Осло, що здається велетенським китом, який ось-ось пірне у крижану глибину. А між ділом розказана друзями історія про те, як зовсім маленькі онуки норвезького короля Гаральда V вийшли самі із замської резиденції й пішли світ за очі. Десь на дорозі їх зустрів фермер і на возі повернув додому. Друзі ніяк не могли зрозуміти нашого жаху і сміючись заспокоювали: це Норвегія!.. ■

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Передплатний індекс 99319

ПОДАРУНОК ДЛЯ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ЖУРНАЛУ!

За умови оформлення
піврічної редакційної
передплати «Український
тиждень» дарує одну
з двох книжок
на Ваш вибір:

За умови оформлення
річної редакційної передплати –
будь-яку із пропонуваних вище
або

*Під отриманням подарунка мається на увазі можливість придбати книжку за 0,1 грн. грошовий еквівалент подарунків не виплачується та не компенсується.
**Акційна ціна з урахуванням отримання подарунка.

Подарунки надані
Клубом інтелектуальної книги
(www.ibookclub.com.ua)

«Нова холодна війна. Як Кремль загрожує і Росії, і Заходу» Автор: Едвард Лукас.

У своїй книжці відомий британський журналіст Едвард Лукас називає нинішні відносини Росії та Заходу «новою холодною війною», в якій Росія використовує як зброю не лише спритну дипломатію, а й нафту та газ. Чи європейський світ усвідомлює реальну небезпеку цієї війни? Що може протиставити Європа імперським амбіціям Росії, щоб зберегти свої демократичні цінності?

«Від Таллінна до Туреччини» Автор: Генрік Лільєгрєн

Мемуари відомого шведського дипломата, присвячені важливим геополітичним процесам Другої половини ХХ століття, в яких він брав безпосередню участь. Географія цієї книжки охоплює Скандинавію, Прибалтику, Грецію, Туреччину, Німеччину та США. Автор ділиться спогадами про дипломатичну діяльність, а також розкриває свої погляди на дипломатичну стратегію.

«Після автомобілізму»

Автор: Кінґслі Денніс і Джон Аррі
Ця книжка розкриває проблему автомобіля як одну з центральних для майбутнього людства у ХХІ столітті й наголошує на відповідальності перед наступними поколіннями. Від того, які рішення та інновації запроваджуються нині для розв'язання проблеми особистої мобільності, великою мірою залежатиме те, як житимуть наші нащадки: в умовах масштабного локалізму у війні всіх проти всіх Томаса Гоббса чи в оточенні систем цифрового спостереження Джорджа Орвелла.

«Фінляндія в Другій світовій війні: між Німеччиною і Росією» Автор: Олі Вехвіляйнен

Книжка розкриває непросте геополітичне становище Фінляндії в Другій світовій війні. Автор аналізує складні політичні, суспільні та економічні аспекти перебування країни «між Німеччиною та Росією». Книжка коротко, але докладно описує постання фінської державності, Зимову війну 1939–1940 рр., фінську участь у Другій світовій та післявоєнний період у країні.

НІКОЛИ ЩЕ ПЕРЕДПЛАТА НЕ БУЛА ТАКОЮ ПРОСТОЮ ТА ШВИДКОЮ!

Оберіть зручний для Вас спосіб передплати:

редакційна:

у будь-якому банку за наведеними нижче реквізитами. Повідомте адресу доставки за телефоном (067) 407 10 96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує);

у відділеннях Укрпошти:

за індексом 99319;

за системою Portmone:

на сайті журналу – <http://tyzhden.ua/Virtual/Subscription/>

У разі передплати через Укрпошту та за системою Portmone книжки в подарунок не надаються.

Вартість передплати:

II півріччя 2011 р.

- за 1 міс. – 45 грн
- за 2 міс. – 90 грн
- за 3 міс. – 135 грн
- за 4 міс. – 180 грн
- за 5 міс. – 225 грн
- за 6 міс. – 270 грн
- за 12 міс. – 540 грн

Акційна ціна!

За умови редакційної передплати з можливістю отримання подарунка*.

- за 6 міс. – 270,1 грн**
- за 12 міс. – 540,1 грн**

повідомлення	отримувач платежу	26009000022321		35392656
	ТОВ «Український тиждень»	поточний рахунок отримувача		код отримувача
касир	назва установи банку	ПАТ «УКРСОЦБАНК»		300023
				МФО банку
	Прізвище, ім'я та по батькові платника			
	Адреса платника, телефон			
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»			
	період:			
	платник (підпис)			сума, грн

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)™

ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

САЙТ МЕРЕЖІ: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42, вул. Сакаганського, 107/47 тел.: (044) 383-61-49,
пр-т Маяковського, 43/2 тел.: (044) 383-61-41

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 272-85-74, вул. Січових Стрільців, 10 тел.: (044) 383-61-49

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (0342) 72-25-02

М. ВІННИЦЯ

пр-т 50-річчя Перемоги, 26 тел.: (0432) 26-59-04

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н

WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP